

- Kondor Vilmos: Magda, a bestiális Népszínház utcai mindenese (próza) 3
Falvai Mátyás: Kopott fedora és egy szál Budapest
(Kondor Vilmos: *Budapest novemberben, Magda a bestiális
Népszínház utcai mindenese*) 21
- Turi Márton: Vérszagra gyűl a pesti vad (Benedek Szabolcs: *A vérgróf*) 24
Benedek Szabolcs: A gitár és a Facebook (próza) 30
Földes László Hobo: Csattanuga csucu (II. felvonás) 36
Jász Attila: Újabb fejezet az angyalok életéből
(Kurcsis László rajzairól) 46
- Jónás Tamás: levél a kisfiúhoz (vers) 48
Karádi Márton: Talált gyerek, csodalámpa (versek) 49
Juhász Attila: Vágóhíd u. (vers) 51
Böszörményi Gyula: Mizu MÁsra gondol (mese) 52
Bálint Péter: Az együgyűség fenomenológiája
(Jakab István cigány mesemondó Erős János-típusú meséiben) 62
- Pollágh Péter: Lázár Ervin januárja (esszé) 75
Sopotnik Zoltán: A Képzelt kártya (mese) 77
Vass Norbert: Notesz-mítoszok, avagy Z. retorikanyomozó nyugtalan
feljegyzései (Sopotnik Zoltán: *Saját perzsa*) 80
- Payer Imre: Babele 84
Halmai Tamás: Amikor a világnak vége lett (mesék) 85
Tóth Kinga: Zsúr (versek) 89
Nagypál István: A fészekhagyó, Altató, kislányoknak (versek) 90
Darvasi László: A Három Emeletes Mesekönyvből (magyar mesék) 92

A borítón és a lapzárókon Kurcsis László grafikái

E számunk szerzői:

Bálint Péter író, mesekutató (Debrecen), Benedek Szabolcs író (Bp.), Böszörményi Gyula meseíró (Tiszakécske), Darvasi László író (Bp.), Falvai Máttyás író, kritikus (Győr), Földes László Hobo dalszövegíró, előadóművész, énekes (Piliscsaba), Halmai Tamás költő (Pécs-Somogy), Jász Attila kultúr-indián (Tata), Jónás Tamás költő (Bp.), Juhász Attila költő, kritikus, tanár (Győr), Karádi Márton költő (Bp.), Kondor Vilmos író, Payer Imre költő (Bp.), Kurcsis László grafikus (Győr), Nagypál István költő (Bp.), Pollágh Péter költő (Bp.), Sopotnik Zoltán költő (Tatabánya), Tóth Kinga költő (Bp.), Turi Márton kritikus (Budakalász), Vass Norbert kritikus (Kaposvár)

- Neve?
- Gordon Zsigmond.
- Illetősége?
- Budapesti lakos.
- Vallása?

Kondor Vilmos 3

Gordon sóhajtott, és noha tudta, hogy a kérdést előbb vagy utóbb felteszik neki, hirtelenjében nem tudta rá a választ.

MAGDA, A BESTIÁLIS NÉPSZÍNHÁZ UTCAI MINDENES

- Vallása?
- Nos... – kezdte Gordon.
- Megkeresztelték?
- Meg – felelte Gordon némi töprengés után.
- Hol?

Gordon majdnem rávágta, hogy „templomban”, de nem akarta feszíteni a húrt. – A terézvárosi Szent Terézben.

– Vallása római katolikus – érkezett a summás válasz.

Gordon csak azért nem kötözködött, mert a vele szemben álló két börtönőr egyike úgy nézett ki, mint akit mindjárt megüt a guta. A nagybajsú férfi láthatóan nem kedvelte őt, és Gordont ugyan nem ambicionálta, hogy elnyerje egy börtönőr szimpátiáját, mégsem akart rosszat neki. Nehezen küzdötte le a börtönőrökkel szembeni ellenérzését, mert meggyőződéssel vallotta: az emberek maguktól választják ezt a foglalkozást, és ez minimum gyanúra, de legtöbb esetben ellenszenvre adhat okot.

- Foglalkozása? – érkezett az újabb kérdés.
- Újságíró Az Estnél.
- Mit tud előadni az ügyről?
- Melyik ügyről?

Valaki felhorkant a teremben. Gordon körbepillantott, hogy kitől származhat a felháborodott hang. Igazán nem azért jött a Markó utcába, hogy kellemetlenkedjen, és ezt Nádasnak többször is kifejtette előző este az Intim-bárban az Akácfa és a Dohány utca sarkán. Nádas a lelkére kötötte, hogy ne csináljon „parádét”, és emberelje meg magát, mert Tamás bíró nem szereti a keckeckedést. Gordon megnyugtatta Nádaszt, hogy esze ágában sincs keckeckedni, ő is látta már, hogy Tamás bíró mennyire ki tud jönni a sodrából. Azt is megjegyezte Nádasnak, hogy véleménye szerint a bíró csak szerepet játszik, mire Nádas tromfolt, hogy igenis Tamás bíró komolyan gondolja, amikor mérges és kiabál, majd beletunkolta a kenyérbelet a harcsapaprikásba, és szemében könnyek ültek.

- Mint a Band kenyere... – sóhajtott. – Emlékszel a Band kenyérére?

– Nem – vallotta be Gordon. Rémllett neki egy pék valahol a Vásárcsarnokban, ahová az apja néha elküldte kenyérért, de tudta, hogy nem érdemes belemenni a Band-kenyér kérdésébe, mert Nádas órákig képes áradozni a rég bezárt pékségről (állítólag az első Pestre bevonuló román hadosztály parancsnoka 4 a külügyminisztérium helyett a Bandhoz küldte adjutánsát), akár ivott előtte, akár nem, és Gordon biztos volt abban, hogy érzelmes beszámolóját többször is megszakítaná hatalmas, lepedőszerű zsebkendőjének színpadias lobogtatásával, amelybe aztán őszinte könnyeket törölne.

– Namost, a Band kenyere, tudod... – kezdte Nádas, de ekkor a bár színpadára perdült egy pirospozsgás, ropogós arcú fiatalember, és nekiállt a Traviatát énekelni, a bár tulajdonosa, Arany János pedig valamiért úgy találta, hogy az úri közönség erre kíváncsi, nem a Trocadero táncosait megszegyenítő lábú és tánctudású kis nőre, ezért hagyta, hadd énekeljen a lánnglelkű fiatalember. A bár úri közönsége méltányolta az előadást, és még a bal kettes páholyban ülő pár is abbahagyta a veszekedést, ahogyan Nádas is a paprikás zaftjának tunkolását, igaz, ő azért, hogy nemtetszésének adjon hangot: híresen nem szerette a hangoskodást. Gordon előszedett egy cigarettát, és a fiút hallva azon tűnődött, hogy most rögtön menjen-e, vagy előbb rendeljen egy sört, amit ha nem is iszik meg, a pincérnek azért még szólhat, hogy legalább a Traviatát ne.

Most is az opera hangjai bukkantak elő az előző este emlékfoszlányai közül, és Gordon végigfuttatta a szemét a padosorokon, hogy ki horkanhatott fel. Nádas Sándor frissen borotvált arcán enyhe aggodalommal ült a vádlottak padján, a másik oldalon két börtönőr fogta közre a két magánvádlót, a padosorok közt meg egy gombostűt sem lehetett volna leejteni, vagy ha igen, hát akkor lehajolni nem lehetett volna érte, annyian voltak: mindenki látni akarta, mit csinál Nádas az új perében. Nádas Sándor meg az ő perei kiváló szórakozást nyújtottak, bár a szerkesztő maga soha nem akart cirkuszt csinálni, ám a legtöbbször mégis az lett belőle.

Gordon a hallgatóság közt megpillantotta Meskó Zoltánt, a *Társadalmunk* című revorverlap kiadóját, Zsolt Bélát, Lázár Miklóst, Vogel Jenőt, sok más zszurnalisztát a legkülönbözőbb lapoktól, és még Tábori Kornél is megjelent fehér szalmakalapjában, valamint rajtuk kívül sok, félig ismerős arc, akik a körúti kávéházakban szoktak lebzselni, illetve a kibickirály, Somogyi Bogyó is ott ült bávatagon az ablak mellett, és Gordon ezt kifejezetten megtisztelőnek tartotta. Bogyó figyelmére kevesen voltak érdemesek a kártyaasztalon kívül, és azon kevesek vagy nagymellű kóristalányok voltak, vagy bírósági végrehajtók.

Gordon végül a bíró felé fordult. Tamás bíró gyér, őszes haja feldúltan állt a feje tetején, szemüvege mögül villogott haragos tekintete, jobb kezét ökölbe szorította, bal kezével pedig egy Omega postairónt szorongatott. Gordon

csak remélni tudta, hogy nem roppantja össze a tollat, mert sokan kerültek már kórházba az Omega szétpattanó üvegszilánkjai miatt, vett hát gyorsan egy mély levegőt, és a bíró felé hajolt:

– Bíró úr...

Vogel Jenő, a *Magyarország* bűnügyi tudósítója hangtalanul formálta feléje a szavakat, miközben a fejét rázta: „Nagyságos úr...”

– Bíró úr – ismételte Gordon –, egészen pontosan miért is vagyok itt?

A tárgyalóteremben hirtelen olyan csend lett, mint amikor a légiósokat a sivatag túlsó végén álló garnizonba szállító karaván nem sokkal dél után megtorpan egy homokdűne tetején, mert a legelöl haladó tevének valami az eszébe jutott.

– Mert beidéztem! – döngött a bíró hangja, majd nyomatékuul öklével az asztalra csapott. – És hol van a sértettek ügyvédje?

A sértettek csak vonogatták a vállukat, méghozzá egyszerre, ami nem utolsó sorban a kettejüket összekötő bilincsnek volt köszönhető.

– Nem tudják?

Alig észrevehető fejrázás.

– Akkor kezdjük el nélküle – zárta le az ügyet a bíró, majd kérdően Gordonra nézett, mintha nem tudná, ki ő és mit keres ott.

– Tudom, hogy beidézett, bíró úr, de mielőtt tanúvallomást teszek, szeretném pontosan ismerni az ügy... – Gordon elhallgatott egy pillanatra – természetét. Elvégre ez nem egy tyúkpör. Hanem egy ember jó hírve forog kockán. Sőt – emelte fel egy kicsit a kezét –, ha jól értem, akkor három ember becsülete. Valamilyen formában.

– Kérem, tisztelt bíróság, ez hallatlan! – csattant fel egy éles női hang az ajtóból. A közönség halkán susmorogni kezdett, aztán a tömeg szétnyílt, hogy odaengedje a hang tulajdonosát a pulpitussal szemben álló padokhoz.

– És maga kicsoda? – bömbölte a bíró.

– Dr. Drégelyvári-Süle Böbe! – vágta rá az apró termetű kis nő, akit egy film-szerep meghallgatása során a segédrendező tűzrőlpattantnak hívott volna, de Gordon egyszerűen izgágának talált, és vele együtt a bíró is.

– Hogy mit csinál? – kérdezte a bíró hunyorogva, és Gordon remélte, hogy rajta kívül más is észreveszi az idősödő férfi jobb szemhéjának rángását.

– Nagyságos bíró úr, dr. Drégelyvári-Süle...

– Nem a nevét kérdeztem, hanem hogy mit csinál.

– Nagyságos bíró úr, én képviselem a magánvádat az ügyben.

– Melyik ügyben? – vette fel a bíró a szemüvegét.

– Ebben, kérem.

– Maga az... – kereste a bíró a szót, és most már pisszegni sem kellett az érkezőknek, mert mindenki figyelt. Tudták, hogy ennél jobban szórakozni ezen

a délelőttön Pesten sehol máshol nem lehet. Gordon a szeme sarkából meglátott két léhűtőt, akik a lovin a bejárattól balra eső bokorrengeteg mellett szoktak fogadásokat kötni. Most is egyezményes jeleket használva gyűjtötték be a téteket, de hogy mire, azt még nem tudta.

6 – Én képviselem a magánvádat – közölte hetykén a nő, akin kiváló szabású és méret után készült zöld kosztüm volt, alatta kanárisárga blúz, amelynek fodros vége kilógott a kosztümkabát ujjából, fejébe stüszikalapot nyomott (talán mert Gombaszögi Ella viselt hasonlót Schön Tóni szerepében az *Egy csók és más semmiben*), haját gondosan ondolálta, szája csókos volt, tekintete eltökélt, akár az elsőbálozónak, aki úgy döntött, hogy lopott csók nélkül márpedig nem megy haza, még ha az egyik pikkolótól kell is ellopnia. – Mert maga micsoda? – érdeklődött a bíró vézsjóslóan civilizált hangon.

– Ügyvédnő vagyok, kérem.

– Egyetemet végzett?

– Hogyne, kérem, nagyságos bíró úr! A Pázmány Péter Tudományegyetemet! – közölte indignáltan az ügyvédnő stüszikalapja alól. A közönség soraiban hangos sugdolózás kezdődött, amin Gordon nem különösebben csodálkozott, hiszen még Amerikában sem volt mindennapos egy ügyvédnő, Pesten meg a filmeket és a színházi előadásokat leszámítva még ritkábbnak számított. Gordon megigazította a nyakkendőjét, testsúlyát a jobb lábára helyezte, és megsimította arcát. Aznap reggel borbélynál járt, így bőre olyan sima volt, amilyet otthon soha nem tudott elérni, noha rendszeresen cserélte borotvájában a zseletpengét. A timsó kicsit kicsípte a bőrét, de nem bánta, mert egész reggel frissnek érezte magát és harcra készülnek, ami kapóra jött, mert a kis ügyvédnőből áradt a harciasság. A közönség közt valaki dúdolni kezdett: „Bözsi, ne sírjon / Bözsikém drága”, mire az egyik könnyen izguló kibic röhögni kezdett, ám Tamás bíró sztentori hangja hamar véget vetett a viháncolásnak.

– Szakvizsgája is van?

– Van, kérem. Megmutassam? – felelt az ügyvédnő.

– És hol volt gyakorlaton?

– Az édesapámnál.

– Hol? – tartotta tölcséreként jobb kezét a füléhez Tamás bíró, mert az ügyvédnő elég halkán válaszolt.

– Az édesapámnál.

– Na ne mondja – húzta fel a szemöldökét a bíró.

A nő szeme villámot szórt.

– De mondom.

– És ki a maga édesapja?

– Ulain Ferenc.

A tárgyalóterem úri (és kevésbé úri) közönségében egyszerre szakadt benn a levegő. Ulain Ferenc nagynevű és kiváló ügyvéd volt – aki nem melleleg

Gömbös Gyula hadügyminiszterrel közösen alapította meg a fajvédő pártot, amelyet Gömbös azóta feloszlatozott, ám Ulain politikai nézetei nem sokat változtak. Az ügyvéd egy évtizede már országgyűlési képviselő volt, és az elmúlt hetekben több alkalommal is összetűzésbe került a meglehetősen visszafogott Károlyi Gyula miniszterelnökkel. Gordon hirtelenjében nem tudta eldönteni, hogy min lepődött meg jobban a népes nézősereg: azon, hogy Ulain Ferencnek van egy lánya, vagy azon, hogy a németbarát politikai fellépéséről elhíresült ügyvéd nem kevésbé harcias lánya a jelek szerint bajszot igyekszik akasztani az angolbarát bíróval.

– Miért nem az ő nevét viseli? – követelte Tamás bíró. – Szegylli?

– A férjem nevét vettem fel – szegte fel állát az ügyvédnő.

– Mit keres tehát itt? – förmedt rá a bíró. – Maga képviseli a magánvádat?

– Igen, nagyságos bíró úr, én képviselem a két magánvádlót – intett a két börtönőr között ülő alak felé: a nő lesütött szemmel bámulta eres kezét, a férfi tekintete pedig riadtan cikázott ide-oda a tömegben.

– A vádlott mellett ez az úr tanúskodik, itt – mutatott a bíró Gordon irányába –, aki éppen az irányban érdeklődött, hogy pontosan milyen ügyben is kellett ma megjelennie.

– Kérem – csapta le a táskáját dr. Drégelyvári-Süle Böbe. – Kérem – ismételte bosszúsan, azzal beletúrta világosbarna krokodilbőr táskájába, elővett egy köteg iratot, majd egy keret nélküli szemüveget is az orrára illesztett, és Gordon azonnal más szemmel mérte végig a helyre kis ügyvédnőt.

– Kérem, tekintetes járásbíró – intett Tamás bíró felé –, Fejér József és Nagy Magda sértettek a büntetőtörvénykönyv 130. szakaszába ütköző becsületsértés bűncselekménye miatt nyújtottak be keresetet. A tényállás pedig abban merül ki, hogy a sértettek szerint a vádlott *Úri és női vádlottak* című könyvében megjelent *Magda, a bestiális Népszínház utcai mindenes* című írásában több alkalommal és folytatólagosan megsértette az általam képviselt sértetteket becsületükben. Nádas Sándor vádlott olyan színben tüntette fel a sértetteket, amely reájuk nézve előnytelen és... – Előnytelen? – visszahangozta a bíró, és Gordon megnyugodva látta, hogy a postairónt gondosan letette a kezéből, mielőtt öklével a pulpitusra vágott volna. – *Előnytelen?*

Nádas Sándor felhúzta a szemöldökét az első padban, és a fejét rázta. Haját a borbély alaposan bekente brillantinnal, megcsillant rajta a napfény, és Gordon egy pillanatra nem tudta eldönteni, hogy a szerkesztő tényleg olyan közönyös-e, mint amilyennek látszott. A tárgyalás elején a bíró megkérdezte Nádas, hogy mit kíván előadni a váddal kapcsolatban, mire a szerkesztő higgadtan csak annyit felelt: – Bíró úr, én már semmit sem tudok mondani.

Erre nincsenek szavak, kérem. Erre még én sem találok szavakat. – Aztán leült, és azóta csendes visszafogottsággal és kedélyes közönnyel figyelte az eseményeket.

8 – Nos, kérem, nagyságos bíró úr... – fogott bele a magyarázkodásba az ügyvédnő.

– *Előnytelen?* – fújtatott felháborodva a bíró, és Gordon most már biztos volt abban, hogy felháborodása és dühe nem tettetett. – A maga egyik ügyfele, az ott – mutatott az ideges tekintetű, beesett arcú férfitra – felbujtotta a maga másik ügyfelét – intett az aszott, inas nő felé –, hogy gyilkosságot kövessen el.

– Nos, ennek, kérem...

– És ezt az esetet Nádas szerkesztő úr megírta – folytatta a bíró.

– Kétszer is, kérem. Egyszer, amikor az eset történt, a *Pesti Futár* című lapjában, majd nem sokkal ezelőtt a könyvében is.

– A cikk megjelentekor kellett volna az ügyfeleinek perelnie – döngte a bíró.

– Három hónapjuk volt rá. Erre most jönnek nekem, öt év elteltével?

– A beadványomban...

– Tudom, a beadványában – legyintett a bíró. – Gyerünk, ne rabolja a bíróság idejét.

– Nem állt szándékomban.

– Akkor mi állt szándékában, amikor ezt a pert megindította? Mondja csak el, szépen.

Az apró termetű kis ügyvédnő dacosan meredt a bíróra, aztán fogta a papírjait, előszedett egy tollat a táskájából, lecsavarta a kupakját, leült az ügyfelei mellé, és igyekezett nagyon határozottnak látszani. Előadása meggyőző volt – legalábbis az elítélt gyilkosok felé, akik szinte rá sem mertek pillantani, annyira meg voltak illetődve. Gordon Nádasra nézett, aki kedélyes nyugalommal rakta keresztbe lábát, és érdeklődve figyelte, mi történik. A háttérben a bukik elcsendesedtek, mert hirtelenjében azt sem tudták, mire kössenek fogadásokat, mások viszont lelkesen jegyzetelni kezdtek, különösen Gordon kollegái. Sercegtek a tollak és kapartak a ceruzák, az ügyvédnő pedig egy lopott pillantással nyugtázta, hogy a zszurnaliszták végzik a dolgukat. Gordonnak ekkor esett le, hogy mi ez az egész cirkusz. Dr. Drégelyvári-Süle Böbe egész egyszerűen ezzel a felhajtással akart hírnevet szerezni magának, ami – ezt Gordonnak el kellett ismernie – olcsóbb volt bármiféle hirdetélynél, olcsóbb egy pazar partinál, és nagyobb visszhangot kavart, mint ha sikkasztókat vagy nagybani valutaüzereket védett volna, mert azokból úgylis sok volt.

– Az állt szándékomban, hogy megvédjem a sértettek becsületét, amelyen egy elvetemült, mindenre kész, gátlástalan újságíró ejtett foltot! – vágta rá az ügyvédnő.

A bíró a fejét csóválta, és Gordon látta rajta, hogy legszívesebben berekesztené és elnapolná a tárgyalást, de az ügyvéd nő eltökélt volt, az apja pedig befolyásos.

– Elnézést, bíró úr – szólalt meg Gordon. – Miért is vagyok tanúnak beidézve? Miről is kell *nekem* tanúskodnom?

9

Tamás bíró felhúzta a szemöldökét, Nádasra nézett, aki válaszul a vállát húzta fel, és így felelt:

– Gordon úr ismeri az ügyet, ahogy a többi tanú is, akiket az ügyvédem megidézett – közölte a *Pesti Futár* szerkesztője –, és Gordon úr, a többiekhez hasonlóan szakmai megalapozottsággal tud objektív véleményt mondani a...

– Ezeket mind meg akarja idéztetni? – emelt fel a bíró egy kétoldalas listát. – Ezek itt mind a maga kollegái, akiknek maga mellett kellene tanúskodniuk. Ezeket mind meg akarja idézni? *Mindent?*

– Kérem – felelte morcosan Nádas –, nem hiszem, hogy abban a helyzetben lennék, hogy nekem kellene megvédenem magam ilyen nevetséges vádak ellen. Arra kérem a tekintetes járásbíróságot, hogy a tanúk beidézésével és meghallgatásával állapítsa meg, hogy amit írtam, az mind a zsurnalizmus szabályain belül van, és szóban forgó írásomban csak az igazat írtam meg, semmi mást. A Magyar Királyi Törvényszéken Töreky bíró úr is több sajtópörben számos alkalommal kiállt az újságírók mellett, én most ugyanerre kérem a tekintetes járásbíróságot. Nem csak elveimben, hanem emberi tartásomban is mélyen megsértve érzem magam a vádak által – kezdte belelovalni magát Nádas, szeme tüzesen csillogott, és Gordon már várta, mikor kezd el a szerkesztő bal kezének mutatóujjával a levegőbe böködni, ami nála az izgalom és a felháborodás jele volt –, és úgy érzem, hogy a nagyságos bíró úrnak a jog és a jó ízlés védelmében is meg kell hallgatnia mindeme tanúkat, akik az én ártatlanságom mellett fognak tanúskodni, és...

– A védője hol van, Nádas úr? – szakította félbe a bíró.

A szerkesztő megköszöri a torkát, és hüvelykujját zakója zsebébe dugta.

– Dr. Ábrahám nem volt kellőképpen diszponálva ma reggel, ám biztosított afelől, hogy hamar ide fog érni.

Nem Gordon volt az egyetlen a tárgyalóteremben, aki tudta, hogy dr. Ábrahám Lajos indiszpozíciójának oka rendszerint a Kék Egérben volt keresendő, ugyanis a derék ügyvéd vagy a Tiszti Kaszinóban kártyázott, vagy az ominózus terézvárosi bárban csapta a szelet a Berlinből érkezett táncos- és énekesnőknek, valamint a kettő között a cigarettaárus lánynak, a Horpadt Manyinak, aki nem befelé, hanem kifelé volt horpadt, és hatalmas keblei Ábrahám házassága előtt (és mellett) több frigynek jelentettek halálos döfést. Nádas tehát magára volt utalva, meg a kollegái segítségére, bár Gordon úgy gondolta, az ügynek eleve nem lett volna szabad bíró elé jutnia, de mégis

eljutott, és ezen már nem lehetett változtatni. Gordon bizonyos mértékig meg is könnyebbült, hogy Ábrahám nem jelent meg a bíróságon, mert volt egy ügy (egy Kucsera Dezső nevű magántisztviselő máig tisztázatlan körülmények között a pengő bevezetésekor elikkasztotta egy Cseke László nevű iparossegéd Főnix típusú vaskályháját, mire Cseke feljelentette Kucserát, akinek Ábrahám Lajos volt a védője, ám az ügyvéd a tárgyaláson véletlenül a vádat képviselte, és nem a védelmet, amiből akkora botrány kerekedett, hogy még akkor is beszéltek róla, amikor Gordon alig egy éve, 1930-ban Budapestre érkezett), ami nem keltette az ügyvéd jó hírét, de Nadas úgy érezte, valamivel meg kell hálálnia a jurátor által a *Pesti Futárnak* szervezett többtucatnyi előfizetőt.

Gordon Philadelphiában több alkalommal vett már részt tanúként különböző tárgyalásokon, és ugyan tudta, hogy az amerikai és a magyar jogrendszer semmiben sem hasonlítanak egymásra, úgy döntött, hogy azt teszi, amit a Philadelphia Kerületi Bíróság előtt: alapos lesz és az igazat mondja. Csak az igazat.

Tamás bíró úgy rakodott maga előtt a pulpituson, mint a kisfiú, aki a végső csatára készül az ólomkatonáival, és arcán is egy hadvezér aggodalma tükröződött.

– Adja elő, mit tud az esetről – intett lemondóan Gordon felé.

– Nagyságos bíró úr! – pattant fel az ügyvédnő. – Ez teljességgel szokatlan és megengedhetetlen! Először nekem kell a vádat előadnom!

– Itt volt tízkor? – mordult rá a bíró.

– Kérem, én...

– *Itt volt tíz órakor?*

– Nem, kérem.

– Akkor most így folytatjuk. A védelem tanúival. Mert... – hallgatott el, és beletúrt a hajába.

– Mert, kérem?

– Mert a vádról mindent tudunk, amit tudni lehet – dörögte a bíró. – Kivárja a sorát.

– Na de kérem! – csattant fel az ügyvédnő.

Tamás bíró ránézett a gépíróra, aki a jegyzőkönyvet vezette, és vészjósló hangon így szólt: – Margit, jegyezze. A járásbíróság ismertette a vádat a vádlottal: Nagy nevű sértett 1926-ban Fejér nevű sértett felbujtására gyilkosságot követett el, amely ügyet vádlott először a lapjában, majd egy könyvben megírt, és ez utóbbi megjelenése után sértettek, feltehetően ügyvédi sugalmazásra, úgy vélték, vádlott becsületükben sértette meg őket. – Dr. Drégelyvári-Süle Böbére emelte a tekintetét. – Akar még hozzátenni valamit? – Az ügyvédnő a fejét rázta. – A bizonyítási eljárás keretén belül először Gordon Zsigmond tanú hallgattatik meg. Mit tud az esetről? – kérdezte a bíró.

Gordon megköszöri a torkát, benyúl a belső zsebébe, és elővete a *Pesti Futár* kérdéses számát. Fellapozta, és elkezdett olvasni:

– „Az újságok röviden végeztek azzal a rettenetes cseléddel, aki a Népszínház utcában baltával verte agyon a nagyságját. Én ezt az ügyet érdeke-
sebbnek tartom. Véres cafatait ennek a gyilkosságnak nem szabad
csak úgy egyszerűen lemosni és eldobni, itt egy tanulságos nagy eset
történt, melynek részleteit nagyítóüveggel kell megvizsgálni. Azonkívül,
hogy meggyilkoltak egy szegény, ártatlan asszonyt, itt egyéb borzalmak is
vannak. A cseléd, aki gyilkolt, öt évig szolgált a házban. Ez az első, ami bor-
zasztó, a második az, hogy nem egy magános tejcarnokosnőt öltek
meg, nem egy öreg ékszerésznét, nem valami Mágán Elzát, aki éksze-
rezve tündökölt s kihívta maga ellen a szegények baltás dühét.”

– Mi ez, kérem? – pattant fel az ügyvédő levegő után kapkodva. Szemüvegét levette nagy felháborodásában, arca kipirult volt, és kap-
kodta a levegőt.

– Ebbe az utcába maga kanyarodott be – felelte a bíró elégedetten. –
Most már el kell mennie a végéig.

– Kérem, bíró úr, úgy hiszem, ahhoz, hogy a történeteket ismertessem,
mindenkinek tisztában kell lenni a per tárgyával, Nádas kollega szóban
forgó írásával – emelte fel az újságot Gordon. – Számomra is könnyebb
úgy elmondani a történeteket, ha pontosan és akkurátusan idézek. –
Végigpörgette a lapokat, így jól látszott, hogy mindössze pár oldalról
van szó. Tamás bíró bólintott, aztán összefűzte kezét a hasán, és hát-
radólt nyikorgó székében. Nádas úgy nézett maga elé, mint aki azon
tűnődik, hol is fog ebédelni, és valószínűleg tényleg azon tűnődött.

– „Az áldozat rendes, pesti nagysága, egy öregedő, jóságos néni, akinek
férje van, leányai vannak, aki a Népszínház utcában egy első emeleti
nagy lakásban élt, nem egyedül, hanem a férjével s az unokaöccsével.

Itt élt B.-né rendszeren és polgáriasan, nem elhagyatva, nem különcmódra,
ahogy az ilyen meggyilkoltak rendszeren élni szoktak. B.-né polgári nő volt, egy
már nem fiatal asszony, de még fess és derék nő. Sokkal magasabb, mint a cse-
léd, sokkal energikusabb nála. Mégis a cseléd vagdalta szét. Szétvagdalta a
nagyságját délelőtt féltizenegykor, a Népszínház utcában, az első emeleten
száz és száz lakó közt, szobák és konyhák közt, szomszédok mellett, akik főztek,
takarítottak. A gyilkosság után elmentem a színhelyre, hogy jól lássak mindent,
hogy beszéljek a családdal s hogy részletes, alapos munkámmal segítsen kita-
nítani a közönséget, esetleg elfogni a gyilkos tette társait.”

Gordon megállt, és a bíróra nézett. Senki másra, csak a bíróra.

– Nádas szerkesztő szándékai tiszták voltak. Az igazságot akarta megírni ol-
vasói okulására és a rendőrség munkáját segítve. Nem először, pályafutása
alatt, jegyzem meg.

A bíró intett, hogy folytassa.

– „Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy B.-ék rettenetes helyen laknak. A Népszínház utcai ház óriási emeletének leghátsó részében, egy alkóvszerű sötét gangnyúlvány fedett zugában van a lakás bejárata. Nappal is vaksötét ez a bejárat, az emberen a hideg fut végig, mikor a gangalkóvhoz ér, hogy becsöngessen. Csak a bejárat rémes, a lakás szép, nagy. Mintha kárpótolni akarná lakóit az öreg, rokkant ház a rossz bejáratért. A konyha utcai, világos és tágas s az egész lakás igen szép.

Nem is lehet megérteni, hogy jó módú, sőt gazdag emberek hogyan lakhatnak egy nagy bércaszárnyának a legfélelmetesebb zugában. B.-né fogadott lányaival beszéltem, a szimpatikus, kétségbeesett hölgyek azt mondják, hogy ők bizony féltek eljönni B.-ékhoz látogatóba. Annyira ijesztő a lakás bejárata.

B.-ék is csak azért nem mentek a lakásból, mert 'nehéz másikat kapni'. S még valamitől féltek B.-ék nőrokonai. A cselédétől, a Magdától. Most így mondják. Ez a lány, dacára annak, hogy öt évet szolgált e házban, egyáltalán nem bírta gazdáit bizalmát. Negyvenkét éves lány a Magda, sunyi, lefelé néző, túlságosan alázas. Három hónap előtt elveszett a kaszniból egymillió korona. B.-ék Magdát gyanúsították, de semmi bizonyítékuk nem volt, nem is mertek szólni a lánynak. Magda ugyanekkor kérte a nagyságát, hogy engedje elutazni a rokonaihoz, Németibe.

B.-né, aki félt a lánytól, félt megsérteni, mert dolgos, szorgalmas és ügyes cseléd volt s mert most nem lehet a cselédekkel összeveszni, mert elmennek s nem lehet másikat kapni a szerzőtől, elengedte őtet szabadságra, Németibe, dacára, hogy tudta, hogy a lopott milliót most viszi eldugni, vagy odaadni valakinek.”

A Magda nevű egykori cseléd panaszosan feljajdult, mire az ügyvédnő Fedák Sárihoz illő gesztussal simogatta meg a vállát, és csitította olyan halkán sutogva, hogy mindenki hallotta. Gordon folytatta tovább az olvasást.

– „Három napig volt otthon Magda, akkor visszajött s vígan és fáradhatatlanul kezdett dolgozni. Mint egy ló, reggeltől késő estig. Este, mielőtt lefeküdt, mindig bejött Magda köszönni, a nagyságos asszonynak is kezüket csókolta s a nagyságos úrnak is. Egy nagyon, de nagyon illetudó leány volt.

Csak analfabéta volt. Nem tudott se írni, se olvasni, ha levelet kapott Fejér Józseftől, aki tíz évvel fiatalabb volt nála s udvarolt Magdának, az öreg cseléd nem bírta elolvasni a leveleket, hanem mindig másokkal olvastatta el.”

Gordon megállt, és megköszöri a torkát.

– Bíró úr, eleddig kétlem, hogy bármiféle kivetnivalót lehetett volna találni Nádas kollega írásában.

– Ezt most kérdi? – nézett rá Tamás bíró.

– Igen – felelte Gordon.

– A kérdéseit megtarthatja magának – vetette oda bosszúsan a bíró. – Itt én kérdezek, maguk meg válaszolnak! Folytassa.

Gordon bólintott, és folytatta.

– „A milliós eltűnés után, mikor Magda hazajött Németiből a háromnapos szabadságáról, kapott egy levelet Józsiától Pécsről. Azt írta a fiatalember Magdának, hogy ‘kedves fiam, miért nem küldöd az ígért milliót, nekem ruhát kellene venni’. Mikor B.-né felolvasta ezt a levelet, a cseléd elsápadt, beismert mindent és a nagysága megbocsátott neki. Itt van az a pont, hogy az ember megérti ezt a rémes gyilkosságot. Nem szabad egy tolvaj cselédet a házban tartani. Nem szabad egy ilyen merész Magdát, aki kilop a nagysága szekrényéből egymilliót s azt elviszi falura, innen három nap múlva hazajön, kiderül róla a lopás, nem szabad egy ilyen tolvaj, hazug cselédet a házban tartani.”

– Ne tovább! – pattant fel dr. Drégelyvári-Süle Böbe szikrázó tekintettel. – Tekintetes járásbíróság, azonnal követelem, hogy beadványomnak helyet szíveskedjen adni, mivel Nadas szerkesztő megvalósította a becsületsértés tényállását! Mindenki hallotta.

Gordon a legszívesebben intett volna a nőnek, hogy egy vegye elő püderes szelencéjét, mert igencsak piros az orcája, de nem tette.

Tamás bíró előredőlt.

– Lopott a maga ügyfele?

– Senki sem bizonyította be! – felelt az ügyvédnök. – Senki sem, ezért gázolt a becsületébe Nadas szerkesztő. Nem lehet csak úgy tolvajnak nevezni valakit!

– Folytassa – jelezte a bíró Gordonnak.

– „Csak azért, mert a cseléd dolgozik és főz és elvégzi a mosást s a nehéz munkákat, nem szabad egy földél alatt lakni egy ilyen kis közös lakásban egy veszedelmes tolvajnövel, akinek tíz évvel fiatalabb zsaroló szeretője van.

Beszéltem a meggyilkolt szegény asszony férjével. Szegény B. úr öreg, törődött, szomorú ember. ‘Kisebb tételeket is lopott a Magda – mondta B. – százezer koronákat, ötvenezer koronákat, a feleségem nem akart túladni rajta. A feleségem – tette hozzá keserűen B. bácsi – úgy látszik, így akart meghalni! Nem mertünk erélyesen fellépni ellene a cselédmizériák miatt. Tudtuk, hogy más tolvaj nem lehet a háznál, mint ő, mégis áltattuk magunkat, hátha mégse ő a tettes. Pedig tudtuk jól, hogy csak ő lehet. Majdnem összerogyott ez a lány, mikor a feleségem felolvasta neki a Józsi levelét, hogy küldje el a lopott milliót. Nem is hazudott tovább. A feleségem mégse vett más cselédet. Félt szegény az ismeretlen, új cselédétől. Ettől nem félt, mert ez alázatos volt. Ha lopott, akkor is alázatos volt. Négy és fél évig legyen egy ilyen bestia egy helyen! Én kérem a Ridlnél voltam alkalmazva. Akárhányszor előfordult, hogy

a leszámolásakor hibázott a pénzből ott az irodában. Ilyenkor mindig hazajöttem pörölni a feleségemmel, hogy már megint pénzt vett ki a nadrágzebből. Szegény hallgatott, tudta, hogy a pénzt a Magda vette ki. De nem mert neki szólni.'

14 B.-né fogadott lányai elmondták, hogy Magda minden vasárnap elment kimenőzni. Rendesen otthon volt kapuzárás után. Mikor kint a ligetben táncolni lehetett, éjjel egyig is kintmaradt. Végigtáncolta a Hungária-kertet s a Zöld vadászt. Egybehangzóan minden családtag azt mondta róla, hogy előzékeny volt mindenben. Nem szerzőtől vették fel, hanem ajánlotta valami asszony, akinél előzőleg sokáig szolgált. Külsejére nézve öreg, kiélt, közönséges arcú, rossznézésű lány volt." – Gordon megállt egy pillanatra, hátha az ügyvédnő nekiáll tiltakozni, de látványosan papírokba temetkezett. – „Több mint negyven éves. Nem volt szegény, Németiben földje és háza van. Ő főzött, takarított, szerény volt s igénytelen, egy igazi, jó cseléd. Simulékony volt, csak egy gyanús eset látszott rajta, a nagy idegesség. Mindjárt megsértődött s később bocsánatot kért, hogy ő nagyon szeszélyes, viszont tudta, hogy a nagysága milyen nagyon jó asszony.

Mint minden cselédnek, Magdának is volt egy állandó szobaasszonya. Öt éve volt B.-éknél, de azért a szobaasszonyával fenntartotta a jó viszonyt. Józsi, a szeretője és vőlegénye, akit keresnek, mint bűntársat, szintén ott lakott, ha Pestre jött, a szobaasszonynál, a Klauzál utcában. Most már hónapok óta nem volt Pesten a Józsi. Csak leveleztek."

– Itt egy pillanatra torpanjunk meg – emelte fel húsos kezét a bíró. – Hogyan kapták el Fejér Józsefet? – kérdezte. Gordon bizonytalanul körbenézett, hogy kinek kellene erre válaszolnia, ám Tamás bíró megelőzte, és az ügyvédnőre dörrent.

– Tehát?

– Kérem, bíró úr, elfogták.

– Mi alapján? – lapozgatott a bíró egy vastag aktában.

Az ügyvédnő hallgatott.

– Hogy mondta? – emelte színpadiasan a bíró jobb kezét a füléhez.

– Lakossági bejelentés alapján – felelte az ügyvédnő.

– Kinek a cikke alapján?

– Nádas szerkesztő cikke alapján, de ennek semmi jelentősége sincs...

– Csitt! – dörrent rá a bíró. – Csitt. Folytassa – intett Gordonnak, aki lassan kezdte kiismerni a tárgyalás koreográfiáját.

– „December 22-i kelettel úgynevezett művészlap érkezett Pécsről Józsitól. Salométt ábrázolta a levelezőlap, ahogy a próféta levágott fejét nézi. A levelezőlapon ez állott: 'Drága Magdám! A megbeszélt dolgot végezd el. Csókol Józsid.'” – A padosorokban ülők között többekből önkéntelen kiáltás szakadt ki, a nők sápadoztak, még az egyik Wesselényi utcai vigéc is a *Pesti Hírlappal*

legezte magát. – Ez a levelezőlap a rendőrségen van, a detektívek azt hiszik, hogy a megbeszélte dolog, amit Józsi sürget, a levágott fej szerint: gyilkosság. B.-ék a szekrényükben nyolc takarékkönyvet és huszonnégymillió koronát őriztek. Az analfabéta Magda, aki állandóan ellopta a nagysága kulcsait, mindig kutatott a szekrényben. B.-ék valósággal dugdosták 15 Magda előtt a könyveket és a pénzt mindenféle belső lécek és hevederek mögé. Valahányszor B.-né hazajött, vagy a nevelt lányai vendégségbe jöttek és csöngettek, mindig negyed óráig kellett várni az előszoba sötét bejáratánál, a cseléd nem nyitott ajtót, csak a harmadik, negyedik csöngetésre. B.-ék most azt hiszik, hogy ilyenkor mindig a szekrényben kutathatott. De bizonyítani nem lehetett, álkulcsa is volt biztosan. A szekrényt szépen rendbeszedhette, úgy, hogy nem látszott meg, hogy kutattak benne.

Most már egészen biztosan tudni lehetett, mik előzték meg a gyilkosságot. A cseléd kivett a szekrényből egy tízmilliós takarékkönyvet, a könyvvel elment a bank Népszínház utcai fiókjába és találmra kért hárommillió koronát. Fogalma sem volt, mennyi pénz van a könyvben, mert olvasni sem tudott, megkérdezni pedig nem merte senkitől, hogy kérem, mennyi pénz van ebben a könyvben.

A pénzt odaadta a Józsinak, aki gyűrűket, láncokat vett a pénzen s vett két jegygyűrűt. Eljegyezte Magdát. Vasárnap volt az eljegyzés. B.-né boldogan mondta egyik nevelt lányának: – Gratuláljatok, a Magda menyasszony, megszabadulok ettől a vén dögtől szép úton. – Szombaton vette fel a hárommillió koronát a bankból a Magda, vasárnap elment a szobaasszonyhoz, a Józsit kereste. A szobaasszony ezt a látogatást így mondja el: ‘Megmondtam neki, hogy a férfi reggel 6 óra 20-kor elutazott Pécsre s neki nem üzent semmit, nem hagyott semmit. A lány leült az ágy szélére, sápadt volt s azt mondta, na, akkor nekem végem van. Megkérdeztem, miért van vége. Erre nem felelt, csak bámult s azt mondta, hogy kimegy Kispestre, ott van egy Sándor nevű barátja a Józsinak. Hátha ott van. Ezzel elsietett, én meg utána kiabáltam: hallja, Magda, mit hagyja magát ettől a fiatal legénytől zsarolni?’

Vasárnap este korán ért haza Magda, hétfőn rendesen dolgozott, kedden délelőtt aztán B.-né korán elment, valami dolga volt. Magda, mikor az asszony elment hazulról, gyorsan bezárta a lakást, otthagytott mindent, mint egy bolond, úgy rohant a bankba. Lehetett fél tíz, délelőtt. Nagyon izgatott volt s a takarékkönyvre, amelyben eredetileg tízmillió korona volt, de amelyből szombaton már hármát kivett, erre a könyvre húszmillió koronát kért a banktól.

A bankban egy fiatal gyakornok kezébe került a könyv, aki véletlenül ismeri B.-éket. Látta, hogy a dolog nincs rendben, de ahelyett, hogy rendőrt hívott volna, csak visszatartotta a könyvet s a lányt eleresztette. (Ha rendőrt hív,

rögtön kiderült volna a lopás, a lányt letartóztatják s nem gyilkolhatta volna meg az asszonyát.) Mikor a lánytól elvették a könyvet, szegény buta, öreg cseléd elrohant először is a szobaasszonyhoz. Azt mondta az asszonynak:

16 'nézze, adjon tanácsot, találtam egy takarékkönyvet, elmentem vele a bankba, ahol visszatartották a könyvet, most mit csináljak?' A szobaasszony azt mondta, hogy ő azt felelte a lánynak, hogy neki gyanús a dolog, a takarékkönyv biztosan a nagyságáé. Magda erre elszaladt. Izgatottságában rohant haza.

Rémes lelkiállapotban volt. A szeretője elszökött, elvitte a hárommillió koronát s őt itthagya az üres jegygyűrűvel. A bankban ott van a lopott takarékkönyv, csak percek kérdése, hogy minden kiderül. Otthon, a lakásban nincs se takarítva, se főzve, se ágyazva. Rohant haza. B.-né már otthon volt. Szemrehányásokkal fogadta a cselédet, hogy hol volt. A lakás úgy néz ki, mint egy dísznóól, ágyazva sincs és még el se kezdte a főzést. Magdának, a bolondos, ideges, öreg és egészen hülye és műveletlen cselédnek..."

– Bíró úr! – visította az ügyvédnő, arca lángolt a dühtől. – Bíró úr, ha szabad lenne felhívnom a tekintetes járásbírótság figyelmét arra, hogy az ügyfeletem itt ténylegesen lehülyézték! Nádas szerkesztő azt írta, hogy ügyfelem hülye, és ez kimeríti a becsületsértés fogalmát, valamint törvényi tényállását is, és követelem...

– *Követel? Követel?!* – döngte a bíró. – Maga nem követel semmit, hanem leül a padra. *Most!*

–Magdának, a bolondos, ideges, öreg és egészen hülye és műveletlen cselédnek az járt az eszében, hogy a vőlegénye itthagya, a könyvet elvették tőle, jönnek majd a bankból s letartóztatják. Ma egy hete még azt ígérte a Józsi, hogy elveszi feleségül és Kőbányán kocsmát nyitnak. Ehhez pénz kellett volna s nincs pénze, innen kidobják s jön a bank és jön a rendőrség s a nagysága is kínozza itt, hogy főzzön és ágyazzon. A hálószobában álltak, Magda érezte, hogy pár perc alatt eldőlt az egész élete. Ha most agyonveri a nagyságát, még esetleg kirabolhat valamit a szekrényből. Valami ékszer, vagy pénzt.

Ott állt a nagysága háttal, ágyazott és szidta Magdát. A cseléd kiment a konyhába és behozta a fejszét és először is hármat vágott hátulról B.-né fejébe. Szegény asszony a tűzpiszkálóval védekezett, de a komisz bestia erősebb volt, úgy vágta az asszonyát, mint a fát. Mikor már ledöntötte a földre, még ott is verte, a szemét és az agyvelejét.

Közben körülöttük a többi lakásban takarítottak s a konyhákban mártást kavaráltak.

Mire a bank emberei jöttek, hogy visszaadják a takarékkönyvet, B.-né már nem élt. Az egész lakás úszott a vérben. A bestia, mikor bevitték a rendőrségre, ezt mondta: 'Dulakodott velem, de én erősebb voltam.'"

Gordon leengedte a *Pesti Futár* számát. A teremben csend volt, egyedül Magda, a bestiális mindenés hüppögését lehetett hallani, de arra már sem a börtönőrök, sem az ügyvédje, sem egykori vőlegénye nem vette a fáradságot, hogy egy zsebkendőt adjon neki. Nádas Sándor mögött egyszer csak megjelent egy ismerős figura kerek szemüvegben, szájában cigarettaszípkával, 17 snájdigan és fessen, ám mégis úgy nézett ki, mint aki most kelt ki az ágyból ruhástul. Mivel Tarján Vilmos a New York kávéházat és a Margitszigeti Nagyszálló éttermét igazgatta, ezért Gordon tudta, hogy Vili feltehetően le sem feküdt az éjjel, hanem fellépett valamelyik esti kabaréjelenetben az egyik körúti kávéházban, gaszulált a fontos és kevésbé fontos vendégeknek, aztán bértaxit hívott, kivítette magát a Szigetre, ahol az étteremben először személyesen ellenőrizte az alapanyagok színvonalát, aztán a pincérek egyenruháját, végül kísértált a pavilonba, ahol éppen valamelyik világszám jazzegyüttes (feltehetően a fekete Eddie South és zenekara, mert Eddie oda meg vissza volt a vörös hajú pesti nőkért) adta a talpalávalót, az úri közönség visszafogottan mulatott. Többen Molnár Ferencet vélték látni, néhányan Szép Ernőt keresték, de aztán „beérték” a Vilivel, aki egymás után három asztaltársaságnál vacsorázott, és nemcsak egész Pestet ismerte, hanem a legjobb vicceket és pletykákat is, aztán arra lett figyelmes a vendégekkel egyetemben, hogy kihajnalodott, az étterem előtt megjelent Poldi bácsi, a hordár, aki ki tudja, miért, minden reggel hatkor odaállt a bejárat elé, és kilencig nem mozdult, de senkinek nem volt szíve elzavarni az öreget, mert ugyan bőrdönt nem cipelt már hat-hét éve, viszont legalább három uralkodót látott közvetlen közelről (akik közül az egyik Ferenc József volt, a másik IV. Károly, a harmadikat meg rendre elfelejtette a vén tróger), és egy ötfillérésért szívesen mesélt igény szerint egyikükről, ötven fillérért már mind a háromról, és ráadásként zaftos történeteket is beleszólt a meséjébe.

Tarján magyarázott valamit Nádasnak, diszkréten odahajolva, hogy senkinek se tűnjön fel: sutyorognak, mint az elemiben latinórán a lurkók. A *Pesti Futár* szerkesztője bólogatott, a kravátlíját igazgatta, végül Tarján ütögette meg a vállát, hogy figyeljen a bíróra, aki egyelőre dr. Drégelyvári-Süle Bőbét fixírozta, olyan dühös tekintettel, hogy senki sem mert pisszenni, és Nádas is úgy látta jónak, hogy átmenetileg felfüggeszti a diskurzust Tarjánnal, *Az Est* egykoron világhíres tudósítójával, aki a tárgyalóterembe már csak érdeklődni jött, nem cikket írni.

A apró termetű kis ügyvédnő előrelépett, és meg akart szólalni, amikor Tamás bíró benne szakasztotta a szót.

– Meg ne szólaljon! Ebben a teremben én kérdezek, és maga is meg fogja ezt tanulni, mint mindenki más! – bömbölte, aztán a sértettek felé fordult, majd fejével intett az egyik börtönőrnek, hogy állítsa fel Magdát. A nő feltápász-

kodott, és vele együtt a férfi is. Magda szürke rabruhát viselt, fején kendőt, haja rövidre volt vágva, körme koszos volt, keze eres, cipője orra koszlott, ám az arcát az istennek sem akarta megmutatni: úgy bámulta a padlót, mintha valaki belegravírozta volna Attila koporsójának igazi helyét.

18 A férfi, Fejér József szintén a padlót fixírozta, bár néha lopva a bíróra tekintett. Szeme sunyi volt és barna, arca beesett, ami erőteljes foghíjra utalt, ő azonban öltönyt viselt, vagy legalábbis nadrágot meg zakót, alatta fehér inggel, jobb kezének ujjait a reuma, vagy más betegség ránthatta örökös görcsbe.

– A maguk ötlete volt ez a per? – dörrent a bíró olyan hangosan, hogy az egyik ferencvárosi vigéc leejtette az öngyújtóját.

A sértettek csak álltak lehorgasztott fejjel.

– Azt nem értem, hogy maga mit keres itt, Fejér – folytatta a bíró. – Magát le sem hülyézték.

A férfi vállat vont, amitől megcsörrent a bilincs lánc.

– Ha nem emelik fel a fejüket, mindkettejüket magánzárkába csukatom! *Most!* A két sértett, a bestiális Magda, meg a felbujtó vőlegény felemelték fejüket, és bátortalanul a bíróra néztek.

– Hány évet kaptak?

– Életfogytigot, kéremalásson – suttogta Magda.

– Húsz évet – krákgotta Fejér.

– És az a legnagyobb bajuk, hogy Nádas Sándor vádlott azt írta magáról, hogy hülye? Ez a legnagyobb bajuk? – dörögte Tamás bíró, Gordon pedig némi aggodalommal látta, hogy az idős férfi megint szorongat valamit a kezében, de szerencsére nem a postairón volt az, hanem egy Faber Castell ceruza, meg lehetőszen viseltes, a bíró láthatóan inkább az asztalt verte, vagy a fülét vakarta vele, mert olyan hosszú volt, mint újkorában. A kiváló német minőség azonban ugyanolyan könnyedén roppant el a húsos kéz vastag ujjai között, mintha papírvékony üvegírón lett volna.

– Nem, kérem – felelte halkán Magda.

– Maga meg... – ingatta a fejét a bíró az ügyvédnőre nézve. – Üzenem az apjának, hogy... – Legyintett. – Nem üzenek neki semmit. Lépjén csak közelebb, *Böbe* kisasszony.

Az ügyvédnő a vesztét érezhette, mert ezt a sértést már fel sem vette. Becsületére legyen mondva, határozottan állt a pulpitus előtt, állát felszegte, és száját dacosan csücsörítve nézett a bíróra.

– Azt a két hülyét – intett Tamás bíró a sértettek felé – el lehet vezetni. – A börtönőrök elindultak az oldalsó kijárat felé, Magda meg Fejér csoszogva haladtak közöttük. – Maga meg fizet... – lapozott az előtte heverő papírlapokba –, kettő, négy, nyolc, tizenhat, tizenhét, tizenkilencszer tíz, azaz százkilencven pengő perköltséget. Minden egyes tanúért tíz pengőt.

– De nem is én idéztem meg őket, bíró úr!
 – Háromszázyolcvan pengő perköltséget – lövellt rá gyilkos pillantást Tamás bíró.

– De csak egyet méltóztatott meghallgatni – vetette ellen az ügyvédő.

– Ötszázhetven pengő perköltséget – folytatta a bíró –, tanúként harminc pengőt. Akar még ellenkezni? Még egy mondatot azzal kezdeni, hogy „de”?

Dr. Drégelyvári-Süle Böbe a nagy tragikákra jellemző módon összeszorította a száját, és úgy rázta a fejét, mint egykoron Jeanne D’Arc tette a hegytetőn állva.

– És ha még egyszer meglátom a Markó utcának csak a környékén is, toloncházba vitetem.

– De az apám...

– Majd belátja, milyen marhaságot csinált maga, és adjon hálát az égnek, ha ki nem rakatom a kamarából. Ügyfeleket nem ilyen baromsággal szerzünk – fújtatott a bíró, akár egy bika valami bikafuttató verseny végén, amikor szembefordult az őt üldözőkkel. – Nem ilyen álperrel, amiről majd írnak a lapok, de csak azért, mert akkora blőd-ség. – A fejét ingatta, majd egy mozdulattal lesöpörte a földre a kettétörött ceruzát, amit azonnal fel is kapott a teremszolga.

A beidézett és érdeklődő újságírók egyszerre kezdtek el beszélgetni, de nem okozott gondot Tamás bírónak, hogy túlkibálja mindet.

– Ha csak egy sort olvasok a holnapi lapokban a fiatal hölgy mai csúfondáros kudarcáról úgy a jog gyakorlásának, mint a tisztesség elméletének területén, ha csak annyit olvasok a holnapi lapokban, hogy valamelyikük ma a járásbírósgón járt, akkor az illető azonnal pakolhat is bele a kis bőröndjébe, mert jövő héten Töreky bíró előtt találja magát! – Lendületesen felállt, és Zeusz módjára körbeintett: – Kifele! Mind kifele, alo mars! – A teremszolga elé tett egy irattartót, a bíró belelapozott, Gordon pedig odalépett Nádashoz, majd közösen kimentek a teremből, és le-siettek a lépcsőn. Gordonnak nem volt kedve a bíróság épületében maradni, különben is, sietnie kellett vissza a szerkesztőségbe, mert Salusinszky Imre felelős szerkesztő berendelte magához fél egyre.

A bíróság épületébe vezető kőlépcső alján Nádas belenyúlt jobb napokat látott zakója zsebébe, és előhúzott egy doboz német cigarettát. Körbekínálta. Tarján intett, hogy nem kér, Gordon kivett egyet, aztán gyufát sercintett, és tüzet adott Nádasnak.

– Ez... – írt le határozatlan kört a levegőben a *Pesti Futár* szerkesztője – impozáns volt, Zsigmond. Köszönöm.

– Szóra sem érdemes – felelte Gordon, aztán a hirtelen erőre kapott

szeptemberi napfény elől szemébe húzta kalapját. Tarján a földre hamuzott, és Gordon felé fordult.

– Most mondtam Sanyinak, hogy este ugorjon ki a Szigetre. Szereted, kérlek, a Mosonyiékat?

20 – A Mosonyi-Lakos duót? – kapta fel a fejét a Gordon. – Hogyne, csak egy ideje alig lehet őket Pesten hallani. Állandóan Berlinben meg Párizsban vannak.

– A mai estét kivéve – közölte Tarján flegmán.

– A Vilinél lesznek ma éjjel – magyarázta Nádas.

– Nálad? Nocsak.

– Az egyik felsőházi tag kislányát ma jegyzi el, és a kisasszonkának az volt a kedvence, hogy Mosonyiéék énekeljék el nekik az „Engem szeress”-t – vont vállat Tarján.

– És te elintézted – bólintott Gordon. – Egyedi ízlése van a kisasszonnak.

Tarján úgy tárta szét a kezét, mint egy Rotschild, akiről kiderült, hogy több pénze van, mint Abesszíniának.

– És friss a borjú – jegyezte meg Nádas. – A legfinomabb borjú Kerepestarcsa mellől. Akkor lesz a snicli, amekkorát te még nem láttál.

A bíróság lépcsőjén ekkor megjelent dr. Drégelyvári-Süle Böbe, beletúrt a táskájába, és elővett belőle egy napszemüveget. Feltette fitos kis orrára, Gordon pedig Tarjánhoz fordult.

– Hozhatok magammal valakit, ugye?

– Ha nem a fél várost, akkor azt hozol, akit csak akarsz.

Gordon kurtán bólintott, aztán eldobta a cigarettát, félretolt egy bamba rikancsot az útból, és az ügyvédnőhöz sietett. Az apró kis nő meglepve pillantott rá napszemüvege mögül.

– Maga meg mit akar? – kérdezte.

– Mondja csak, szereti maga a sniclit? – szegezte neki a kérdést Gordon, aztán megfogta a nő könyökét, és félrehúzta két feldúlt férfi elől, akik válogatott szitkokat vágtak egymás fejéhez, és nem voltak tekintettel senkire sem. Az épület elé egy rabszállító kanyarodott, nyomában egy taxival, amelyikből egy kövér férfi és egy cingár nő szállt ki. Mögöttük folyamatosan váltották egymást a felperesek, az alperesek, a magánvédlők, a sértettek, a vádlottak, a felmentettek és az elítéltek.

– És a Mosonyi-Lakosékat? – folytatta Gordon. – Ma este titokban Pestre érkeznek, aztán utaznak is vissza Berlinbe. – Elővett egy csomag cigarettát, az ügyvédnő felé tartotta, aki intett, hogy nem kér, mire Gordon kivett egy szálat, rágyújtott, aztán így folytatta: – Egyszeri alkalom. Ki tudja, mikor lesznek megint itt? Na, mit mond? Eljön?

Kondor Vilmos Budapest-sorozatát kezdettől fogva szokatlanul élénk figyelem és lelkesedés fogadta a közönség és a kritika részéről egyaránt. A Gordon Zsigmond történeteit megrajzoló regényfolyam – túlzás nélkül állíthatjuk – az egyik legsikeresebb hazai irodalmi franchise-zá kezd kiadni magát. A régóta lebegtetett megfilmesítés és a külföldi fordítások sora legalábbis ebbe az irányba mutatnak. A Gordon-kötetek megmozgatták a mainstream kritikát is, bebizonyosodott, hogy a szűk értelemben vett szakmai kritika sem tartja zsenánt témának az igényes bűnügyi irodalmat.

Falvai Mátyás 21

KOPOTT FEDORA ÉS EGY SZÁL BUDAPEST

Kondor Vilmos:

Budapest novemberben

Kondor Vilmos: *Magda, a besti-
ális Népszínház utcai mindenés*

Kondor Vilmos több piaci résre is rábukkant, melyeket egyetlen elegáns irodalmi gesztussal aknázott ki. Nem volt eddig magyar kemény krimink. Alig olvashattunk retrospektív művet a '30-as és '40-es évek hétköznapjairól, legalábbis ilyen átélhető, láttató erővel bíró szöveget semmiképp. No és hol volt eddig saját fikciós hősrünk, akivel azonosulhattunk, akinek drukkolhattunk, akire büszkék lehettünk volna, aki jellemével, viszonyulásaival értelmezi korát, a jelenre vonatkoztatható érvénnyel szolgálva számunkra morális útjelzőként? Gordon Zsigmond személyében megszületett a magyar értelmiségi hős, ez pedig kultúrtörténeti esemény.

A 2008-as *Budapest noir* után Kondor évente jelentkezett újabb kötettel. A kezdeti rajongás némiképp alábbhagyott, teret engedve annak a – némiképp jogos – aggodalomnak, hogy ez a gyakoriság a minőség rovására mehet. A *Budapest noir*ról senki nem gondolta, hogy tökéletes regény volna, a kritika és a közönség azonban elnéző volt hibáival szemben, mondhatni, drukkolunk, hogy Kondor beváltsa ígéretét következő köteteivel. Ez hol sikerült, hol kevésbé, egy bizonyos színvonalat azonban mindegyik kötet képviselt, a jóindulat pedig mindvégig kitarított mellette, amiben nagy szerepe volt Gordon Zsigmond szerethetőségének és az általa választott kor iránti kíváncsiságunknak és bonyolult nosztalgiánknak. Az évente – vagyis elképesztő tempóban – megjelenő kötetek hiányosságainak java része inkább csak bosszantó volt, mint lohasztó, hiszen csupán egy kicsit nagyobb műgonddal, alaposabb szerkesztéssel, némi érleléssel ezek a kötetek a kétségkívül nagyszerű kategóriájába eshettek volna. Jogos volt tehát az aggodalom, hogy a regényfolyam

ötödik, 1956-ban játszódó zárókötetete megint kissé elhamarkodott lesz. Majd néhány hónapra rá megtudtuk: még ugyanabban az évben jön a Gordon-novelláskötet is. E két könyv azonban – minden aggodalomra rációfolva – a lehető legkellemesebb csalódás, méltán érezhetjük úgy, hogy Kondor 22 rászolgált a megelőlegezett bizalomra, és a Budapest-sorozat a záró darabokkal végleg beérett.

A *Budapest novemberben* című regény kezdetén Gordon újfent a kívülálló pozíciójából érkezik az események középpontjába. Ha személyes indítéka nem volna, közelébe sem kerülne az '56-os, budapesti eseményeknek. Ahogy az lenni szokott, mégis *belekeveredik* a sűrűjébe, makacsul morális alapú világ-felfogása pedig a harcok frontvonalára sodorja. Egy darabig most is igyekszik megúszni, mintha ugyanolyan voyeur lenne, mint kollégája, a fotóriporter Pedrazzini, ám a történelmi helyzet kikényszeríti az állásfoglalást, itt nem lehet közönyösnek maradni. A *Budapest novemberben* legnagyobb erőssége most is a Kondortól megszokott újjáteremtő erő. Elvileg a személyes indítatású nyomozás kulisszájaként szolgál a forradalom, mégis főszereplővé lép elő. A szöveg igazi sodrását nem a krimi-szál kibontakozása adja, hanem a forradalom eszkalálódása. Az utcai harcok leírásánál ráadásul olyan minőség lép be a Kondor-világba, amelyet korábban nem nagyon tapasztaltunk: a vérbeli akcióé. Érzékletesen, logikusan, követhetően és a feszültséget maximálisan felszító módon, mondhatnánk kicsit képzavarosan: *látványosan* írja meg az összecsapásokat Kondor, elérve az egyik legfontosabb hatást: faljuk a könyv lapjait. Az öregedő, bácsisodó, elgyötört Gordon még mindig ugyanolyan vagány, mint amilyennek szeretjük, ha le is fogyott, meg is ritkult a haja, fellépésének férfiaságából mit sem veszített, és jobb ökle is ugyanolyan svunggal lódul meg, ha a helyzet úgy kívánja. Az örök antitézis, Wayand is előkerül – kettejük összecsapását szimpatikus realizmussal menti meg a szerző a western-szerű végkifejlettől. Talán ennél a kötetnél válik a legnyilvánvalóbbá, hogy Kondor a hard-boiled krimi műfaji sajátosságait csupán ürügyként használta mindvégig, a saját (magyar) tartalom és a sajátos (történelmi) távlat ugyanis kikényszeríti a maga törvényszerűségeit, ez pedig már nem egy James Cagney-film vagy egy Dashiell Hammett-regény kliséinek lelkiismeretes felmondása. A pentológia utolsó darabjának minden olyan eleme, amely egy noir krimi idéz, valójában csak apropó arra, hogy Kondor felkөрmölje saját lábjegyzetét a magyar nép egyik leghősiesebb eseménye alá, és a saját, szigorúan hétköznapi, a kisemberek látószögére élesített, mindannyiunk számára húsbavágó verzióját adja elő róla. Amikor Gordon rágyújt arra a bizonyos Budapest cigarettára, rájövünk: a *Budapest novemberben* leginkább '56-os regény.

Mi történjék, ha kétségkívül véget ért egy történet, nekünk azonban nem akaródzik megválni szeretett hősünktől? Erre találták ki az amerikai filmiparban

a *prequel*, vagyis az előzmény intézményét. Minden hősnek kell eredettörténet, amely szerencsés esetben – visszamenőlegesen is – értelmezi, árnyalja, gazdagítja a hős személyiségét. Míg azonban a hollywoodi szakemberek elsősorban anyagi megfontolásból nyúlnak ehhez az eszközhöz, a *Magda, a bestiális Népszínház utcai mindenes* című novelláskötet esetében egyértelműen 23 érezhetjük, hogy itt többről van szó. Valahogy úgy képzelem, ezek a novellák egyfajta melléktermékei, szebben fogalmazva: járulékos hozadéka a regényeknek. Vannak dolgok, amelyekről le kell mondani a regény egysége érdekében, legyenek mégoly értékes, erős részletek is. Ezek a részletek a legfrissebb Kondor-kötet novelláiban találták meg a helyüket. Még hozzá nem is szedett-vedett módon, a kötet építkezése ugyanis valóban egyfajta előzményteremtés szándékát sugallja: Gordonnal a '20-as évek legelején találkozunk Philadelphiában, és a hat íráson keresztül eljutunk a *Budapest noir* (az első Budapest-regény) idejéig (sőt, egy évvel később, tekintve, hogy a regény 1936-ban játszódik, az novelláskötet utolsó szövege pedig 1937-ben). E novellagyűjtemény darabjai talán éppen azért felszabadultabbak, derűsebbek, és azért jut nagyobb szerep bennük a humornak, mert szerzőjüket nem nyomasztotta a nagy forma terhe: kedvére játszhatott a 20-30 oldalnyi terjedelem keretei között. Ezekben az írásokban még Gordon is derűsebb figura: puritán hedonista, éjszakai lump, a korabeli mulatók (Madame Binét műintézménye, Arizona, Zanzibár, Parisien Grill) és a dzsesszbandák jó ismerője, feltörekvő, de már ekkor is kikezdhetsen etikájú bűnügyi újságíró, fejében fedora kalappal, kezében jegyzetfüzettel. Kellemes meglepetés, hogy Kondor a rövid formát is jól kezeli, sőt talán még magabiztosabban is, jó tempójú, arányos, feszesre húzott szövegek ezek, számos ügyes stilisztikai teljesítménnyel, finoman szótt nyelvi humorral, választékos modorban előadva. Bár elmarad a regények mélységétől, szövegi szinten technikásabb és végső soron szórakoztatóbb etűdökkel van dolgunk. Legérdekesebb részei talán az Amerikába kivándorló magyarok életébe lopott pillantást engedő *Ifjú Mariska hétköznapi halála*, a záró (már-már kisregény-terjedelmű) *Pernahajder volt-e Schok Jenő?* és a „cseledmizériából” tragédiává fajuló címadó novella, amelyet akár Kosztolányi *Édes Anná-*jának karikatúrájaként (avagy éppen ellenkezőleg: előtte való főhajtásként) is olvashatunk. Visszaköszönnek szívünknek kedves régi szereplők is: Gellért Vladimir, Pazár doktor és Gordon tatája, aki végre-alahára meglelte a tökéletes állagú birsalmasajt receptjét. És ne feledkezzünk meg Krisztináról sem (aki az ötödik Gordon-regényben legalább annyira főszereplője a szövegnek, mint a zsznaliszta). A Gordon-novellák olyan gusztust csinálnak a Budapest-könyvekhez, hogy csak remélni tudjuk, visszatér még valahol, valamikor a bűnügyi újságírás hőskorának kemény öklű tollnoka. (*Agave Könyvek, Bp. 2011, 2012*)

Új Forrás 2012/10 – Falvai Máttyás: Kopott fedora és egy szál Budapest – Kondor Vilmos: Budapest novemberben, Kondor Vilmos: Magda, a bestiális Népszínház utcai mindenes

Hiába áltatja magát a gya(ko)rló kritikus azzal, hogy az éppen aktuális szöveg vizsgálatához kezdve képes lehet megszabadulni minden előzetes benyomásától és értékítéletétől, előbb vagy utóbb mindig akad egy olyan mű, amely

24 Turi Márton

VÉRSZAGRA GYŰL A PESTI VAD

Benedek Szabolcs: *A vérgróf*

már választott műfajával is képes pavlovi reflexeket kiváltani leendő recenzienséből – és ezt sajnos magam is kénytelen voltam újfent megtapasztalni, mikor Benedek Szabolcs három kötetesre tervezett vámpír-sorozat

tának tavasszal *A vérgróf* címen megjelent első epizódját kezembe véve egy kellemetlen előérzet lett úrrá rajtam. Az önkéntelen szorongás persze joggal tekinthető autentikus (a szerzői oldalról nagyon is elvárt) olvasói magatartásnak egy olyan könyv esetében, amely a kecses női nyakakat előszeretettel harapdáló gróf karakterét helyezi középpontjába, kezdeti félelmem ezúttal mégis inkább azoknak a kétes értékű trendeknek szól, amelyek manapság a (népi hiedelmek pokolbéli élőhalottjából idővel a popkultúra ikonjává szelődült) vámpírok sötét alakját övezik. Távol álljon tőlem, hogy hosszasan gyászoljam a vonatkozó klasszikusok (mint például Joseph Sheridan Le Fanu novelláinak, Bram Stoker *Drakulájának*) örökségét, hiszen figyelemre méltó (sokszor metsző iróniától sem mentes) újragondolások továbbra is születnek: hazai részről talán elég csak Szécsi Noémi 2002-ben megjelent kiváló humorú regényét, a műfaj elmaradhatatlan kliséit ötletesen parodizáló *Finnugor vámpírt* felidézni. Mindazonáltal meggyőződésem, hogy számos kortárs sztáriró (nevüket ezúttal fedje jótékony homály) nem csak hatalmas hírnévre tett szert sekélyes Drakula-adaptációk révén, hanem egyúttal azt is sikeresen elérte, hogy a színvonalas szórakozást nyújtó lektúrra vágyó érdeklődőnek immáron minimum óvatos távolságtartással kell közelednie a rémhistóriák legújabb képviselőihez. Hiába népszerű tehát változatlanul az olvasók körében a vérszívó démon toposza, kétségtelenül nehéz helyzetben van az a szerző, aki vámpírtörténetét az unalmas feldolgozások és a gyenge minőségű ponyvák tengeréből ki szeretné emelni – Benedek szerencsére azonban érezhetően sokat tett azért, hogy trilógiájának (nagyreszt) 1910-ben játszódó nyitányában újszerű és izgalmas köntösbe bújtassa a vérszomjas gróf számtalanszor lejáratott figuráját. A vérbő cselekmény díszletéül választott helyszín és korszak (a századforduló Budapestje) már önmagában is megkülönböztető atmoszférát kölcsönöz *A vérgrófnak*, de emellett azok az alaptémától eltérő stiláris sajátosságok (krimibe, misztikus kalandregénybe, szerelmi történetbe vagy éppen családregénybe illő megoldások) is egyedivé teszik, amelyek a komótosan

hömpölygő történet előrehaladtával fokozatosan elbizonytalanítják a (peritextusok alapján kezdetben színtiszta vámpírhistóriának hitt) kötet műfajiságát – egyúttal el is gondolkodtatják az olvasót arról, hogy végső soron talán a vámpírregények sem működnek másképp, mint vérszívó főhősök, vagyis időnként muszáj más zsánereken élőködniük, ha életképesek akarnak maradni. 25

A végrófi csaknem félezer oldalon keresztül bonyolódó története tehát a 20. század elejére röpt vissza minket, a technikai és szellemi fellendülés mámorában fürdőző fővárosba, amely azonban közel sem olyan ártalmatlan, mint amilyenek első pillantásra tűnik: Budapest elegáns estélyekből, virágzó kávéházi kultúrából és Andrassy úton történő kellemes kocsi-kázásokból varrt szövetét rendre átvérzik az elfojtott indulatok ütötte sebek. Míg a felszínen látszólag zavartalanul telnek a lassan végükhöz közeledő boldog békeidők, addig a főváros sötétebbik felében Mihucz Ervin, a skizofrénia tüneteitől szenvedő kezdő detektív vérfagyasztó bűntényt igyekszik felderíteni: a hangulatos pesti utcák reggeli látképét ugyanis egyre sűrűben rondítják el kivéreztetett utcalányok szertesét heverő holttesteit. Nem a brutális kegyetlenséggel elkövetett gyilkosságsorozat azonban az egyetlen kirívó esemény, amely szaftos pletykául szolgál a legfelsőbb körök előkelő társasági eseményein – a hírek szerint Budapestre érkezett egy titokzatos idegen, aki Saint-Germain grófjának, II. Rákóczi Ferenc fejedelem fiának adja ki magát. Egy szenzációs leleplező cikk reményében Szállási Titusz, a költői ambíciókat dédelgető újságíró vállalja magára annak feladatát, hogy az állítólagos nemes kísérőjéül szegődve felfedje a nyilvánvaló szélhámoszást – hazugságok helyett azonban csak újabb megmagyarázhatatlan furcsaságokat talál: Rákóczi Lipót kényszeresen kerüli a napfényt, emberfeletti erővel bír, járatos az okkult tudományokban, enni pedig ezidáig még senki sem látta. A halott örömlányok sokasodásával egy időben lassanként nem csak a fiatal zszurnaliszta, de a gyilkost hasztalan kereső nyomozó, valamint két tragikus sorsú asszony (Sára, egy felületes Szonya Marmeladovát idéző, az egyik halálesetben érintett kurtizán, illetve Titusz volt szerelme, Tarnóczay Etelka) is egyre közelebb kerül a Bulyovszky (ma Rippl-Rónai) utcai kastélyban meghúzódó rejtélyes grófhhoz, akit mindössze egyetlen leküzdhetetlen vágy hajt: a főváros vérkeringésébe bekapcsolódva ízelítőt kapni az új idők eszméiből.

Látható tehát, hogy Stokerhez hasonlóan (aki bő száz évvel ezelőtt Havasalföld rettegett uralkodója, Vlad Tepes után alkotta meg világhírű Drakuláját) Benedek is egy számos legendával és vad találgatással övezett valós történelmi személyt ruházott fel a vámpír szerepével – és el kell ismernem, hogy a 18. században élt, a kortársak beszámolóit szerint lenyűgöző műveltséggel

rendelkezett alkimista, Saint-Germain világjáró grófja kitűnő választás volt a szerző részéről. A századelő eseményeit egy anakronisztikus nézőpontból vizsgáló, ezért a pesti éjszakában (átvitt értelemben legalábbis) kissé idegenül mozgó, a fővárost flâneurként bejáró Rákóczi Lipót több egy érdekesre sikerült regényhősnél, aki jelenlétével (több-kevesebb sikerrel) pusztán egybefogja *A végróf* egymással párhuzamosan futó (egy-egy fontosabb szereplőhöz kapcsolódó) altörténeteit, : emellett egy jól irányzott esztétikai provokációt is megszemélyesít. Benedek ugyanis éppen abba az időszakba helyezi mintegy tüntetően a tömegkultúra egyik legismertebb kliséjét, amelyet a (könnyedebb műfajoktól változatlanul kissé visszolygó) kulturális köztudat joggal tart számon a modern magyar irodalom aranykoraként. Eme fokozott figyelemmel kitüntetett időszak miliőjének érzéletes megelevenítése persze remek lehetőséget is ad a szerzőnek arra, hogy bebizonyítsa: a sokak által lenézett témaválasztástól függetlenül releváns szépirói kvalitásokkal rendelkezik. A végeredmény ebből a szempontból mindenképpen meggyőző: a nagyváros tereinek és tárgyi kultúrájának szemléletes leírásán, a különböző társadalmi csoportok életének és szokásainak részletekre érzékeny bemutatásán át épül fel a kor Budapestje, mindvégig könnyed és (az erőltetett archaizálást szerencsésen elkerülő) modern hangon szólal meg a főváros fantasztikummal kevert helytörténete. Bár *A végróf* nyelvzete (minden igényes megmunkáltsága ellenére is) időnként zavaróan homogénné válik, némileg elmosva ezzel a karakterek beszédmódjai közötti határvonalakat, még így is jól megfigyelhetőek maradnak azok az eredeti nézőpontok, amelyekeken át a (lakóihoz hasonlóan kétarcú) főváros feltárul. Valószínűleg nem véletlen, hogy a regény mind a három legfontosabb figurája valamilyen hermeneutikai tevékenységet végez (alkimistaként, detektívként, illetve riporterként), vagyis különböző jelek (nyomok, írott szövegek és szimbólumok) megfejtésén keresztül igyekszik értelmezni a mozgalmas pesti életet. A legegységesebb (bár sajnos csak néhány hosszabb monológban igazán megmutatkozó) perspektívát *A végróf*-ban több szempontból is metapozíciót elfoglaló címszereplő képviseli, aki egy igencsak lemondó (és tettség szerint a szöveg keretein túlra is vonatkoztatható) kritikát fogalmaz meg erről a nosztalgikus emlékezet dicsfényében úszó korszakról: „Már megfigyeltem, hogy ebben a városban az igazán komoly dolgokról évszázadok óta nem esik szó. Ami az ittenieket igazán érdekli, az a pletyka és a társasági élet. Az efféléről képesek órákon át élénk beszélgetéseket folytatni, miközben maguk is elhiszik, hogy éppen most akarják megismerni és megváltoztatni a világot. [...] Úgy tűnik, hogy itt senki sem akar a mélyre evezni.”

Minden bizonnyal *A végróf* egyik legnagyobb erénye ez a fiktív elemekkel színesített, rendkívül szuggesztív (és mint azt láthattuk, sokszor üdítően cinikus) korrajz, amely aprólékos kulturális látletet is egyben. Az új

ismeretekre szomjazó gróffal együtt az olvasó is betekintést nyerhet az irodalmi szalonként funkcionáló kávézók világába, folyóiratok és színházak működésébe, valamint (akárcsak Kondor Vilmos szintén a 20. század első felében játszódó detektívregényeiben) összefuthat a kor szellemiségének meghatározó alakjaival, akik kisebb epizód szerepekben rendre felbukkannak a regényben: Etelkának például maga Lukács György tart rövid színházelméleti traktátust, a pesti étellel ismerkedő Rákóczi Lipót a kissé kápatos Adyba botlik, aki (mivel a táltosok ismertetőjegyével, a szokásosnál eggyel több ujjal született) azonnal felismeri a gróf valódi természetét, mindezek alatt pedig Krúdy a Három Hollóban üldögélve szép csendben feljegyzi magának a kávéházi beszélgetések legtalálhatóbb mondatait. Bár az irodalmi kánon nagyjainak felvonultatása legtöbbször nem merészkedik tovább az adott figura néhány közismert jellemvonásának (már-már parodisztikus) felnagyításánál, ezek a rövid jelenetek mindazonáltal nem csak a korrajzot teszik valamelyest életszerűbbé, hanem általuk a (helyenként talán túlírt) cselekmény is érdekesebbé válik, nagyban növelve ezzel *A vérgróf* élvezeti értékét – még ha egy József Attilára (aki a regény történetének időpontjában még csak alig öt éves) vonatkozó burkolt utalás alapján úgy is tűnhet, hogy Budapestet ez idő tájt kizárólag a magyar irodalom halhatatlanjai lakták.

Az emlékezetes címszereplő, valamint a remekül megjelenített (sokszor melankolikus színezetet öltő) századfordulós körkép alapján tehát elmondható, hogy Benedek kétségtelenül stabil és figyelemfelkeltő alapokat teremtett regényének – ez a magabiztosság azonban a megidézett irodalmi irányzatok arányos érvényesítésében sajnos már nem igazán mutatkozik meg. Hiába van a hangsúly érezhetően a vámpíros irányvonalon (erre egyébként már a kötet külső megjelenése, a dombornyomott vércseppel díszített, tagadhatatlanul illusztris vörös borító is rájátszik), a szerző mégis pont ennek a műfajnak a lehetőségeit és (jó értelemben) hatásvadász kliséit aknázza ki a legkevésbé. *A vérgróf* talán legfájóbb hiányossága, hogy szinte teljesen hiányzik belőle az információk megfontolt, feszültséget eredményező adagolása, Nem csak a mindentudó narrátor, de maga Rákóczi Lipót is készségesen megosztja velünk (ráadásul már a történet bevezető szakaszában) a gróf szinte minden titkát, az idejekorán beavatott befogadónak ezek után pedig már esélye sincs arra, hogy a szereplőkkel együtt részesüljön a borzongató felismerésekből, a vámpírral való találkozások izgalmából. Őszintén kétkem, hogy mire a számtalan furcsaságot megtapasztalt Titusz a regény lezárása felé (egy, a gótikus kísértethistóriák hangulatát egyébként remekül imitáló jelenet során) nagy nehezen rádöbben arra, hogy a gróf nem csak valódi hatalommal bíró alkimista, de mindemellett még vérszomjas szörnyeteg is, addigra maradna

olyan olvasó, aki osztolni tudna a naiv újságíró meglepetésében. Rákóczi Lipót ördögi oldalának megnyugtató ismeretében továbbá joggal hihetnénk, hogy a már említett krimi-szál sem tartogathat számunkra túl sok fordulatot, valójában azonban Benedek itt nagyon is profin tereli el figyelmünket

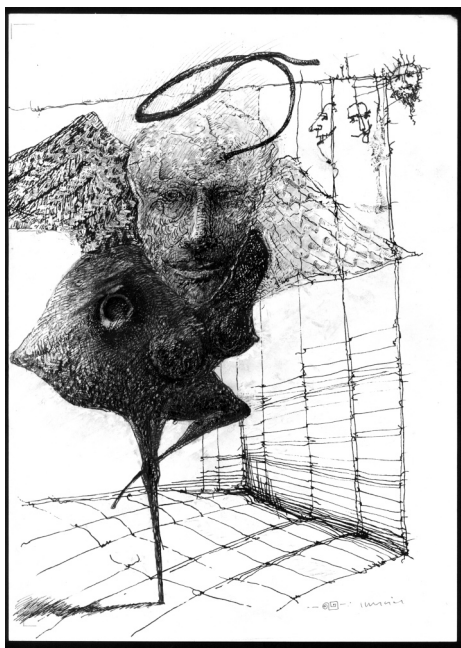
28 a katartikus hatás kedvéért – a több száz oldalon keresztül egy helyben toporgó nyomozás ugyanis egy hirtelen csavarral (a posztmodern anti-detektívregények egy gyakran alkalmazott megoldásával) valóban váratlan (bár kissé didaktikusan tálalt) végkifejlethez vezet el a csőbe húzott befogadót.

Meg merem azonban kockáztatni, hogy *A vérgróf* lapozgatása közben mégsem a gyilkos kilétének felderítése okozza majd a legtöbb fejtörést az olvasónak, hanem Tarnóczy Etelka profán karriertörténete, amelynek során a Vígszínház környékén felnőtt félkegyelmű kislányból előbb dilettáns színésznő, majd pedig az ország legbefolyásosabb férfiúit kiszolgáló luxusprostituált válik. Az első ránézésre egy rossz családregegy utánzatának tűnő, a gróf 1910-es budapesti látogatásánál évekkel korábban kezdő (de a kötet végére a központi cselekmény idejével ügyesen szinkronba hozott) sorstörténet ugyanis szinte teljesen (a korszak színházi életének bemutatását leszámítva) funkciótlan szállként vonul végig a regényen, lévén alig kapcsolódik a meghatározó eseményekhez – és ezen az sem javít sokat, hogy a főhősnő *A vérgrófnőben*, a sorozat ősszel megjelent második epizódjában sejtetően sokkal fontosabb szerephez jut. Ez a zavarba ejtő idegenség a stílárís kidolgozottságában is megfigyelhető: giccsbe hajló érzelmek („Ott, akkor, abban a pillanatban [...] határozta el Tarnóczy Etelka, hogy a szerelemnek és a művészetnek fog élni.”) és bántóan banális párbeszéddek („– Szerelem van benne? – búgta újra Tarnóczy Etelka, mire Szabó Béla ismét elvörösödött. / – Hogyne kérem... Anélkül nem lehet darabot írni. / „Micsoda igazság!” – futott át Etelka egymást kergető, zakatoló gondolatai között.”) hozzák kényelmetlen helyzetbe az olvasót, aki nem tehet mást, mint paródiaként olvassa ezeket a fejezeteket – annak ugyanis egészen kiválóak. Hogy ezzel a szerzői intenciónak megfelelően cselekszünk-e, az sajnos egyértelmű utalások hiányában mindvégig kérdéses marad, bár a regény bizonyos szöveghelei időnként mintha azt sejtetnék, hogy Benedektől nem áll távol az effajta (ön)ironizálás. „A szerkesztőségben arról folyt a vita, hogy leközöljenek-e egy efféle történetről szóló hírt. Végül leközölték [...], mivel az ilyesmi a tapasztalatok szerint mindig jobban eladja a lapot.” – olvashatjuk például a korabeli folyóiratokban megjelenő kísértethistóriákról, ami egyúttal ötletes kifigurázása is *A vérgróf* divatos témaválasztásának. Már az idézett rész is jól mutatja, hogy a mű előszeretettel reflektál önön szövegszerűségére és kultúrtörténeti előzményeire: nem csak hazai klasszikusokra, de a világirodalom meghatározó rémregényeire (az ismert vámpírtörténetek mellett Robert

Louis Stevenson népszerű művére, a *Dr. Jekyll és Mr. Hyde különös esetére*) is szüntelenül történnek hivatkozások. Emellett szinte minden egyes szereplő határozott véleménnyel van a szövegalkotás mesterségéről: Etelka szépírói babérokra törő nevelőapja egyenesen öngyilkos lesz, mikor képtelennek bizonyul lejegyezni az élőbeszédben oly sikeres anekdotáit, míg Rákóczi Lipót egyik monológjában éppen arra figyelmeztet, hogy az írás során elkerülhetetlenül csorbul a szó misztikuma, vagyis valami mindig kimondatlan marad. Ezt a hiányérzetet nagy valószínűséggel az olvasó is megtapasztalja majd a regény végére érve, ugyanis pont mikor *A végróf* kezd igazán érdekfeszítővé válni, a gróf váratlanul elhagyja a színt – stílusosan Erdély felé, hogy szembenézzen minden modern kori vámpír archetípusával, Drakula gróffal.

„Az emberek azt hiszik, hogy mindenáron tollat kell venni a kezükbe. Látom, hogy Budapest is tele van könyvekkel és újságokkal. Majdnem mind szálnalmas ostobaság. Néhány évtized után senki sem fog emlékezni rájuk. Akkor pedig minek papírra vetni ennyi mindent? Csupán a hírnévéért, a dicsőség gyönyöréért?” – teszi fel a kérdést egy helyütt Rákóczi Lipót, ezzel mintegy előzékenyen átnyújtva a regénnyel elégedetlen kritikusoknak a megsemmisítő ítéletet. Benedek Szabolcs szerencsére azonban jóval tehetségesebb szerző annál, mintsem hogy élnünk kelljen ezzel a nagyvonalúan felkínált lehetőséggel. *A végróf* összességében szórakoztató, egyszerre könnyed és minőségi

olvasmány, amelynek kisebb hibáiért már a magával ragadó századfordulós hangulat, valamint Rákóczi Lipót markáns karaktere is jócskán kárpótol. Bár a legtöbb olvasó feltehetően nem lesz majd maradéktalanul elégedett a regényt befejezván, a fenti pozitívumok miatt mégis úgy gondolom, hogy mindenképpen érdemes megszavaznunk a bizalmat a trilogia további részeinek is – remélve egyúttal, hogy legközelebb grófunk jobban kimutatja majd hegyes fogának fehérjét. (*Libri Kiadó, Bp. 2012*)

A címben említett hangszerre igazából senki nem emlékszik pontosan. Mármint olyan értelemben nem, hogy az a bizonyos hangszer miként nézett ki. Azt többé-kevésbé mindenki tudja, hogy milyen egy akusztikus gitár, ám ezzel az egy da-

30 Benedek Szabolcs

A GITÁR ÉS A FACEBOOK

rabbal nemhogy évek, de lassan évtizedek óta nem találkozott senki. Legalábbis a történet közvetlen szereplői közül nem.

A leginkább talán Zsolt apja tudná a formá-

ját és a részleteit felidézni. Ami, mondhatni, magától értetődő, elvégre igen nagy valószínűséggel az ő kezében volt a legtöbbit. Amikor Csaba kapcsolatba került vele, a gitár már meglehetősen rozoga állapotba került: a húrok még úgy is bántóan zörögtek, hogy – legalábbis Muszty és Dobay *Gitáriskola* című könyve szerint – be lettek hangolva; a nyaka meg-megbicsaklott, mintha le szeretne válni a testről; azonkívül összevissza volt karistolva, ami a szakértők szerint ugyancsak rossz irányba befolyásolta a hangját. A legértékesebb része talán a fizikai értelemben nem is szorosan hozzá tartozó tok volt, az viszont sajnos csak arra az egy darabra illet; legalábbis Csaba hiába próbálkozott, az otthoni gitárját nem tudta belegyömöszölni – a tok túl kicsi volt, vagy a másik gitár túl nagy, nézőpont kérdése.

Igen, Csaba már birtokolt egy gitárt, amikor a fenti címben szereplő hangszer a kezébe került. Az a másik gitár odahaza volt, a kisvárosban, ahol Csaba felnőtt és ahová hétvégeként hazalátogatott. Csaba nagyon szeretett volna megtanulni gitározni, amihez viszont a Muszty–Dobay-féle könyvön kívül rendszeres gyakorlás kellett. A rendszeres gyakorláshoz pedig egy gitár.

Csaba nem akarta felhozni Budapestre a saját gitárját. Sajnálta. Féltette. A vonaton bármi történhet vele, akár el is lophatják, az albérlet meg – nos, az albérlet olyan állapotban volt, amilyen egy, egyetemisták által lakott földszinti, udvarra néző lakás lenni szokott. Vagyis nem igazán ideális hely egy mindig tisztán tartott és féltő gondoskodással kezelt gitárnak, amelyet ráadásul Csaba a nyáron előbb befestett, utána belakkozott.

Nem beszélve arról, hogy Csaba otthon is szeretett volna nem csak gyakorolni, hanem a szerelmének rendre megmutatni, mi mindent el tud már játszani. Ehhez a gitárt rendszeresen ingáztatni kellett volna a kisváros és Budapest között. Újabb veszélyforrás.

A problémát Zsolt, Csaba csoporttársa és újdonsült barátja oldotta meg, aki közölte, hogy neki, egész pontosan az apjának van egy régi gitárja, évek óta egy szekrény tetején porosodik, s mert úgyse kell senkinek, szívesen áthozza Budáról Pestre, Csaba albérletébe. Na, nem örökbe – határozatlan időre kölcsön.

Csaba problémája tehát megoldódott. Egyik gitár sem utazott, csak a tok, egyszer Budapestről a kisvárosba, két napra rá meg vissza. Mindkétszer üresen.

Zsolt kicsit szerencsétlenül fogalmazott, amikor azt mondta, hogy a gitár nem kell senkinek. Valóban, évek óta senki nem vette le a szekrény tetejéről, de hogy az apja mennyire ragaszkodott ehhez a hangszerhez, az évekkel később, egy költözéskor világosan kiderült. Sajnos akkor, amikor Zsolt és Csaba között már megszakadt a kapcsolat.

Ennek, mármint a kapcsolat megszakadásának az volt az oka, hogy Zsolt előbb kibukott az egyetemről, utána behívták katonának. Miután letöltötte a szolgálatot, és mert a szülei úgy vélték, hogy az érettségi kevés lesz a boldogulásához, Zsolt beiratkozott egy vidéki főiskolára. El is végezte becsülettel. Közben azonban eltelt néhány év úgy, hogy Zsolt és Csaba egyáltalán nem találkozott: Zsolt, aki a fővárosban nőtt fel, előbb a katonai behívó, utána a főiskola miatt vidékre került; Csaba pedig, aki egy kisvárosban töltötte gyermek- és kamaszkorát, először az egyetem, később a munkája miatt Budapesten élt.

Eleinte viszonylag sokat gondoltak egymásra. Zsolt a laktanya könyörtelen valóságában irigykedett Csabára, amiért az folytathatta gondtalan egyetemi életét. Akkoriban még Csaba is hiányolta Zsoltot, hiszen jó haverok voltak, noha az áhított zenekar végül nem jött össze. Többek között azért nem, mert egyiküknek se volt igazán jó hangja, és minden ambíciója ellenére Csaba mégse tudott megtanulni rendesen gitározni. Hogy miért, azt senki nem tudta pontosan. Ő se. Talán nem volt elég ügyes, talán nem is konyított kellően a zenéhez... Akárhogy is, egy idő után fölhagyott a kísérletezéssel. Zsolt innentől fogva akkor jutott az eszébe, amikor időnként véletlenül rápillantott a nála maradt, és az egyik sarokba, szinte a szekrény mögé belökött gitárra.

Csaba később elment a földszinti, udvarra néző albérletből, és egy tágasabb lakásba költözött. Igaz, hogy ez egy kicsit messzire esett a belvárostól, ráadásul egy panelház nyolcadik emeletén volt, azonban a tágasságon mint egyik előnyön kívül volt a lakásban egy lány is, akit Beának hívtak.

Ebből világosan kiderül, hogy Csaba otthagya a kisvárosi szerelmét (vagy az hagyta ott Csabát, végtére is mindegy), és egyre többször töltötte a hétvégéket is Budapesten.

Bea meg akart tanulni gitározni, és ebben Csaba örömmel segített. Igaz, hogy ő se tudott valami jól, de az akkordokat legalább meg bírta Beának mutatni, amikor a lány nem értette a Muszty–Dobay–könyv táblázatait. (Ez viszonylag gyakran előfordult.) A Zsolttól itt maradt gitár kapóra jött: Csabának továbbra se kellett az otthonit fölhoznia. Igaz, hogy ő már azt se használta, de legalább maradhatott a helyén, és nem kellett féltetni, hogy baja esik.

A történet olvasói közül néhányan talán most megállnak és elgondolkoznak azon, hogy de hát vajon szerette Csaba ezt a lányt, ha még a szépen festett és lakozott gitárját se volt hajlandó megosztani vele? Inkább elnézte, hogy szegény Bea azt a kopottas, rozoga ócskaságot pengesse, ami ráadásul rosszul is szólt? (Az „ócskaság” szót Zsolt apja bizonyára kihúzná a történetből.)

32

Igen, elnézte.

Lehet, hogy Csaba tényleg nem szerette annyira Beát. Ő viszont úgy gondolta, hogy de igenis nagyon szereti, és borzasztóan megviselte a szakítás. Később persze megvigasztalódott, ennek egy másik lány volt az oka, aki Zsolt életében jelentős szerepet játszott, a mi történetünkben azonban nem, mint ahogy Zsolt további barátnői, élettársai és feleségei sem. Ezért nem is nevezzük meg őket.

Ennek a történetnek ugyanis a gitár a főszereplője.

Meg a Facebook nevű internetes kapcsolatteremtő oldal, amelyen az immáron családapává érett Csaba egyszer csak fölfedezte Zsoltot.

Később valószínűleg megbánta, hogy bejelölte, sőt levelet írt hajdani barátjának. Amaz ugyanis néhány nap általános tartalmú üzengetést követően – mely során kölcsönösen kitudakolták egymás életét – megkérdezte tőle, hogy vissza tudná-e adni azt a bizonyos gitárt.

A kérdés feltevésének Zsolt apja volt az oka. Említettük, hogy egy költözés során feltűnt neki, hogy a gitár nincs a szekrény tetején. Hollétéről rögtön faggatni kezdte a család tagjait, mire Zsolt némi hímezés-hámozás után bevallotta, hogy ő azt bizony évekkal azelőtt kölcsönadta Csabának, még amikor zenekart akartak alapítani.

Nos, így Zsolt apja, azóta eltelt jó néhány esztendő, ideje hát vissza kérni. Na, nem mintha momentán bárki is játszani akart volna rajta. Viszont annak a gitárnak roppant magas eszmei értéke volt – legalábbis Zsolt apja szemében. Ő vásárolta, még akkor, amikor boldog-boldogtalan együtttest próbált összegrundolni. Igaz, hogy Zsolt apjának se jött össze a beatzenekar, továbbá ő se mondhatta el magáról, hogy gitárvirtuóz, de az az ütött-kopott, agyonkaristolt hangszer – mint azt Zsoltnak elmagyarázta – igen lényeges szerepet töltött be az ő ifjúkorában. Rengeteg emlék fűződött hozzá. Nem utolsósorban Zsolt anyjával is úgy ismerkedett meg, hogy egy KISZ-esten megvillantotta gitártudását, ami, bármennyire is halovány volt, ahhoz elegendőnek bizonyult, hogy Zsolt apja és anyja összeházasodjanak – némi túlzással Zsolt ennek a gitárnak köszönhette a létezését.

Zsolt innentől kezdve folyamatosan kapta a szemrehányásokat.

Hogy azt a gitárt miért adta oda bárkinek is az apja megkérdezése nélkül. Mindegy, hogy kölcsön, akkor is.

Egyáltalán hogy gondolta, hogy ő azt onnét leveheti.

Amikor az egy kincs. Családi ereklye. Pótolhatatlan darab.

Azonnal vissza kell szerezni.

Igen ám, de hogyan?

Zsolt kénytelen volt engedni az apja felszólításának, és átvillamosított Pestre, Csaba (ekkor még nem tudta, hogy hajdani) albérletéhez. Akkoriban még nem volt minden lakásban telefon. Csaba albérlete ezek közé tartozott. Mobiltelefonról pedig még csak igen kevesen hallottak.

Zsoltnak szembesülnie kellett azzal, hogy a földszinti, udvarra néző lakásban már nem Csaba lakott. Hanem egy morogva agglegény, aki nem olyan régen vásárolta az előző tulajdonostól. Korábbi albérlőkről semmit nem tudott, így hát azt se bírta megmondani, hogy Csaba most merre lakik. Különbösen meglehetősen fölindultan fogadta, hogy idegenek zaklatják.

Mindennek tetejébe Csabának nem csak a keresztnéve, de a vezetékneve is olyan, hogy oldalakat tölt meg a telefonkönyvben. Még akár ebben a párosításban is.

Zsoltnak fölmerült az ötlet, hogy amennyiben az apja nagyon köti az ebet a karóhoz, leutazik abba a kisvárosba, ahonnét Csaba elszármazott. Semmi mást nem tudott, csak a kisváros nevét, de úgy ítélte meg, hogy egy nem különösebben nagy településen lehet némi halovány esély Csaba (vagy a szülei) nyomára bukkanni. Legalábbis több, mintha Budapesten próbálkozna vele.

Az apja azonban nem kötötte az ebet a karóhoz, így Zsolt nem utazott sehova. Mármost abba a kisvárosba nem. A gitár ellenben nem merült feledésbe. Évekkel később is szóba került. Például akkor, amikor Zsolt apja a nagy közös családi ebédek alkalmával elmesélte, hogy ő annak idején mi mindent játszott el azon a hangszeren az akkor még nagyon-nagyon kicsi Zsoltnak. Ezeket az amúgy roppant könnyen megtanulható dalokat ő is elpengethette a saját gyerekeinek. Persze, igen, vehetne egy gitárt. Na de az volna igazán gyönyörű, ha ugyanazon a régi darabon játszana, amelyen az apja is! A gitár ily módon nemzedékeket fűzne össze és erősíthetné a családi kötelékeket.

Amennyiben Zsolt annak idején nem adta volna oda az egyik haverjának.

Zsolt ilyenkor mindig hallgatott. Hol bűnbánóan, hol megszegyenülten, hol dühösen. S egyre kisebb kedve volt a családi ebédekhez.

De hát a történetben megjelent a Facebook, ez a csodálatos virtuális kávéház, és Csaba váratlanul ráakadt Zsoltra. Aki először alig akart hinni a szemének, utána nagyon megörült, majd úgy döntött, mégse illendő ajtóstul berontania, és tapintatosan csak pár nap elteltével, azt követően, hogy kellően kilelkesezték magukat az egymásra találásukon, kérdezte meg, hogy hol van az a bizonyos gitár.

Hol is?

Csabánál biztos nincs.

Az történt ugyanis, hogy Bea szintén feladta a vele való kísérletezést.

Ő is rájött arra, hogy hiába Csaba akkordmutogatása, meg a Muszty-

34 Dobay, meg a gitározást okító számítógépes programok, soha nem lesz belőle a hangszer virtuóza. Márpedig Bea azon a véleményen volt, hogy amennyiben az ember nem képes valamiből kihozni a maximumot, akkor azzal nem érdemes foglalkoznia. Nem mellesleg Beának ez a hozzáállása, avagy életfelfogása vezetett a Csabával való szakításhoz. De ez nem tartozik szorosan a történetünkhöz. Legfőljebb annyiban, hogy Bea egy idő után odaadta a gitárt a vidéken élő és óvónőnek készülő hűgának. Elvégre egy óvónőnek nem árt, ha el tud pengetni néhány gyerekdalt.

A problémát az okozta, hogy ez még azelőtt történt, hogy Bea és Csaba szakítottak. A gitár Bea Klári nevű hűgánál maradt. Vidéken.

Erre később Csaba is rájött, ám nem törődött vele. Úgy gondolta, neki nem kell az a gitár (s nem csak azért nem, mert van helyette a szülei lakásában egy szépre festett és lakozott), Zsolttal soha a büdös életben nem fog többet találkozni, tehát tökmindegy, hogy hol van az a hangszer.

Tévedett.

„Megvan még a gitár? Visszaadhatnád.”

Úgy hangzott ez a rövidke Facebook-üzenet, akár egy vádirat.

Csaba alapvetően lelkiismeretes fiú, illetve most már férfi, így hát mielőtt válaszolt volna Zsoltnak, nekiállt megkeresni Beát. Ez a mai világban, az internet és a Facebook korában nem nagy ügy. Csak be kell pötyögni pár adatot, utána kicsit szűkíteni kell a kört, és máris ott van az illető.

Jelen esetben Bea. Aki először azt állította, hogy nem nagyon emlékszik Csabára, ami természetesen nem volt igaz. Az viszont igen, hogy még csak nem is derengett neki a gitár. Viszont ő most New Yorkban él, tehát végképp nem tud utánanézni ennek, Zsolt legyen szíves kérdezze meg a hűgát, Klárit, megtalálja az ő, azaz Bea ismerősei között, ugyancsak a Facebookon. Egyébként – így Bea – milyen klassz, hogy így összefutottak, nézte a fotókat, aranyosak Csaba gyerekei.

Csaba is megnézte Bea fotóit, és úgy találta, hogy nagy kár, hogy annak idején nem tudta magából kihozni a maximumot. De hát ez a hajó már elúszott, Bea jelenleg a óceán túlsó partján boldogítja az ottaniakat, neki pedig be kell érnie azzal, ami odahaza van.

Igen, tényleg ott volt Klári Bea ismerősei között, óvónőként, ugyanott, vidéken, ahol annak idején lakott, és ahova annak idején a gitár elkerült. Csaba ennek nagyon megörült, ám öröme nem sokáig tartott. Két nappal a levele elküldése után Klári azt válaszolta, hogy tényleg volt idő, amikor gitározgatott, de már azt se tudja, mikor volt utoljára ilyesmi a kezében, arról

meg végképp fogalma sincs, hogy az a hangszer merre van, az is lehet, hogy a férje magával vitte, amikor lelépett otthonról. A volt férje ugyanis nagy zenebuzi. Egyébként pedig nem igazán tudja Csabáról, hogy kicsoda-micsoda, vele kapcsolatosan végképp nem emlékszik semmire.

Szó szerint azt írta Klári a volt férjéről, hogy nagy zenebuzi. 35

Csaba megnézte Klári fotóit, s arra a megállapításra jutott, hogy a kinti levegő talán másként hat az emberre, mint az itteni. Legalábbis Bea és Klári esetében ez így történhetett. Zongorázni lehetett volna a különbséget. Mintha nem is testvérek lennének.

A következő üzenetben Csaba megkérdezte Kláritól, hogy nem nézné-e meg mégis alaposabban otthon. Hátha a zenebuzi volt férj (az első jelzőt nem írta le) mégse vitte magával a gitárt.

Klári jó darabig nem válaszolt.

Újabb két nap elteltével Csaba arról írt Klárinak üzenetet, hogy esetleg nem kérdezné meg a férjét, hogy nála van-e a gitár.

Erre szinte azonnal válasz érkezett. Klári kikérte magának a zaklatást, és fölháborodottan visszautasította még a lehetőségét is annak, hogy a volt férjével a gyerektartási díjon és az időnkénti látogatásán kívül bármiről is tárgyaljon. Egyáltalán, hogy képzeletben azt Csaba, hogy ilyen otrombán és tapintatlanul, jószereivel ismeretlenül belegázol mások életébe.

Csaba azt felelte, hogy neki esze ágában se volt bármibe is belegázolni, mindenestre elnézést kér, és azt javasolja, hogy Klári adja meg a volt férje nevét, és ő majd fölveszi vele a kapcsolatot. Ezt az üzenetet azonban Klári már nem kapta meg, ő ugyanis időközben letiltotta Csabát, aki innentől kezdve nemhogy üzenetet nem küldhetett neki, nem is láthatta többé Klárit a Facebookon.

Csaba beérkezett üzenetei között ellenben még sokáig ott villódzott Zsolt számonkérése:

„Megvan még a gitár? Visszaadhatnád.”

„Hiába zseniális találmányok, se a Facebook, se az internet nem oldja meg az évtizedek óta magunk előtt görgött problémákat” – ezt a meglehetősen keserű (és valljuk be: legalább annyira lapos) bölcsességet osztotta meg Csaba később virtuális módon Facebookos ismerőseivel. Sajnos akinek szánta, mármint Zsolt, nem láthatta. Ő ugyanis ekkorra törölte Csabát az ismerősei közül.

36 Földes László Hobo

CSATTANUGA CSUCSU

*Hoblinger Ignác, énekes-kocsmáros
Szabolcska, zongorista
Pallavicini Heléna, pincérlány
Boglya, régi szervezett munkás
Pettenkoffer, ÁVH-ás tiszt*

*Focisták:
Puskás Öcsi
Várhidi Pál, alias Didi
Deák Ferenc, alias Bamba*

*Költők:
Zollinger Zoli, gyáva lírikus
Kalamár Kákossy Béla, gátlástalan
Róka Aladár, jelentéktelen
Pusztai Illés, néma*

II. felvonás

Várhidi: Megőrült ez a Guszti bácsi? Pontosan tudta, hogy hajnalig a Kisvezér születésnapját ünnepeltük, alvás egy perc sem, mégis széthajtott bennünket. Benne van ő is a buliban, de fél tizenegykor hazament, hogy jó példát mutasson. Bőven csurog neki a pártkasszából, ő is ebből él, mi a fenének futtatott velünk reggel hatszor ezerötszázat időre? Persze, félti a helyét. Ha nem nyerünk, repül ő is a Kazincbarcikai Lombikba. Ott aztán lehet Munkára, Harcra Kész!

*Dolgozó, elég a porból,
Légy erős, a pálya itt tiéd.*

Deák Bamba: Jól van, na. Hagyd az öreget, minket is ő fedezett föl. Lehet, hogy még mindig csak hentessegéd lennék Orosházán, ha nem hozat föl Pestre! Mit gondolsz, hol tanultam meg vörösboros pacalt főzni? Bár a csülkőm sem utolsó! És nem volt könnyű csak úgy otthagyni azt a rengeteg vesepecsenyét, velős csontot, meg a heti két feketevágást!

Mázhim van, hogy pont a sógoráéknál járt Guszti bá' nálunk, amikor a megyei első osztályban tízet rúgtam a Szeghalmi Vörös Meteoroknak. A kapusuk úgy kiborult, hogy soha többé nem védett és megalapította a horgász-szakosztályt.

A sógoraé volt az étterem a pálya mellett. Beültünk ebédelni a meccs után, Guszti bácsi odajött hozzám és rám förmedt: Csomagolj, velem jössz Pestre!

A Fradiban leszel center. Egy darabig rendben volt zöld-fehérben minden, de a közönség annyira nehezen viselte Gerő elvtársat a díszpáholyban, hogy a Vörös Lobogó ellen, a második góloom után kórusban bíztattak: „Az oroszok nem lőnek, rúgj még kettőt Gerőnek!” A lefújáskor harminc ezren bömbölték: „Többé nem kap erőre, hatot vertek Gerőre!” – és két hét múlva le is váltották a hídverőt. A Fradit átkeresztelték Kinizsire, engem meg, hogy góljaimmal ne lázítsam a tömeget, átvittek a rendőr-Dózsába. Eleinte a stadionban laktam, ahol Vodnák, a szertáros intézett mindent. Ő hozta be az öltözőbe a Vasas meccs után Sopornyai Simi bácsit, a Megyeri úti mészáros, aki nagyon hálás volt, mert kettőt rúgtam aznap is. Meghívott vacsorára. Láttam, hogy a felesége sajnálja az anyagot a mártásból, hát kivettem a zacskót meg a kanalat a kezéből és én „főztem meg a husikát”. Azóta minden hétvégén hoz az öreg egy jókora darab hátszínt vagy combot, én meg elkészítem. Az egész csapat hozzám jár kajálni csurgó nyállal. Szusza a télen lehozott egy kiéhezett cigányzenekart, aztán jöttek a nyomozók, majd a kerületi kapitányság főnökei. Hetente mindig másik két röplabdás lány a Magyar Pamutból. Mára már a Központi Bizottságnál tartok. Látod, a népi demokráciában mindenki előtt nyitva áll az érvényesülés lehetősége! Biztos a jövőm, mert a pacalomnak még a góljaimnál is nagyobb sikere van a górék között. Ha kiöregszem, szakács leszek! Talán még saját kifőzdém is lehet! Bamba büfé!

*Mert kétszer kettő néha öt,
Nem csalás, nem ámitás,
De valóban sokszor hibás a számítás.
Ha kétszer kettő néha öt,
Minden tételt félrelök
Egy sokat ígérő szerelmes pillantás!*

*Élsz békés boldogan,
Nagy bölcsen, gondtalan
És egy nap
Semmi sem megy úgy, mint tegnap.*

*Váratlan fordulat feldúl egy perc alatt,
Csak nézel és olyan különöset érzel!*

*Hát kétszer kettő így lesz öt,
Szíved dobban mind, mind jobban,
Szerelem hozza ezt a nagy változást!
S ez áthúz egy vonással megannyi számítást!*

Várhidi: Otthon segítettem a tanyán a nagyfaternek. Abony mellett éltünk, a háború előtt az öregek béreltek három hold dinnyeföldet a Smidlinger Hanzitól, azon tengődtünk. Aztán a földosztáskor nekünk adták. Itt dolgoztunk este, meg éjjel. Nappal szántottam, vetettem, arattam a Vörös hajnal

38 téeszcsében. De valahogy mindig rosszul számította ki a párttitkár és az elnök a munkaegységeimet.

Azt mondták, lépjen be a nagyfater is a három holdjával, akkor majd javul a szorzóm. Mit szenteskedik, meg kulákoskodik vénségére! Nem értettem, mi baj van az öreggel? A tanácskormány alatt vörös matróz volt, a fater meghalt az orosz fronton, a mutter alig áll a lábán, mit zavarja a főnökséget a két öreg? És miért ne mehetnének templomba? Mire Furkó Feri, a titkár üvöltözni kezdett, hogy a papok az ellenség bérencei és hétvégén én is térden csúszkálók előttük. Másnap, augusztus huszadikán barátságos meccset játszottunk a faluban. Az alvég a felvég ellen. Null-nullnál kétszer is fölrugták gólhelyzetben a plébános urat, de Haramura jegyző elvtárs, a bíró továbbot intett. Annyira berágtam, hogy a második félidőben mindenkit lerúgtam az alvégiek közül. Furkó Ferit és a körzeti megbízottat, a főtörzsőrmester Simkulák Döncit kórházba vitték, engem a megyei kapitányságra. Itt aztán végképp nem gondoltam, hogy focista leszek. Meg akartak vádolni hatóság elleni erőszakkal, de Simkulák bátyja volt a kapus a rendőrcsapatban, és elintézte a dolgot suba alatt, csak be kellett szállnom hozzájuk középhátvédnek.

Így jutottam be a Kaposvári Dózsába, akikkel a Budapesti Dózsa ellen játszottunk a Fegyveres Erők Napján. Már az elején lefutott az Egressy, de a szögletzászlónál utolértem és kirúgtam a salakpályára, hogy tudják, merre hány méter! Két perc múlva mellém futott a Szűcs Pulyka és szólt, hogy nekik ma két góllal kellene győzniük. Nagyon tiszteltem őt és beleegyeztem. Egy hét múlva Újpestre hoztak, én meg szóltam, hogy hozzák utánam a kis Simkulákot, aki még két hónapig be volt gipszelve. Most itt szolgál a kettes körzetben, a piacon és bár egész életében sántítani fog, mégis nagyon hálás nekem. Ő szállítja a friss húsokat hétvégére. Megpróbálok magammal vinni a kormányórséghez, ha majd 35 éves koromban visszavonulhatok.

Most elmondok titokban Önöknek egy kis dolgot,

Mely itt is, ott is, lent is, fent is,

Már közzájón forgott.

Egy kissé, mondjuk, furcsa,

Nem hosszú és nem kurta,

De megható és meghallgatható.

*Kis Mariska, zaka-taka-zikatik,
Vonaton ment Czirákra,
Kis Mariska, zaka-taki-zakatik,
Igen csacska leány volt,
Fess kalóz úr, zaka-taka-zakatik,
Szakaszát felkínálta,
S kis Mariska, zaka-taka-zikatik,
Örömében ficáncolt,*

*Fess kalóz úr, zaka-taka-zakatik,
Mepödörte a bajsját,
De még elébe zaka-taka-zikatik,
Odahúzta Mariskát,
A fülébe zaka-taka-zakatik
Duruzsolta,
Elébb még jön egy zaka-taka-zakatik,
Egy állomás épület,
Aztán zaka-taka-zakatik, szüret.*

Puskás: Dagad a szívem a büszkeségtől, hogy két ilyen ásszal vagyok egy csapatban. De valakinek azt is tudnia kell, kit szabad lerúgni és mit szabad berúgni. Nálunk nincs alibi, ha luftot vagy öngólt rúgsz. Ám ha ez sikerül, kapsz még egy esélyt és visszajöhetsz Pestre, a Vasasba. Két év Bundzsákkal és Berendivel, aztán vége. Talán állást kapsz egy kerületi tanács sportosztályán, vagy edzheted a kölyök kettőt a Klement Gottwald Villamossági Művek csapatánál.

Bár ha tanulsz ezektől – az írókra mutat – sportújságíró is lehetsz az Egyesült Izzó üzemi lapjánál. Izgalmas tudósításokat írhatsz az „MHK” – (Munkára, Harcra Kész!) mozgalom atlétikai és gúlaversenyeiről. Ha „véletlenül” felfedezed a Földesi miniszterhelyettes elvtárs balkezes kisfiát a kosárlabdacsapat edzésén, felfigyelhetnek rád, hogy milyen jó szemű vagy és máris benn ülsz a *Magyar Rendőr* szerkesztőségében, ahol a sporttal kezdhetsz, majd jön az első helyettesítés a november hetedikéi kitüntetések átadásánál, ha ezt jól megírod, kiküldenek Karlovy Varyba, a Belügyi Szpartakiádra. Itt interjút készíthetsz Igor Nettó balfedezettel a Moszkvai Dinamóból, vagy a cseh Peter Pospisillel, a díszmenetből messziről integethetsz, tapsolhatsz a KGB vezérkarának – régebben maga Jagoda is ott szokott lenni, szerette a sportlövészetet – és máris a *Népsport*nál ücsörögsz.

Aladár: Jagoda, azaz Szamóca elvtárs.

Puskás: Csak folyton szidd a Coca Colát, dicsérd az amerikai néger atlétákat és lecsap rád a *Szabad Nép!* Ha nem szúrod el, innen mehetsz nyugdíjba és te is igazolhatod a szocializmus fantasztikus demokráciáját, hogy vidéki bunkóból hogyan lehet valaki a közélet krónikása.

40

Aladár: Őrnagy elvtárs! Írni legalább olyan nehéz és fárasztó, mint rúgni. Sajnos, egy író nyilvánosan sosem kaphat tiszti rangot. Túlságosan feltűnő volna. És nekünk is állandóan meg kell felelnünk az újabb és újabb kihívásoknak. És nálunk nincs döntetlen. Vagy-vagy. Mindig új műveket kérnek és áradjon belőlük a frissesség! Ma is egész éjjel pötyögtem, de alig jutottam valamire. Bélácskám, megírod helyettem is, ugye? Fizetek mindent, mint mindig.

Béla: Rendben, de mi lesz, ha elfogadják és megjelenik a kötetben a Te neved alatt? Mi lesz a lóvéval? 75-25, oké?

Aladár: Jaj nekem, ha hetvenöt a tiéd, én éhen döglök.

Béla: De egy évig megint békén hagynak. És ne sajnáltsd magad. Szépen csurog neked a Magyar Szovjet Baráti Társaságtól, amiért Szibériából hazatért, volt hadifogoly „négerekkel” Fagyjevet, Solohovot fordítottatsz a neved alatt! Ott is ugyanez az arány, csak Te nem csinálsz semmit a suska háromnegyedéért. Tudod mit, itt van ez. (Átad egy papírt.) Teljesen kész. Add le ezt.

Aladár (olvasatlanul el akarja tenni, annyira bízik Bélában): Köszönöm, Heléna, hozza az első glattyot.

Béla: Bele sem nézel? Na, olvasd csak, ha már ilyen olcsón a tiéd!

Trapéz és korlát

*Kegyetlen, néma torna,
még csak nem is kiálthatok,
követlek szívdobogva,
merészen ellököm magam,
megkaplak és ledoblak,
elsterülünk hálóiban
a rengő csillagoknak!*

*Most kényszerítlek, válaszolj,
mióta tart e hajsza?
Megalvadt szememben az éj.
Ki kezdte és akarta?
Mi lesz velem, s mi lesz veled?
Végasztalan szeretlek!
Ülünk az ég korlátain,
mint elítélt fegyencek.*

Aladár: Ez gyönyörű, de kirúgnak érte az Írószövetségből! Hol van benne a Vezér?

(Heléna kihozza az italokat.)

Béla: Ő kényszerít, hogy válaszolj, mióta tart e hajsza. (Kineveti Aladárt és rögtön bekapja az elsőt. Ettől „megjön” az esze, hiszen jó üzlet van kilátásban): Jó, jó, Ali. Látom, nem vagy pali. Aladár, aki nem palimadár. Mondjuk legyen egy kisfiú versikéje a Lenin Kohászati Művek óvodájából. Kiscsoport, így hitelesebb.

*Rákosi elvtárs a legjobb pajtásom,
Hogyha eljön hozzám,
Neki adom a két kemény tojásom.*

Béla: Miért kell azonnal rosszat gondolni? Az óvodában reggelire két tojást kapnak a kicsik, erről van szó. Jó, javítsuk. Van máááásik.

*Rákosi elvtárs a legjobb pajtásom,
Hogyha eljön hozzám,
Neki adom a száraz kolbászom.*

Béla: Van máááásik.

*Rákosi elvtárs a legjobb pajtásom,
Hogyha eljön hozzám,
Neki adom a vajás kalácsom.*

(Érződik rajta az alkohol hatása, egyre bátrabb) A kalács egy kis túlzás Diósgyőrben, a Lenin Kohászati Művekben, pláne vajjal. Ám ha a költészet nem is, de a gyermeki fantázia még szabad. Tessék, van mááásik. Neki adom...

A többiek: Térdkalácsom, orosz tanárom, panel-lakásom, munkástanácsom, Sarlóm és kalapácsom.

És jött a két Latabár

42

*Nem volt pénzünk mozira, ültünk a rádió körül,
Apánk csak állt és nézte: családja eszik, örül.
Ez volt a nehéz béke utolsó nyara, éve,
Hát vége lett, milyen kár,
Pedig hogy dalolt a két Latabár.*

*A postás egyszer csenget, az ajtóhoz rohanok,
A frontról hoz levelet, Anyám a fal mellett zokog,
Kusza betűk, félszavak: Tábor...ne síj... nem szabad...
Apád hazajön talán,
Addig is táncol a két Latabár!*

*Mikor a négy láb egyszerre lép,
Egyszer felém és egyszer feléd,
Nem érhet baj és nem jöhet vész,
Valljuk be, hogy egyszerűen megáll az ész!*

*Nyakkendóm, orrom piros, büszkén állok a télben,
Sírni-nevetni tilos az avatóünnepségen.
Épp most lettem úttörő, ajándékom a jövő!
Az egész őr vigyázzban áll,
Mert most is fellép a két Latabár!*

*Mikor a négy láb egyszerre lép,
Egyszer felém és egyszer feléd,
Nem érhet baj és nem jöhet vész,
Valljuk be, hogy egyszerűen megáll az ész!*

*Elrohant velünk az élet, álmodtunk, mert volt miről.
Őh, azok a keserves évek, nem tehetnek semmiről.
És van, akinek nem elég ez, folyton követel és kérdez,
Hogy hol van, ami neki jár?
Hol a két Latabár???*

Béla: A látszat ellenére nem hülyültem meg teljesen, csak tudom, mitől döglök a légy. Nem fogok beledögleni ebbe a szarba. Nem akarok „ülni, állni, ölni,

halni". Verseket szülni, szállni, nyögni, nyalni akarok. Nőket, pénzt, útlevelet, dicsőséget akarok, mint ezek a bunkó futballisták, a ballábas Őrnagy, meg a bamba Százados.

Az én tollam finomabb aranyból van, mint a Bozsik Cucu lába. És állandóan a kapu előtt várok, letámadok, kötényt adok, beadok, kapásból lövök, csavarok, csúsztatok, emelek, ollózok, hátrahúzok, fejelek. Ha kell, jobbra, néha még balra is cselezek. Egyszer-egyszer még lyukra is futok.

43

Nem fogok a kispadon ülni, töpörtyűvel a stanicliben, nem cipelem a labdát tudatlan népiesek és szakérettségizett, gyorstalpalt Dolgozovicsok helyett, akiknél érdem, ha nem tudják ki volt Dante, elég, ha személyesen ismerik Illés Bélát.

Róka: Vagy nem tévesztik össze Solohovval.

Béla: A sok hülye írástudó, a Babits-bébi, Ady-alteregők, Kosztolányi-kosztosok, Radnóti-ragadványok persze utálnak. Némelyik Recsen recseg remek rímeket, mások elégiát írnak a munkásokhoz, akik be vannak szarva és aiktól ők még jobban be vannak szarva. Nem veszik észre, hogy az elvtársak sosem voltak melósok, csak ügyesen a nyakukra ültek, pontosan a burzsujok helyére. Jó nagy seggük van, elfér alatta együtt az egész munkás-paraszt szövetség, meg a haladó értelmiség. Hűséges-hűbéres hivatalnokok. Tesznek az Irodalom Birodalomra. Nem kell nekik a Költőfejedelem, vagy a Herceg.

Annyira imádnak, hogy új Himnuszt akartak velem íratni, de pechemre Kodály nem állt rá. Zoli bácsi betett nekem, százezreket vett ki a zsebemből. Arról nem is beszélve, hogy közvetlenül Kölcsey Ferenc mellé kerülhettem volna az örökkévalóságban. Képzeld, Rudikám, száz év múlva, április negyedikén azt harsogják a megafonok a Hősök terén:

*Sztálin küldte a magot,
Rákosi ehelvetette,
A magyar nép nem habozott,
Locsolta, fehelnevelte,*

Még egy konyakot a szocializmus bátor Villonjának ! (Boglya viszi neki az italt, Béla előveszi táskájából a füzetét, lapozgatja. Hobloinger elveszi a verset és hangosan elolvassa.)

*Nagybetűs ünnepek után lassan alszik el az ország,
Vihar előtti éjszakán a lelket szennyesét mossák.
Két öreg áll a fal előtt, szemükbe nevet egy plakát,
„Bízzunk a közös jövőben!” Az idő nem ismétli magát.*
44 *A fagyó-fogyó mosolyok, tudom, nem nekem szólnak,
Új lapot ír a történelem. Majd egyszer, sajnós nem holnap.*

*Ki állította meg az órát?
Nehéz idők jönnek.
Másik Magyarország,
félek tőled!*

Béla: Nyugi, azért észnél vagyok. Az utolsó versszakban „nem félek” van, mindenki hallotta? (Összegyűri és lenyeli a verset. Körülnéz, látja a megrémült közönséget egy pillanatra magához tér.)

Aladár: Semmi pánik, bár Sztálin elvtárs meghalt, Bulgaryin megvéd, a Mojszejev együttes megvigasztal, Dunajevszkij megénekelte bennünket. És máris következik Popov, a bohóc, Furfangos Nyesztyerka unokája.

*A cirkuszbejárat környékén ácsorog
Két rongyos csöpp kisgyerek, az egyik így szól:
Bizony ám, nem is régen, bentről én is néztem
S hallottam ezt: Ale-hopp, ale-hopp! Ale-hopp! Ale-hopp!
Mert itt, ennél a cirkusznál lépett fel
Estéknél mindig az én apukám!*

*Az én apukám egy olyan híres bohóc volt,
Mint amilyen még nem volt sohasem,
Piros haja volt és krumpliból volt az orra,
Trombita harsant, mikor megjelent.
Nem félt sosem ott fenn a trapéz tetején,
Mókázott ő a szörnyű mélység szélén,
Az emberek ezre oly bámulva leste,*

*Hogy milyen bátran ugrált a hintán:
Ale-hopp, ale-hopp!. Ale-hopp, ale-hopp!,
S a nép estéről estére tapsolva tombolt,
S a kedvence volt a bohóc!*

(Mindenki boldog. Rudi próbálja kijózanítani Bélát, aki mostanra teljesen összeomlott. Közben elveszi a füzetet és eldugja a zsebébe.)

Boglya (Megjön a műszakból): Még két felest ide reggelire, magyarok. Vörös Csepel, vezesd a harcot! (Bedobja az elsőt.) Váci út, felelj neki! 45 (A másodikat is.) Ebben a szakmában én vagyok Sztahanov, legalábbis itthon. Na, menjünk egy asztallal odébb az „Író-olvasó találkozóra”, hátha itt is leesik valami. Miért vállalják ezt? Legalább olyan szar lehet hazudni, mint talicskát tolni. Ezt maga írta, Béla?

(Nincs vége, a folytatás és a teljes darab a www.ujforras.hu-n olvasható.)

álangyal Miért ne lehetne egy angyalnak Bartók Béla-feje, madárteste lánymellekkel, szíve fölött golyó ütötte, tátongó sebkráterrel? Négyzethálón (web?) lépegetve csupaszs csirkecombjaival és suta díszletszárnyakkal egyensúlyozva.

46 Jász Attila

ÚJABB FEJEZET AZ ANGYALOK ÉLETÉBŐL

Csendes Toll kalandozása

Kurcsis László képei körül

A háló peremén elnagyolt karikatúraarcok lógnak felakasztva, talán rajta gúnyolódnak, de ő nem fogalakozik velük, minek is tenné. Ettől még nem angyal, persze. Ahogy mi se vagyunk azok, a szereteteink se, hiába tűnik úgy néhány pillanatra, az idő győz. A több pillanat.

A többi múltó pillanat. Az álangyal magas (bartóki?) homlokából egy vékony (gumi?)cső vezet. Valahova. Igen, ez biztos, közvetlen kapcsolat a teremtővel. Még ettől se angyal persze. Mi se vagyunk azok, bár az ilyen összekötetés egy láthatatlan csövön keresztül ugyan, de működik. Működnie kell. Különben semminek nincs értelme. Nem lenne. Egy unalmas és kiszámítható játék (program?) lenne a világ. A Zélet. Szabad akarat nélkül. De nem az. Ugye? Kérdezi Csendes Toll az angyaloknak álcázott bábfigurákat a képeken. (Míntha csak önmagát...)

bábangyal Mért, szerinted milyen legyen egy angyal? Kérdezik a kérdezőt csendesen. Milyennek kellene lennie? CsT hümmög, ahogy szokott. A foga között halkán préseli ki a szót, kutyaformájúnak. De azt látom, fűzi hozzá érthetőbben Csendes Toll, hogy ti valahogy az agyunkban kavargó angyalokat formázzátok. Hol a jobb, hol pedig a bal agyfélteke angyalait. Hol angyal, hol bábu. Ahogy a teremtő osztja az észet. Hol angyal, hol bábu az eredmény. Egy benzintöltő-szerűség fém csőrével adagolódik az isteni rész. Minden félreértést elkerülendő, a folyamat nem véletlenszerű. Van is, meg nincs is választási lehetőség. A benzintöltő vagy a kacsacsőrű emlős-forma széthulló részletei erről mesélnek. Gerincvelőbe is lehet tölteni, két nyakcsigolya közé. Hogy mik nem jutnak eszedbe, nevet a képen a frissen nyüzött emberi lény orrából kiszálló asztrálest (lélek?), aki angyalnak van álcázva. Álcázza magát. Lehetne szent is, glóriával. Krisztus a feltámadás pillanatában. Egyik karjával felfelé mutat, oda megyek, a másikkal lefelé, maradjatok csak nyugodtan, már megváltottalak benneteket. Uff!

halálangyal És azt tudtad, hogy a halál angyalai a legkedvesebb lények az égi hierarchiából? Kérdezik az újabb képeken a félelmetesnek kinéző halál-angyalok CsT-t. Hogy a zord, ószövetségi külső mögött a legmegbocsátóbb angyszív dobog? Hogy amíg viszik fölfelé a lelked, a tisztítóvíz nem más, mint Mark Knopfler halhatatlan számai a fülhallgatóból? Na, ne. 47
Néz felhúzott szemöldökkel Csendes Toll, ezt már... De, de bizony. Ő is csak egy álcázott angyal a földön rosszul növesztett, használhatatlan, gitár formájú szárnyaival. Soha nem tűnt fel, hogy normális emberi lény nem tesz magas homlokára lila hajpántot? De a zenéje, az bizony, tényleg szárnyal. Rendesen átviszi az energiát egyik partról a másikra, egyik agyféltekéből a másikba, fenti világból egy lentibe. Otthonról haza. Isten hozott.

LEVÉL A KISFIÚHOZ

igazán méltatlanul bántál velem te kisfiú
ilyen hallgatásból nem lehet más csak háború
ahol a felnőttek elesnek két gondolat között
szeretlek nyugodj meg látod meztelenre öltözök
levágtam még a hajamat is kihullik minden jó fogam
te maradtál és én maradtam - senki se boldogan

igazán bízhatnál bennem cipellek harminc éve már
mocorogsz elkékvült lelkemben mint fülben a fülmászóbogár
megfogom kezéd és elviszlek sétálni boltba és bárhova
van két igazi kisfiam és bennem van mindkettő otthona
nézhetnéd őket is néha mert hasonlítanak terád
bátrak és okosak mindkettő szemekbe néz szívekbe lát

felnőttem képzeld szerelmes lettem s italtól szégyentől részegen
ölelgettem a lányokat igazán nagy kár hogy nem jöttél velem
kipróbáltam hogy mi várhat rád és muszáj az igazat jelentenem
nem olyan kegyetlen a világ: volt hogy volt benne helyem
istennek ha létezik is nincsenek végleges tervei
várok rád megkínzott kisfiú - érdemes békét kezdeni

TALÁLT GYEREK

Féltünk, hogy jönnek.
Egyformának láttuk magunkat, de ők mindig találtak egyet,
akinek egy kicsit szebb, nagyobb a szeme,
egyenesebb a háta, világosabb a haja.

A tökéletesség az egyetlen, ami megnyugtatja őket,
annyi csalódás és hiábavaló várakozás után,
amikor a betegségek,
nagyra nőtt vándormadarak,
leették róluk legszebb gyümölcseik.

A nők szépek, de hasuk üres,
bár lenne odvas, mint egy fa,
költöznének bele lárvák és madarak,
a férfiak örömmel végignéznék mindezt, ha
fülüket a nők hasának tapaszthatnák, és hallanák,
hogyan talál bennük valami élő a szű.

Persze magukat okolták, nem volt kihez fordulniuk,
tőlünk akarták a jót,
szomorú történeteink
világítsák meg otthonaik elveszettnek hitt tárgyait,
mint a kinyitott, jeges leheletű hűtő,
vagy a bekapcsolva hagyott tévé kékes fényei.

Aztán látni akarták, a boldogság hogyan működik, hogyan teszi dolgát,
alakít át mindent,
ezért a nevelők megtanítottak minket nevetni,
mintha csiklandoznák a talpunk,
pedig csak egy kis édességet kaptunk és néhány mentolos cukorkát,
de körülöttünk emelkedtek, egyre magasabbra nőnek a hangok,
léket kapott hajóban a vízszint,
a végén már a legfelsőbb emeltet is elárasztotta
a lassú, magabiztos nevetés.

Ekkor választottak valakit.
Nem kérték, hogy mutatkozzon be,
adtak neki egy bögrét, amire rá volt írva
az új neve,
de hiába szomjazott, nem töltöttek bele semmit,
belemerítette hát a kinti tóba, amiben annyiszor mosta le bűneit,
hiába siettették, egészen lassan ment csak utánuk,
évekbe telhet, míg utoléri őket,
és közben nem fog kilötykölni egy cseppet sem,
abból a tóból, ami olyan pontos, mint az emlékezet,
és bárki,
aki jobb akarna lenni,
megnézhetné az arcát,
megfésülködhetne benne, rendbe hozhatná magát.

CSODALÁMPA

nézem az ultrahangképet
még nincsenek végtagjai
még ebihalfarka van, mint a mesékben
a szellemeknek vagy a dzsinnek,
néha borzadva gondolok arra, hogy
a kívánságaimat ő teljesíti benned.

VÁGÓHÍD U.

a Vágóhíd utcai óvodásoknak

A lerombolt múlt felett
még ott terjeng
a rémület nyershús-szaga –
a szél sem gyötri át
túloldalt a kétembermagas
betonkerítés fölött

Az útkanyarba tömbház telepszik,
kívül-belül zajos,
mégis nyugodtan nézelődik,
s darabig őrzi rendre
a letakart testeket

A patkányok mintha szeretnék a sót
vagy azt a vegyszert, amivel
a föld feletti életet
ritkítja most az új tulajdonos,
mielőtt építésbe kezd

Talán a nyári alkonyok
hosszú, ritkás fényei,
talán az iskolából késve induló
kiskamaszcsoportokban
az ösztönök vezette izgalom
Talán a kanyarban lassító távollakók türelme,
az úr időtlen békéje,
isten kíváncsisága kegyelmez

Örökre érinthetetlen
a paradicsomkert

Ment, mendegélt Mizu, neki a városnak, kacskaringósan lejtő utcákon balladozva, és közben egyre inkább összeszorult a gyomra. Valahogy **tudta, érezte**, hogy ez most **MÁ**Sféle kutakodás lesz, mint **MÁ**Skor, mert most az

érdekelte, hogy az emberek miért szeretik, vagy épp nem szeretik azt, ami **MÁ**S.

Ráadásul valahogy a város is **MÁ**Snak mutatta magát. **MÁ**Sként böhömködtek az emeletes házak, **MÁ**Shogyan

52 Bösörményi Gyula
Mizu¹ **MÁ**Sra
gondol
részlet

karcoltak felhőhasakat az égbeszökő tornyok, **MÁ**Sféleképp borzonbrumogtak az autók, és **MÁ**Smilyennek látszottak az emberek!

– Mi a csillagporos hercehurca folyik itt? – gyanakodott Mizu, midőn az utcasarkon arra várt, hogy pirosról zöldre pislantson a lámpa. – Olyan érzésem van, mintha valaki kegyetlen mód kifordította volna a Mindenséget, hogy mi, akik benne lakozunk, ne a színét, de a visszáját láthassuk csupán. Zoknisorsra jutott város!

Így ombolygott, téblábkodott, araszolt és sompolygott Mizu az utcák hosszán, míg egy utcasarokhoz nem ért. Jó kis sarok volt az, süllyesztett járdaszegéllyel, hogy a biciklisek, a babakocsis kismamák, a magasra lépni nem tudó nagypapák, meg a tolószékes emberek (továbbá a biciklis nagypapák és a tolószékes kismamák) kényelmesen átkelhessenek. Mizu is épp erre készült, mikor véletlenül neki ütközött egy, a sarki ház mögül kilógó, szeszélyesen ide-oda imbolygó táskának.

– *Óbocsánatotkérekszépen!* – motyogta udvariasan, mire fentről, a táskatulajdonos fejének magasából dörmögő hang csusszant le hozzá:

– *Nemteszemmit, sőt, szórasedermes, fiatalember* – mondta a kék munkásruhás férfi. – Maga mit hozott, ha szabad kérdezősködnöm?

A barátom szeme elkerekedett.

– Hát hoznom kellett volna valamit?

– Ide mind hozunk valamit, hisz épp ezért állunk sorba!

Mizu ekkor oldalra hajolt, elnézve a böhömtáskás mellett, s lám, tényleg! A mellékutca diribdarabos, keskenyke járdáján végestelen-végig emberek álltak. A természetes előtt egy nyüzüge, puhakalapos, hóna alatt vas-kos paksamétával... aztán egy bodorfrizurás, kockásszoknyás... majd egy fehéringes-nyakkendő, orra alatt pamacs bajusszal... azután meg egy szerzámtáskás, zöld overálos, aki viszont egy nagypocakos, mobiltelefont nyöszögtető-pittyegtető női személy mögött toporgott...

És még így... és így... és így... és így tovább, ameddig Mizu szeme ellátott.

– Nocsak! – hökkent az én apró termetű barátom. – Itt sor áll!

– Sort *állunk!* – javította ki a böhömtáskás, dörögő hangjában kedves szigorral: – Az előttünk látható emberkigyóhoz való csatlakozásnak pedig szigorú feltételei vannak! – és kinyújtotta a hüvelykjét, mint aki számol. – **Egy:** a sorba sem a legelején, sem a közepén, sem máshol nem szabad **bele**préselődni, még akkor sem, ha az ott állók ezt esetleg megengednék... De úgysem engednék meg! ...azaz törvény, hogy a sornak csakis a **legvégéhez** lehet csatlakozni! – Égbe bökte a mutatóujját. – **Kettő:** a sorban álláshoz kell valami, amit a sorban álló I-GA-ZOL-TAN özvegy Brankovicsné, született Csicsó Rozálnak hozott!

– Ki az az özvegy Brankovicsné, született Csicsó Rozál? – kérdezte Mizu.

– Ő az az idős hölgy, pontosabban aprónyugdíjas helyi lakos, aki a sor elején található Guzmics utca 13., második emelet kettő főbérlemény tulajdonosa.

– Vágom! – bólintott büszkén Mizu, mivel úgy gondolta, hogy a böhömtáskás hosszadalmas magyarázatát megérteni valódi és komoly teljesítmény.

– Örvendek – vigyorodott el a természetes. – Akkor tehát megkérdezném: mit hozott a sor elején található özvegy Brankovicsné, született Csicsó Rozál aprónyugdíjasnak?

Mizut ez a kérdés bizony rendesen zavarba hozta. Hogy időt nyerjen, belekotort a bal, majd a jobb zsebébe, ám azok üresek voltak, mint... Mint... Mint az én fejem, mikor jó hasonlatot kellene találni.

– No?! – horkantott éledező türelmetlenséggel a böhömtáskás, s mintha biztatásnak szánná, tenyerével a hatalmas pakra csapott, amiben fémszerszámok zörrentek egymáshoz. – Én példának okáért a legmodernebb bojlercsodát kínálok majd fel özvegy Brankovicsnének, amint az ajtaja elé érek. Beletelik ugyan néhány napba, amilyen gyorsan araszolunk, de biztos vagyok benne, hogy engem nem fog...

S ekkor a sor eleje felől, de a járdaszélen parkoló autókön túlról szívszagot ajajveszék és sírám ütötte meg mindazon füleket, amik hallótávolságban voltak, s épp nem tömte el őket huzat ellen védő vatta, vagy emberi szótól, madárdaltól, városbrummogástól óvó iPod-dugasz.

– Ehehehehahahahahaaaaart! ... Szihihihidott és káromohohoholt! ... Azt mondta, hogy közönséhéhéhéges ócskás vagyok!

A sírva zokogó, sőt zokogva bőgő ifjú hölgyemény rózsaszín kiskosztümben, hízmásra is alkalmasan vékony *tűs*arkakban kopogott Mizuék felé. Jobb kezében papírzsepi-gombócot gyürkészett, mely – miként az arca is –

sötétkék volt a könnyei által szertemosott szemfestéktől. A torkából hisztis SIKOLMÁNYOK és fejhangú JAJVESZÉKEK törtek föl. A HÖMBÖLYGŐS és R-EPE-D-ÉK-ES aszfalton apró kerekkel bíró, pink bőröndöt vonszolt maga után, amit még becsuknia sem volt ideje, így a sorban állók mind láthatták, 54 amit e csinos hölgyemény özvegy Brankovicsné, született Csicsó Rozálnak hozott – s amit az aprónyugdíjas ily durván visszautasított. – A lehehehegűjahahahabb fejlesztéhéhéhészű pipipiperék! Néhéhéhéhlkülük egy nőhőhőhő ma nehehehem is nőhőhőhő! – zengte a kisaszszony, megtörten vonszolva a pink bőröndöt, azzal sem törődve, hogy a háta mögött már két autó is araszol. – Hát hogy mondhattahahaha ezekrehehehe, hogy... Hogy csuhuhuhupa bővlihihihi?!

Mizu két parkoló autó között kitekintve végre maga is megszemlélhette a kerekes bőrönd tartalmát. Csupa csinos kis üvegcsé, dobozka, tégelyke és tubuska, bennük létfontosságú ránctöppesztő, puklipattintó, szemfenékfelszedő, orrszörgyomirtó, nőbajuszújítató, hűdeHIDRAtáló, szempillasűntő, tokatekerő, hájbájbomlasztó, ajakpöffesztő, hajgene- és regeneRÁLÓ, cicifixáló, narancspopóhámozó, comblóttyenésgátló, JÍÍHÍÍJJJ-szörgyanta, AU-JUJ-HÚ-AU-epilátor...

– Vrrrhmmm! – mordult halkán, ám annál megvetőbben a böhömtás-kás. – Csak nem gondolta komolyan ez a körömcipellős libus, hogy egy aprónyugdíjasnak efféle *hóbelevackokra* van ingerenciája?! No, majd az én bojlersodám...! Az **fog** neki kelleni!

És nagy magabiztosságában az utolsó mondatokat már düllesztett mellel, zengő hangon reszelte bele a levegőbe, hát jött is nyomban a replika:

– Még hogy bojler kéne neki! Ezerszer inkább ez a mindenre kiterjedő, alig kötelező nyugdíjbiztosítási paksaméta az, amire az öreglány majd nyálat csurrant! – hadonászott a nyüzüge puhakalapos.

– Beszél maga itten *ostobaromságokat*, jóember! – sápítózott a bodorfrizurás, kockásszoknyás asszony személy, megemelve a lába mellett feketéllő bőrtáskát. – A magányos özvegyeknek sokkal inkább **EZ** kell itten: a **Szívzottyantó-könnycsurrantó** nevezetű kábeltévé-csatornázás! Garantált romantika, háromdés unoka-mosoly, főzősműsor-rottyantás, éjfél után kvadrobetelefonálós *Öntsdkiszíved*-szolgálat, majd *Húzdrácigány* nótaözönlés hajnalig! *Jaés*, a legkedvencebbem: ÖNKÖNYÖRÖG és talán MITELJESÍTJÜK örökzöld és nyűhetetlen műsorgarmada!

– Nyűhetetlen? Inkább **NÉZHETETLEN**, asszonyom drága! – szólt hátra gúnyosan a pamacsbajszos. – Tiszta *mázlicsek*, kérem alássan, hogy én még maga előtt érek az öregasszony ajtajához, és így ő... igénybe véve magas szintű szolgáltatásainkat... még időben kikérdezheti tenyér-, kártya-, kristálygömb-, kávézacc-, teafű- és számítógép-morzsalékból jósoló szakértőinket, megtudván (*kétszázötvenpluszáfaperperc*), hogy micsodás vacakságokat akarnak maguk szegény ősz fejére szórni!

Eme pökhendi szövegeket hallva lett aztán akkora ribillió, hejehuja és perpatvar a sorban állók között, hogy majd ki dőlt az öreg bérház oldala.

– MÉG HOGY ASSZONGYA...!

– HALLJÁK MÁR, HOGY MIKET NEM BESZÉL!

– A LEPCSES SZÁJÁT NEKI...!

55

És rögvest szálldosni kezdtek a szitkok, egyik ház falának neki, majd át a másikra, hogy aztán onnét is visszapattanva, a haragosság egyre pergőbb kartácstüzével töltsék ki a csekélyke mellékutcácskát.

– MAGA PÖNDÖRÖDÖTT ESZŰ!

– MAGA MEG BUGGYATAG!

– NÁLAM AZ IGAZSÁG, MAGUKNÁL A GAZSÁG!

– ZAGYVAKOND!

– HÜLYEGENYE!

– ZSIBÁRULÓ!

– VÁNDORGAZDA!

– BIKFIC!

– KÓFIC!

Mizu sietve behúzta a nyakát, mielőtt ő is kap az általános rosszindulatoskodásból, és az el-elcsattanó pofonokból, melyeket a csekélyke szókinccsel, ám annál nagyobb indulatossággal bíró sorban állók kezdtek osztogatni. Ő inkább lelécelni akart, de aztán mégis megdondolta magát.

„Ha már ekkora pofozkodásos utcai hercehurca robbant ki miatta...” – morfondírozott – „...akkor engem bizony érdekelne ez a Brankovicsné!”

Így aztán Mizu sürgő mód két parkoló autó közt az aszfaltos úttestre osont, s ott meggörbedve szaladt előrefelé. A járdán az immár széjjelhulló sor egykori tagjai egymásba gabalyodó, hajcim-báló, szakálltépő porfellebbe merülve harcolásztak. A vén bérház macskapössentéses, kukarejtegető kapubejárójában is sikerült elkerülnie a legmodernebb mobilhütyöt, DéVéDémont, elektrotornyos faliórát (láncos-tul!), és ki tudja még, *mijőfenét* kínálókat. A körfolyosós (azaz gangos, avagy függőfolyosós) bérház széles cselédlépcsőjén további várakozók álltak, de ők egyelőre békében voltak egymással. A barátom végre felcaphatott a második emelet kettes számú ajtajáig, s ott hátát a gang korlátjának támasztva, MEGFIGYELÉSBE fogott.

Első bizonyosság: a rozsdás névtáblán valóban Brankovicsné (ám özvegy és született Csicsó Rozál nélkül!) neve feszengett!

Második bizonyosság: ajtó, ablak szigorúan zárva!

Harmadik bizonyosság: a sor eleje (egy piszkafa alkatú, beesett arcú asszonyosság képében) eme lakás ajtajának küszöbe előtt volt található!

A bávatag nő előre-hátra ingott (Mizu úgy vélte: a kimerültségtől), s miközben bal kezével egy palacsintasütőt emelt fölfelé, a jobbal *karakánul* (azaz *NAMOSTAKKORÉNBiz'MEGMUTATOM!* elszánással) becsöngetett.

BRRRRÍÍÍÍÍÍÍÍÍÍHööörrrrrr...! – recsegte a BImm-BAMM és 56 egyéb dallamcsengők ösöreganyja. Mizut még a hideg is kirázta a hangjától, annyi VÉNség, FOGATLANSág, s BANYAság volt abban a hangban.

Ezutánmárigengyorsantörténtekadolgok! A kettes számú lakás belsejében hirtelen rettentő hangok hömpörödtek föl. Olyanok, hogy ha zenében kéne megmutatni őket, akkor csakis egy *hátborzongorista...* (ijesztő, görbedt hátú, száraz szája sarkában bűzösen füstölgő csikket rágicsáló, gonosz tekintetű alak, aki gacsos ujjakkal böködí szegény klimpírját, mely egy sötét kávéház pókhálós sarkában böhömködik feketén, s amelynek közelébe egyetlen vendég se mer ülni, nehogy a következő dallam egyben az utolsó is legyen a számára) ...tudná azt a hátborzongáráján elhátborzongorázní! Aztán az ajtó – mily fülhasogató nyikorgásra volt az képes! – megnyílt, s a keretében töpörödött asszony jelent meg. Az imbolgó nő erre monoton hadarásba kezdett:

– Üdvözlömdrágaasszonyomörülökhogyszakítrámídot, bármeglátjamarost, hogymindenperccelmaganyer, hiszmostalkalmamleszbemutatniönnek amiCsodaPalcsi névrehallgató, újdonatújésfelülmúlhatat...

Köbö eddig ért a szódarálásban, mikor is az öregasszony felemelte a botját, s egyetlen lendítéssel kiverte kezéből a palacsintasütőt! Azután szóra nyitotta cuppogós száját, melyben – ez rögvést látszott; még csak hunyorogni sem kellett hozzá! – több nyelv volt, mint fog.

S imígyen szólt özvegy Brankovicsné, született Csicsó Rozál:

– Hogy a fenekórság csipdesné zrityón, azaz mondhatni: lötytyedt ülepen magácskát, édes asszonytársam itt, a gangon, amiért perc nyugtot se hágy a szegény aprónyugdíjásnak! És ez vonatkozik mindre, aki eddig, s eztán a csengőmet nyomkorássza! Hát képtelenek megérteni, rágni és emészteni, hogy nekem nem kell már semmi *MÁS*, csak az, hogy békében hagyjanak?! Folyton csengetnek, folyton berregtetnek, folyton kopognak és folyton dörrömbölnek, pedig én rühellem az ÚJat, megvetem a FRISSet, rángást kapok a MODERNtől, és csukladozom minden olyantól is, ami *MÁS*, mint rég! De tudom én, mi folyik itt! ÁHÁ, bizony, tudom! Magukat AZOK küldték, azok a *MÁSOK*, akik így akarnak bekecmeregni, kérezkedni, sunnyogni és ólálkodni az otthonomba, hogy aztán engem is *MÁS*sá tegyenek! Na, én erre csak aszondom: TAKAROGGYANAK, vagy a BOTOMMAL VEREM-BÖKÖDÖM-PÜFLEGELEM és CSÉPHADAROM ki magukat a házból!

Mizu remegve kapaszkodott a gang korlátjába, s a réműlettől majd összerítyentette magát. Az özvegy a mondandója végére szánt, hangzatos *PONTként* durranósan vágta be az ajtót. Úgy tűnt azonban, hogy a sorban

állók mindezt már megszokták. A méla nő felvette szépen a palacsintasütőjét, és csendesen a lépcsőház felé indult, átadva helyét a mögötte várakozó férfinak, aki viszont vigyori mosolyt varázsolt simára beretvált képére, majd bátran megnyomta a csengőt...

BRRRRÍÍÍÍÍÍÍÍÍÍHööörrrrrr...!

57

„Ezek mind bolondok!” – kapált Mizu lelkében mellső lábával a rémület csikója, s a barátom máris futásnak eredt. Esze ágában sem volt bevárni, mikor özvegy Brankovicsné, született Csicsó Rozál aprónyugdíjas ajtót nyit a következő ügynöknek, aki valami **MÁSt** kínál neki, s bizonyára épp oly rosszul jár majd, mint az elődei.

„Bolondok!” – dohogott még az utcára érve is Mizu. – „Ezek **TÉNYLEG** mind bolondok!”

Mikor a város körterére ért, Mizu még mindig azon nyámnyogott-csámcsolódott, milyen bolondok is tudnak lenni az emberek. Még hogy piperészeti bőröndke, meg tapizós mobil szegény aprónyugdíjasnak... BÖÖHHHHH!

Na és ő?! Mármint a Brankovicsné azzal a **banyahangú** ősbreganyja-csengőjével, meg a hadonászós botjával (plusz a rekedt, fejjhangú rikács, amivel a becsöngetőket fogadja)! Ő talán kevésbé volna flúgos? Dehogy! Hisz az még rendben is volna, hogy nem örül a percenkénti berregtetésnek, küszöbön toporgásnak, árumutogatásnak, de azért mégse kéne AZOKAT (kiket?) szidni-vádolni, akik **MÁSok** (miben?), és állítólag a lakásába akarják becsempészni magukat a MODERN-bojlerrel, vagy mifénével!

Mizu épp a tér közepén járt, mikor egyszerre csak...

– HÚAZANNYANESIRASSA! – szaladt ki a száján. Ennek oka pedig az volt, hogy a szürkés levegőégből váratlanul egy bágyatag, **fehér** papírlapocska hullott a lába elé. Mizu lehajolt, felvette, nézte.

POLGÁRTÁRSAIM! Nem tűrhessük eztet tovább!

Állt a röplap (csakis az lehetett, mert ugyebár *röppenne* érkezett és papírlap volt!) legtetején. Alább pedig imígyen folytatódott:

AZOK már megint szervezkednek, berzenkednek, hergebergéldnek, puf-fadnak és gúvadnak, sőt – NEM FÉLÜNK KIMONDANI!!! (mert mi mokány mód bátorak vagyunk!) – egyenesen FE-NE-KED-NEK! Céljuk nyilvánvaló: általános és teljes megcsavarintása, kitekergetése, kerékbe töretése és láncra veretése mindennek, ami szép, jó, derék, szeretnivaló és ölelésre méltó a MI városunkban! Ám most már tisztán lát mind, aki néz! AZOK, akik **MÁSok és **MÁSt** akarnak, nem valók közöttünk!**

POLGÁRTÁRSAIM, ZSUFFANJUNK FEL ELLENÜK!

– A túrósrétesét neki! – hörrentette döbbsen Mizu. – Ennek már a fele se tréfa!

S való igaz, hogy tényleg kezdett kikerekedni a baj! Amint ugyanis fel-
emelte tekintetét a borzongató olvasmányból, Mizunak azt kellett lát-
58 nia, hogy röplapja ikertestvérei úgy hullanak a térre, mintha papír
alapú hóesés szállingózna. Az arra járó emberek pedig előbb csak
ímmel-ámmal, majd egyre nagyobb kíváncsisággal, végül pedig kapkodós
hirtelenséggel szedegették fel őket, vagy épp tépték ki mások kezéből. Mizu
figyelte az arcokat. Az olvasásba merült járókelők homloka ráncba gyűrődött,
ajkuk elvékonyodott, orruk mellett a bőr rángatózni kezdett, halántékukon
kék ér dagadt, majd fintorba, végül dühös vicsorba torzult a képük, s úgy fúj-
tattak, vöröslettek, morogtak és hergelődtek, mint a szügyön szúrt spanyol
bikák, akik vérben forgó szemmel keresik, merre a torreádor, hogy nyomban
felöklelhessék őkelmét.

A város főtere fölött fekete felhők gyülekeztek nagy, komor labdacssba.

Mizu felfelé fordította a tekintetét, s akkor meglátott egy...! Meg bi-
zony – pedig igen magasan, egy tízemeletes ház tetején ücsörgött, és nem
is mutogatta magát, csak mikor épp kénytelen volt kihajolni a tetőpárkány
mögül, hogy leszórja a következő adag röplapot – egy **Szélfigyelőt!**

– Szóval TE szórod itt az átkot, rontást, bűbájt és szemmelverést,
hapsikám! – motyogta dühösen Mizu, majd nyomban futásnak eredt. Ám
ahogy négyet-ötöt lépett, a háta mögött meglepett rivalgás kelt, hát meg-
torpant.

Az emberek azért rivalltak, mert az égből most **fehér** helyett **kék** pa-
pírlapok kezdtek hullani! Mizu rögvést kifigyelt, hogy ezeket olvasva a já-
rókelők ábrázata épp úgy dühvörösbe borul, mellük fújtat, ajkuk vékonyul,
orruk mellett a bőr rángatózni kezd, s nyakukon egy vastag, kék ér vad ha-
raggal lüktet, mint mikor az első, a **fehér** röplapot böngésztek.

– **JAJVÉ!** – nyösszintette el magát Mizu, majd megint csak felfelé, egy
hatelemeletes ház tetejének irányába lesett. Ott aztán mindjárt rá is bukkant
arra, amitől félt: a párkány fölött ki-kihajolva újabb Szélfigyelőt pillantott
meg, aki két kézzel szórta a **kék** röplapokat. Mizu elcsípte az egyiket, s bár a
foga vacogott, azt is elolvasta.

Ím-ígyen szolt:

TÁRSAIM, POLGÁROK! Ennek mostan már véget kell vetni!

**AZOK újfent felhorgadnak, előbugyognak, szétsummantanak, lötyyednek
és pöffednek, mi több – BÁTRAK VAGYUNK KIKIÁLTANI!!! (hisz mi üstökös
mód merészen élünk!) – nyilvánvalóan A-CSAR-KOD-NAK! Akaratuk egyér-
telmű: egész és mindenre kiterjedő megcsönkítása, kifordítása, karóba
húzása és bilincsbe kattintása mindennek, ami szeretni méltó, ölelésre**

való, jó, derék és szép a MI városunkban! De immár tisztán néz mind, aki lát! AZOK, akik MĀSok és MĀSt akarnak, takarodjanak!
TĀRSAIM, POLGÁROK, LAPPANCSUNK LE RÁJUK!

59

Erre aztán csendesen megeredt az eső. Mizu állt a szemerkélésben, nézte a kezében tartott **kék** és **fehér** papírlapokat, amiken hol itt, hol ott koppant egy-egy vízcsöpp, s érezte, hogy a mellében valami dagadoz.

Harag volt az, pöffeteg és durranós méreg, ami kitörni vágyott.

Mizu sarkon penderült, majd szaladásba kezdett. Meg se állt a tízemeletes bérház kapujáig, amin besummanva liftet se keresett, csak nagy elszánással egyenest a lépcsőkre hágott, s azokon szökkenftüttlépettkaptatott fölfelé, míg maga alá nem gyűrte mind a tíz emeletet. A tetőre érve aztán kivágta a vasajtót, de ott már kicsinyég meg kellett állnia, kezével a félfába kapaszkodva, hogy kifújja magát.

– *Phú-hejj-hőő-huh-hí-hó-jahaj...* – sípolta-zakatolta Mizu tüdeje, időt hagyva a szemének, hogy felmérje, a tetőn mi, merre, hány méter.

A Szélfigyelő, aki a **fehér** lapokat röppentette, háttal állt a vasajtónak, s igencsak el volt foglalva. Körötte ósdi, ágbogas tévéantennák, elfeledett szárítókötelek, égre ásító tányéros jelfogók ácsingóztak, feszengetek és kerekedtek, telis-tele aggatva hatalmas szélkelepekkel, színes selyemszalagokkal, furmányos léggömbökkel, s minden egyébbel, ami arra szolgálhatott, hogy a Szélfigyelő könnyen és gyorsan megállapíthassa, merről merre fúj az a bizonyos – *vagyszóval* a **szél**.

– *Ezmié?!* – penderedett Mizu nagy hirtelen a buggyos gatyát, piros mellénykét, kockás inget és propelleres nyakkendőt viselő, hórihorgas (azaz lombrágónak mondható) ember elébe. A Szélfigyelő hökkenében nagyot ugrott, de aztán igen gyorsan összeszedte a ráartiságát. Tüzes szemével – melyben olyasféle lángok lobogtak, mint egy megrepedt, s bár-mikor robbanni képes vaskemencében – alapost megbámulta a fehér papírlapot, amit Mizu az orra alá tartott, s mikor felismerte, hogy az övé, széles vigyorral csak annyit mondott:

– Ez a megrekkenthetetlen igazság!

– Csak nem?! – vontá össze a szemöldökét fenyegetően Mizu.

– Csak de! – biccentett a Szélfigyelő. – Én innét, a tetőről mindent látok, ami a városban történni mer, tehát **TUDOM**, merről fúj a szél, és hol az igazság. Ha nem hiszed, gyere, megmutatom!

Ezzel a magas párkányhoz ment, kihajolt, és ujjával a térre bökött.

– Lássad, ha van szemed, mit művelnek AZOK!

Mizu nézett, és nézett, ám jó darabig semmi mást nem látott, csak a csöpörgő esőben morc ábrázattal dolguk után siető embereket. Nekik már elolvasniuk sem kellett a kövezeten ázó, **fehér** röplapokat: a rosszkedvükhöz elég volt annyi, hogy rajtuk tapostak. Aztán egyszer csak a tér közepén ballagó nagykabátos férfi kalapját elmarta, s felrepítve egy sártócsába csapta a hirtelenkedő szél!

60 – Láttad? Megmondtam! Figyelted? Szóltam! – rikkantott a Szélfigyelő, izgalmában a két karjával olyan kelepelést, a két lábával pedig akkora kalamolást hajtva végre, hogy majd' leesett a tetőről. – Ezt ŐK csináltak! AZOK tették! Szegény ember, most aztán oda van a szép kalapja, mert ŐK aljas mód...! Mert AZOK előre megfontolt szándékkal...! És te még engem vonsz kérdőre?!

– No, de kik azok az ŐK? – érdeklődött Mizu, türelmet erőltetve magára.

– Hogyhogy kik?! – sikkantotta a Szélfigyelő. – Hát AZOK, akik nem olyanok, mint MI, tehát a **MÁS**ok! Mert jól jegyezd meg: ŐK velejükig **rakoncátlanok**, MI viszont velejükig **rakoncások** vagyunk!

[Namostan, ha valaki nem tudná, annak okulásául – a történetet megszakítva – idebiggyeszem, mi is az a **rakonca**. Őkelme bizony egy fadarab, amit a **simelybe** avagy **vánkosba** és a **fürgettyűbe** avagy **fügetőbe** állítanak, hogy a **szekérolдалak** se oldalra, se előre-hátra ne csúszhassanak, tehát a rázós földúton haladva is **rend** legyen! Így már sejthető, hogy ha valaki-va-lami **rakoncátlan**, az bizony **rendetlen!** – az Író]

– AHHA! – értette meg hirtelen Mizu, hogy bolonddal van dolga. Kezébe is nyomta mindjárt a szikraszemű Szélfigyelőnek a **fehér** röplapot, és faképnél hagyta őt.

– Azért a párját ott szemközt, a hatemeletes tetején még megnézem magamnak! – határozta el a barátom, mert azt remélte, a **kék** papírosokat potyogtató másmylen lesz.

Csakhogynem lett!

– *Ezmiez?* – kérdezte tőle is Mizu, mire a szűk nadrágot, zöld lajbit, csíkos inget és csokornyakkendőt viselő, tömzsi (azaz szőnyegcirkálónak mondható) ember rökönködésében nagyot ugrott, de aztán igen gyorsan összeszedte a gögösségét. Tüzes szemével – melyben olyasféle lángok lobogtak, mint egy szelepdugulásos, bármikor robbanni képes gőzkazánban – alapost megbámulta a **kék** papírlapot, amit Mizu az orra alá tartott, s mikor felismerte, hogy az övé, széles vigyorral csak annyit mondott:

– Ez a megroggyanthatatlan igazság!

– Csak nem?! – vonta össze a szemöldökét fenyegetően Mizu.

– Csak de! – bólintott ez a Szélfigyelő is. – Én innét, a tetőről mindent látok, ami a városban történni mer, tehát **TUDOM**, merről fúj a szél, és hol az igazság. Ha nem hiszed, gyere, mutatom!

És ő is a magas párkányhoz ment, aztán kihajolt, és ujjával a térre bökött.

– Lássad, ha van szemed, mit művelnek AZOK!

Mizu nézett, és nézett, ám jó darabig semmi mást nem látott, csak a csöpörgő esőben morc ábrázattal dolgojuk után siető embereket. Nekik már elolvasniuk sem kellett a kövezeten ázó, **kék** rölapokat: a rossz- 61
kedvükhöz elég volt annyi, hogy rajtuk tapostak. Aztán egyszer csak a tér közepén ballagó kiskosztümös nő esernyőjét elmarta, s felrepítve egy sártócsába csapta a szertelen szél!

– Figyelted? Szóltam! Láttad? Megmondtam! – rikkantott a Szélfigyelő, izgalomban a két karjával olyan hadonászást, a két lábával pedig akkora hebehurgyálást hajtva végre, hogy majd' leesett a tetőről. – Ezt ŐK csinálták! AZOK tették! Szegény asszony, most aztán oda van a szép esernyője, mert ŐK előre megfontolt szándékkal...! Mert AZOK aljas módon...! És te még engem vonsz kérdőre?!

– No, de kik azok az AZOK? – érdeklődött Mizu, olimpiai csúcscot állítva szabadtéri béketűrésből.

– Hogyhogy kik?! – rikkantotta a Szélfigyelő. – Hát ŐK, akik nem olyanok, mint MI, tehát a **MÁS**ok! Mert jegyezd meg jól: MI velejünkig **makulátlanok** vagyunk, AZOK viszont a velejükig **makulások**!

[A **makulát** viszont azért senem árulom el! – az Író]

– AHHA! – értette meg Mizu, hogy dilibogyóval van dolga. Kezébe is nyomta mindjárt a parázsszemű Szélfigyelőnek a **kék** rölapot, és sorsára hagyta őt.

– Egyikük sem lehet a rontás, a bűbáj, a ráolvasás, a szemmelverés és az átok oka, hisz annyira habókosak, hogy még a hullámvasúton is felfelé sikítanak – sóhajtozott Mizu. – Ők csupán terjesztik a **baj**t, amit **MÁS** okozott. **MÁS**... Hm, már megint... Már az én fejemben is itt ez a titokzatos **MÁS**! Jó lesz vigyázni!

Mikor aztán Mizu a földszintre ért, és kisuttyantotta magát a ház kapuján, a sötétbe borult ég fájdalmas mennnnnnnydörrrrrrrrggggggést hallatott.

¹ Mizu egy kislány. Vagy manó. Esetleg kobold, szellem, varázslény, óvodás. A lényeg, hogy a várost járja és figyel, kérdez, kutakodik, keresgél, rácsudálkozik. Az érdeklő, miként működik a világ, s hogy mit teszünk benne és vele mi, emberek.

Együgyűek, meddig szeretitek az együgyűséget, meddig gyönyörködnek a csúfolódók a csúfolásban, meddig gyűlölik az ostobák az ismeretet?
(Példabeszédek könyve 1,22)

62 Bálint Péter

AZ EGYÜGYŰSÉG FENOMENOLÓGIÁJA

Jakab István cigány

mesemondó Erős János-típusú

meséiben

Az a mesemondói tényközlés, hogy a rettenetes erővel rendelkező vagy éppen a „félelem nem-ismeretével” másokat feldühítő hős (mivel mások pedig épp a félelmet-nem-ismerő embert nem ismerik, s vakmerő bátorsága ijedelmet, megdöbbenést kelt bennük), szóval e csodásan szüle-

tett gyermek: „együgyű”, számos mesevariánsban akár megtévesztő is lehet a hallgató/olvasó számára. A fogalmiság szintjén ugyanis, akár a pszichológiai, akár filozófiai aspektusából vesszük górcső alá a kifejezést, előszörre mindig valamiféle hiányként, Ritter és Marquard kifejezéseivel élve: nem normálisként, az „élet rendje ellen valóként”, az ész rejtekezéseként jelenik meg előttünk. Elegendő csak az értelmező szótárakban az együgyűség szinonimái után nyomozni, hogy efféle jelentésekre bukkanjunk: képtelenség, számárság, ostobaság, baromság, butaság, gyengeelméjűség. Mindemellert másféle jelentésréteg is ülepedett az együgyű kifejezésre; Descartes *A lélek szenvedélyei LXXVII. cikkelyében* írja: „a gyengeelméjűek és az ostobák nem hajlamosak egyáltalán természetüknél fogva a Csodálkozásra”,¹ jelezvén, hogy az ismeretlenre és a rendkívüli-re rácsodálkozás, mint az ismerethiány pótlása, nagyon is természetes szenvedélye az embernek, ellenben az ellenkezője is igaz Descartes olvasatában, aki bizonyos tapasztalat birtokában is mindig mindenre csodálkozva tekint: maga is együgyű. Az idők folyamán az együgyűséget összekapcsolták még a szerencsétlenséggel, a szánalmassággal, valamilyen múltbéli és ismeretlen bűnt láthatóvá tévő balítélettel, vagy újabban az antropológia a fogyatékkal,² ami valamiképpen sorscsapásként vagy isteni büntetésként fejeződik ki, ráadásul olyasfajta rejtett, vagy láthatatlan bűn miatt, melyről elszenvedője aligha tudhat, vagy el sem követett. Az együgyűségben megmutatkozó (ismeret)hiány és (ismeretlen) bűnesemény, fogyatékos és balítélet, éppúgy viszonyul egymáshoz (az összetartozás és elkülönülés kettős folyamatában), mint a tapasztalat-elbeszélés nyelvi szintjén a *mondott* és a *mondás* (le dit et le dire) : mint tudjuk Lévinastól és Waldenfelstől ez utóbbinak mindig többletjelentése van, s ezt a Tengelyi László

által „értelemképződésnek” nevezett folyamatot igyekszem megvizsgálni a mesében előforduló együgyűség fenomenológiáját körüljárva.

1.

Hogy a mesehős (Erős János) színre lépésekor „együgyű”, pontosabban együgyűnek *látszik*, vagy szándékosan annak *mutatja magát*,³ valójában nem azt jelenti, hogy szellemileg visszamaradott, ügyefogyott, egyszóval pszichiátriai értelemben kretén volna.⁴ Egyszerűen szólva, az én-előttiség állapotában leledzik, amit úgy is jellemezhetnénk, hogy a megismerés és tapasztalatszerzés kezdeti/korai fázisában él, amire Descartes az alábbi gyógyírt javasolja: „...ám egyáltalán nincs más orvossága a túlzott csodálkozás megakadályozásának, mint minél több dolog megismerése, s azon dolgok vizsgálatának gyakorlása, melyek a legritkábbaknak és a legkülönösebbeknek tűnnek.”⁵ Másként úgy is jellemezhetnénk létét, minthogy a hős „behúzódba” él, amit Lévinas ekként ír le: „Behúzódbás, az ön felé haladás, az önhöz mint menedékhelyre történő visszavonulás, mely a vendégszeretetnek, a várakozásnak, az ember általi fogadásnak felel meg, amikor a meg nem szólaló nyelv lényegi lehetőség marad.”⁶ Mivel hősünk „behúzódbásában”, a bent-lét elkülönültségében képtelen nyelvi szinten artikulálni mondanivalóját, ami vélhetően fontos lenne/lehetne számunkra, s mivel törekvése a beszédszituációba befogadásra és a társas-viszony létrehozására irányul, a szó nélküli tettel (gesztus, mimika, hang) igyekszik tudomásunkra hozni észleleteit, amelyek értelemösszefüggés híján és kifejezésbeli félreérthetőségük okán nem feltétlenül mondják el ugyanazt, mint ami a hős szándékában állt elmondani. A tapasztalat-kifejezés kudarcá ekként hol a behúzódbást és elkülönülést látványossá tevő hallgatáshoz (duzzogáshoz, dacolás-hoz, haraghoz), hol a tapasztalat-kifejezés szándékát, mint egy adott tény/esemény tudomásunkra hozatalát megerősítő síráshoz vezet: e kettőség egyszerre tartja fent az én-előttiség artikulálatlan megnyilvánulását, „a meg nem szólaló nyelv lényegi lehetőségét”, és az inkluzív-ész mozgósítását, mintegy jelezve, hogy számít a feleletigényével szemben támasztott válaszdadásunkra.

Az együgyű mesehős „fogyatkozása” tehát nem más, mint az ismeret és az öntudat hiánya, még pontosabban az elfogadott nyelvi rendszerben beszélni/gondolkodni tudás hiánya, amit kezdetben a kollektív tapasztalat (Bachelard szavával a „szociális tiltásokon”⁷ nyugvó tapasztalat) elsajátításával pótol, majd az idő során egyre bővülő személyes tapasztalattal igyekszik összhangba hozni. Az adottnak és a megszerzettnek ez a finom összehangolása, a tiltásnak és a tudásnak az összeillesztésére törekvés, a létlehetőség feltételek

63

Új Forrás 2012/10 – Bálint Péter: Az együgyűség fenomenológiája
Jakab István cigány mesemondó Erős János-típusú meséiben

közötti választásra: a tulajdonképpeni sorsválasztásra is készíti, ahogy az ember előtt folyamatosan álló választás- és döntéskényszert Sartre elengedhetetlen feltételnek tekinti. Gehlen a tudat szerepét vizsgálva azt írja: „...

64 csak a *viselkedéssel* összefüggésben lehet megérteni, úgyhogy a tudatot éppenséggel a *cselekvés egy szakaszaként* kell meghatározunkunk.”⁸ Gehlen a fenomenológiai eljárásrend logikáját szem előtt tartva, a vizsgált dolgot, jelesül a tudatot, az egyes megnyilvánulások (beszéd, tett, gesztusok, mimika, viszonyulások) lajstromba szedése és pontos leírása révén igyekszik megragadni. Ráadásul a szemlélt cselekvés jelen idejéből (folyamatosságából) kiragad egy szakaszt, hogy az előtte lévőtől (múltbelitől) és utána következőtől (jövőbelitől) elkülöníthetővé, ezáltal az egyes tudati megnyilvánulásokat önmagukban és időbeni változásaival történő összevetésében tárja elénk.

A mesehős (Erős János/Kilenc), aki – mint a későbbiekben látni fogjuk – hosszú éveken át naphosszat a családi tűzhely/kemence mellett pihen, látzólag a „semmittevésben” leli örömét. Elképzelhető-e, hogy valaki semmit sem tesz (a tevékenységnek nem a valamit létrehozás, megmunkálás, fizikai erőfeszítés értelmében használom a kifejezést), miközben éveken keresztül jószerevével nem tesz mást, minthogy a környezetében tevékenykedők cselekvésének megnyilvánulását és „láthatatlan” értelmét fürkészi? Hősünk valójában a közvetlen környezete (és tárgyi világban léte) újdonságának megismerésén *fáradozik*: abban az értelemben is, hogy számára az állandóan változóknak, új és új arcát mutatóknak a kitartó szemlélése mind fizikailag, mind szellemileg valóban fárasztó tevékenység, kiváltképpen is hogy folyamatos eseményeket kell észlelnie, megértetté tennie és emlékezetében rögzítenie.⁹ Szemléletét kifelé, a külső tárgyak/létezők felé irányítja, s mivel egyszerre kell az észleleteket és a körötte zajló tevékenységeket nyelvi szinten megértenie, ezért az „észlelési és cselekvési műveleteket valamilyen *képességg*” igyekszik egyesíteni, mint például a tapasztalatszerzés, a gehleni „szimbólummezőkben” tájékozódás, a nyelvi megnyilvánulás képessége. A mesehős attribútumát (csodásan született és rettenetes erővel bír) és élet-szituációját (a családi tűzhely/kemence mellett „lustálkodik”) tekintve, a megismerés és képességszerzés e korai szakaszában nem is lehet más, mint együgyű, ami egyben a szellemi „érintetlenség” (a – benjamini szóhasználatlal élve –: „büntelenségre-vonatkozás”¹⁰) és erkölcsi tisztaság: még-megnem-rontottság metaforája. Együgyűsége nem a lustaság, a restség, a naplopás bűnének egyfajta álcája; azért szükséges hangsúlyoznunk ezt, mert a lustaság, a restség és a naplopás már önmagában is feltételez egyfajta tudatosságot, egy jól körülírható szándékos ellenkezést, gonoszkodást, csúfolódást valakivel vagy valamilyen szituációval szemben. Mondhatnánk azt is: egyszerre válasz és viszontválasz az anyai elvárásokra és a közösség heves

reakcióira. Tudjuk jól más mesékből, hogy a restség olyan lelki gonosszággal, romlottsággal jár párban, mely méltán váltja ki (például a „rest lány” esetében¹¹) a haragot, a felindulásból kimondott átkot (ami olykor valójában csak *szidalom*), mint a bűneseményt követő ítéletalkotás és bűn-levezeklés elbeszélését. Csakhogy hősünk esetében erről az elvetemültségről szó sincs. Ellenben kétségtelenül feltűnő diszkrepancia figyelhető meg a „csodás” fizikai ereje és a tudati fogyatkozása (mint ismeret-hiány és tudati lefokozottság állapota) között:¹² „Betőti a gyerek a harmadik esztendőt. Mikor a három esztendőt betötötte, egy szép nap az udvaran játszadatt Janó a pórban. Há úgy, mind egy hároméves gyerek; hiába vót nekije növése, me ő mégis csak gyerekésszel gondúkazatt.” Ez a meglehetősen szembe-tűnő ellentmondás egyfelől az örökölt/kapott fizikai adottságai és a lehetséges létfeltételek, erkölcsi erények/vétkek közötti választás kényszeréből; másfelől az együgyűséget mutató énje várakozásából és a felé irányuló felelet-igényekre adandó viszontválaszok elkerülhetlenségéből fakad.¹³ E kettős szorítás értelmezése kapcsán érdemes figyelembe venni, amit Tengelyi mond: „Semmiképp sem tekinthető azonban a válaszadás elkerülhetlensége függetlennek a mindenkori tényleges körülményektől.”¹⁴ Erre az ellentmondásos állapotra (pon-tosabban az ember-lét e korai fázisára) illik igazán Gehlen mondása: „*kinevelés alatt álló lényként*”¹⁵ áll előttünk a gyermekhős, akit „sajátos fizikai helyzete, amit a ’specializálatlanság’ és a ’világra nyitott léte-zésmód’ fogalmaival kell körülírnunk”,¹⁶ s akire az a feladat vár rá, hogy „*saját tevékenységével* teremtsen meg életének esélyeit”: nevezetesen szabadító-hőssé váljék.¹⁷ Mindkét tulajdonság: a szellemi érintetlenség és az erkölcsi tisztaság egyaránt megkívánja, sőt egyenesen elvárja az őt „*tápláló*” anyától (a bent-létben számára feltárulkozó anyától¹⁸), hogy befogadja őt abba a testi, lelki és szellemi körbe, melyben „megerősödhet”, s képessé válik az első és későbbi sorsát meghatározó mesei feladat elvégzésére: egy hatalmas fa kitépésére és koronájánál fogva a földbe verésére. A Jakab-féle Erős Jánosnál a kezdeti tapintás-észlelést, mely rengeteg ingerimpulzus gyakorlati megszerzésével és tudati feldolgozásával jár,¹⁹ lassan átveszi és – a gehleni értelemben – „tehermentesíti” a *látás-észlelés*. A hős hosszúra nyúló „lustálkodása” során a kezét sem mozdítja (mintha „rettenetes erejét” akarná önmaga és mások előtt rejtgetni, mintha maga is meg- és visszarettenne a benne feszülő erőttől, nehogy kárt tegyen valakiben vagy valamiben²⁰), a keze munkájának verejtékével megszerzendő táplálék megszerzése/biztosítása helyett a passzivitást választja, s ebben az állapotában a látás-észlelés tökéletesítésére helyezi a fő hangsúlyt.²¹ Nincs is ebben semmi ellentmondás, hiszen a „látva tanul az ember” elvét vallja a magáénak, erre bizonyosság, hogy amikor a falubeli

építkezésen dolgozó ácsok (akik bizonyos szokások, szokásos munkafolyamatok alapján végzik tevékenységüket) nem bírnak a gerendával, a hősmegismételvén agyában a munkafolyamatot és megkapván a helyes tanácsokat/útmutatásokat, hova tegye azt, egyszeriben sikeresen mozgósítja eladdig rejtetett erejét és frissen szerzett tapasztalatait a cél érdekében.

66

Mikor a falu közepéig érkezett, hát éppen az ácsok, a mesterek egy új faházat építettek, és akkor tették fel, akarták föltenni a házra a koszorút, a koszorúgerendákat. De vót ott összegyűlve tíz vagy húsz ember is, ott mind emelgették és rúdakkal nyomták föl a gerendát, a koszorúgerendákat, a másik feliből kötelekkel húzták, de hát nem akart a gerenda fölmenni. Odament a fiú, nézte, hogy mit csinálnak, asz mondja egy ember közüllek:

-Na, öcskösöm, ne csudálkozzál, hanem gyere ide, mer elég erős vagy, és adjál te is egy kis segítséget nekünk!

Oda is ment a legény, megragadta félkézt a gerendát és azt kérdezte tüllek, hogy hova kell tenni ezt a pálcát. Megragadta félkézt, és ahova mondták a mesterek, szépen oda tette.

2.

Vessünk még egy pillantást a hős erkölcsi tisztaságára. Walter Benjamin helyezi egészen új megvilágításba a *Sors és jellem* írásában a bűn és a sors viszonyát, feltárva, hogy a „büntelenségre-vonatkozást tehát a sors nem ismer”,²² a sors azt mutatja meg, hogy az élet már azelőtt elítéltetett, mint-hogy vétkes lett volna. Benjamin itt maga is feltételez egy kezdet előtti múltat, miként Lévinas maga is felveti egy olyan múlt létezését, amely „sohasem volt jelen”,²³ s amelyik mégis hat, kihat a végességgel önmagát mérő ember jelenlétére és létlehetőség-feltételeire, melyek közül vagy úgy választ, hogy folytatja az el-múltat (Jakab *Feketebeli király*-ának lánya a *kirkéi aspektusú* életmódot), vagy pedig felismervén a múltbéli vétek miatt kapott fátumot, ellenében, el-távolítása érdekében munkálkodik tudatosan. Marquard ezért is jegyzi meg joggal, hogy az ítélet (mely olykor öltheti a „bűn nélküli bűnhődés” formáját is) mindig a *kezdet* problematikájába ütközünk: Senki emberfia nem abszolút kezdet: mindenki azzal él együtt, amit előtalál, és ami fölött nincsen hatalma.²⁴ Mind a mesekezdetben élénk álló mesehős, mind a szöveget újraolvasó hermeneuta kutathatja a kezdet előtti, az el-múltba vesző és ott feltáratlanul lévő bűnt, vétket vagy morális kilengést, de a hőst és szabadságát gúzsba kötő fátumot, mely arra szorította a hőst, hogy akként álljon előttünk, amiként áll, csakis a – Marquard kifejezésével élve – „fátum rehabilitációján”²⁵ keresztül értheti meg. Vagyis egyfelől a fátum ellenében, a hős a halálhoz-viszonyuló-léte helyes interpretálása révén érti meg azt,

hogy miként kell végigmennie az úton a feladatmegoldás érdekében, másfelől a fátum (egynémely külső, transzcendentális lény segítségével történő) sikeres kiiktatása jelenvaló-létéből, mindig egy másik, olykor a maga, máskor a Másiknak a létebe becsempészett fátum előidézéséhez vezet.²⁶ Számos kitűnő és meggyőző példát találunk erre a kigyóvőlegény-típusokban. 67

Az erkölcsi tisztaság és az együgyűséghez tartozó hallgatás/némaság szoros összetartozását vizsgálva, Benjamin a tragédiában látja a pogány ember megvilágosodását, mely az ő istennel szembeni morális felsőbbrendűségére döbbsenti rá, s ezért néma marad: „...az erkölcsi ember, egyelőre némán, még gyámoltalanul – ezért nevezik hősnek – föl akar egyenesedni annak a kinnal teli világnak a megrázkódtatásai közepe. A tragédia fensége az a paradoxon, hogy a géniusz erkölcsi némaságban, erkölcsi gyermekségben születik meg.”²⁷ Nem csak a pogány ember kénytelen szembeülni istenei morális gyöngeségeivel, időnkénti káros és kínos létbe-avatkozásaival, de (miként Odo Marquard a *teodíciái* fejtegetéseit, mint *fölméntés*-kísérleteket élénk tárja) a modern kor embere is, akit: „Isten halála arra kényszerít, hogy maga intézze dolgait -, ”²⁸ s ekként magamagát teszi „abszolút lény” helyére, holott saját cselekvéseinek következményei fölött sincs hatalma, ezért folyamatosan szembesülni kényszerül a gonosz megnyilvánulásaival, a rossz tapasztalatával, melyek megdöbbenésében, levertségében tehetetlenségre és szenvedésre ítélik: ezt pedig sorscsapásként éli meg. A sorscsapás és istenítélet nem egymás szinonímjaként értelmezhető, amire Marquard rávilágít: „Az igazi probléma valójában az, hogy a fátum Isten vetélytársa a mindenhatóságban”.²⁹ Egyfelől más-más hit- vagy hiedelemrendszer büntetés-motívumai, s még ha a mesehagyományban keveredik is a két fogalom használata, a hermeneutának a konkrét mesemondó³⁰ és adott meseszöveg ismeretében kell eldöntenie, melyiket veszi górcső alá. Másfelől az elbeszélte történet éppen az eltérő körülmény és kifejezésesemény miatt ölt magára a mondás során más-más többletjelentést. A mesében felbukkanó „öreg szakállas ember” vagy a más nyelvekre jelentésvesztés nélkül lefordíthatatlan „Tündérszép” Ilona a meseszituáció és a mesehős egzisztencia-karakterének függvényében lehet – Jung szerint is³¹ – jutalmazó vagy büntető lény: mindkét aspektust megtaláljuk lényében.

A tűzhely mellett lustálkodó, együgyűséget mutató/színlelő mesehősünk hallgatag, ahogy Benjamin Rosenzweigre hivatkozva jellemzi a kiskorú hőst: „A tragikus hős csupán egyetlen nyelvet ismer, mely tökéletesen illik hozzá: éppen a hallgatást. [...] Az önnönmaga semmiről sem tud magán kívül: nem más, mint magányosság. Ez a magányossága, ez az önmagában

való dacos megmerevése miként fejthetné ki tevékenységét másképp, mint úgy, hogy hallgat?"³² Hallgatása maga is egy jól (de egyáltalán nem biztos, hogy egy-értelműen) értelmezhető beszéd; Merleau-Ponty írja a *Látható és láthatatlan*ban, hogy „a nyelv csakis a hallgatásból él”, s nekünk, akik

68 a mesét a nyelv fenomenológiai vizsgálatnak vetjük alá, „nem a nyelvi rendszer elméletét kell értenünk, hanem a kifejezésesemény tapasztalatának leírását és elemzését”³³ kell elvégeznünk, mondjuk a hallgatás fenoménjének értelmezésekor³⁴. Az „együgyű” hős fogyatékosága és hallgatása nem értelmezhető a hős magányosságában, elkülönültségében, csakis a bent-létben számára feltárulkozó anyához és másokhoz (az őt kirekesztő közösséghez) való viszonyának feltárásában, a bent-lét és látás-észlelés kifejezéseseményének: hallgatásnak és sírásnak fenomenológiai leírásában. Erre utal Lévinas: „A féltve őrzött csend is a szót mondja ki, és annak súlyosságában a Másik kibúvása érhető tetten. A másikat magába olvasztó megismerés is a beszédben helyezkedik el, amellyel a másikhoz fordulok.”³⁵ A rettenetes erővel rendelkező, csodásan született gyermek éppen hogy nem hallgat, hanem jajveszékelve sír, mintha jelezni akarná (valami módon képes volna jelezni), hogy a mások számára ésszel felfoghatatlan csodás születése folytán arra „kárhoztatott”, egy „isteni” küldetés/rendeltetés okán arra ítéltetett a történet kezdete előtti időben és térben, hogy fölébe emelkedjék a kizökkentség állapotának, a mesében élénk tárulkozó káosznak, rendellenesnek, és a kizökken-téltre adandó elkerülhetetlen és sürgető válaszok megfogalmazása közben másokat is bevonjon a létmegértésbe, s nem utolsó sorban az ő léte megértésébe. Ekként hallgatása vagy sírása a másikhoz fordulás abban a reménységben, hogy ön-kifejezése bevonja a másikat a felkínált társasságba és meghallgatásra, megértésre, részésülésre talál. A küldetés sikeres végrehajtásának záloga nem lehet más, minthogy rendkívüli gyors testi-szellemi növekedésének és a hozzá mérten visszafogottabban és körülményesebben alakuló tapasztalat-kifejezésének mindvégig ezt a távlati célt: a közösség rossz-élményének, kilátástalan sorsának megváltoztatására, megváltására irányuló küldetését realizálja, s ezt az önmagára vett sorsot, mint egyfajta neki kiírt „útitervet”, „üdvtervet” kell szolgálnia. Az otthoni bent-létén³⁶ (mely bizonyos értelemben a falusi közösségből, a Mások köréből kirekesztettségét jelzi) és az őt hol nyugtalanítóan eltávolító, hol a bensőségességben előtte feltárulkozó anyjához fűződő bonyolult viszonyán töprengve, az „együgyű” hős egyre közelebb jut ahhoz, hogy a primér percepcióit az elfogadott nyelvi rendben kifejtse és a marquardi „inkluzív-ész” működését (mely a Lévinas-i *reszponzív etika* alapján áll) megértse. „A gyermek többet ért annál, mint amit ki tud jelezni, megfelelően tud válaszolni, még ha nem is képes definiálni az általa használt szavak jelentését, és egyébként nincs ez másképp a felnőtteknél sem.”³⁷

Várakozásának, behúzódsának ez is a tétje: a beszéd általi megnyilvánulás és mások előtti nyitottságának kinyilvánítása. A kirekesztéssel szembeni befogadás; az elkülönüléssel, a kibúvással szembeni felelősségvállalás, az elkerülhetetlen válaszadás; a hallgatást, mint ki nem mondott szót felülíró mondás, tapasztalat-kifejezés együttállása, birtoklása: ez 69 mind együttesen teszi képessé a hőst, hogy el tudja választani egymástól a praxis világát (a hozzá tartozó mesterségeket) és azt a szakrális, metafizikai tudást, mely több mint a közösség tapasztalatán nyugvó bölcséletet, a felelősségvállaláson és megbocsátani tudáson nyugvó szeretet próféciája.

A mesehős együgyűsége, mely a tűzhely melletti „lustalkodásában”, dologkerülésében még nyilvánvalóbbá válik, egészen más természetét mutatja, mint amit a közösség tagjai tulajdonítanak neki; vagyishogy nem más, mint a *contemplatio*ba belefeledkezés, melynek során „a belső, misztikus istenszemlélet területére” lép át, amiről, legalábbis ön-megértése idejéig, nem tud hírt adni: észleletei és álmai kettős valóságot, igazságot tükröznek számára, melyek a tapasztalatszerzés nyomán mutatják meg, nyelvi szinten is valódi arcukat.³⁸ Ez a belső „istenszemlélet”, mely a még szorosan a Nagy Anyához kötöttség és a tőle függőség értelmezése,³⁹ hamarabb viszi a csodásan született gyermeket az álmok, az ábrándok, a teóriák, a metafizikus tudás birodalmába (melyben tájékozódását éppen a Nagy Anyától, mint kisugárzó lénytől kapott gondoskodás segíti), mint a környezetében látható életszituációk, paraszti munkák és társas viszonyok megértésének terepére. Az anyai gondoskodás ugyanis nem merül ki az étellel-itallal való táplálásban, a létben fennmaradás biztosításában, sokkal fontosabb, mondhatni lényegibb eleme olyan emberi *erények* és a közösség évszázados életében, szokásaiban, hierarchikus rendjében kialakított helyes/követendő *arányok* megismertetése és birtoklásukra irányuló technikák felmutatása, melyek a hős létezésben eligazodását, tulajdonképpeni-létének megragadását teszik lehetővé. Hősünk héraklészi és hermészi természetéhez tartozik, hogy a paraszti társadalomban, ahol a mesterségek és falusi munkálatok, a törvénykezési rendek és szokásjog kiszorítják, kizárják a belső szellemi építkezést/munkálkodást, saját *contemplatio*ja és emlékezete révén igyekszik kompenzálni a világ kettészakadását, az egyetemes létből kioldottságát. Kompenzációjának lényege: az én-előttség állapótából történő kilépés és belenövés az „érzékiességgel társított értelem” világába, amiről azt mondja Marquard: „...*érzéke annak van, aki képes egyet s mást észrevenni* [...] aki – mert észlelni képes – képes élvezni és szenvedni is, [...] akiben van *esprit de finesse*, akiben megvan az érzék az erkölcsileg illendő iránt, az erkölcsök „finom árnyalatai” meg annak elfogadható lehetőségei

iránt...”⁴⁰ A mi Erős Jánosunkban (és a mesevariánsokban feltűnő alter egóban) megvan a mindaz a képesség és érzék, melyeket Marquard emleget a sikeres kompenzáció érdekében.

70 3.

Az együgyűség fenoménjének vizsgálatakor figyelmünket ki kell terjeszteni olyan cselekvések, élethelyzetek, körülmények elemzésére is, melyek a lehető legszorosabb összefüggésben állnak a hős észleletre való képességével és „erkölcsileg illendő iránti” elkötelezettségével. Többek között ilyen a *vakmerőség*, mely egy gyermeki „pajkoskodás”, figyelmetlenség nyomán bekövetkezett károkozás, halálosztás miatti vezeklés idején támad a hős lelkében. A széki népmese, *Vas Laci* kiváló példát nyújt erre:

Ment haza az iskolából egyszer ez a Vas Laci; pajkoskodott az osztálytársaival, s nekilöködött egy öregasszonynak. Az öregasszony fején volt egy kosár tojás, leverte.

Az asszony azt mondta neki:

Jaj, te fiú, te fiú! Amikor hazaérsz, az első szavad változzon átokká! Vas Laci számba se vette, csak ment haza sűrű léptekkel. Mikor hazaérkezett, a három nénye labdázott künn az udvaron. S mind a három Lacihoz vágta a labdát.

Laci mérgesen rájuk szólott, hogy:

A főd nyeljen el benneteket!

Hát uram, teremtőm! Abban a pillanatban megnyílt a főd s elnyelte mind a három nénjit.

*Na, vót nagy bánat, szomorúság. Lacinak nem is volt maradása többet a háznál.*⁴¹

A meggondolatlanságot követő károkozás lelkifurdalást eredményez: ez a bú-bánatban ölt testet és „világgá menésre” készíti a hőst, akinek eredendő jósága: másokon való segíteni akarása (jelesül hogy kimenti a tűzből a kigyót), meghozza számára a lehetőséget, hogy alászálljon az Alvilágba a meggondolatlan beszéde miatt elátkozott nénjeiért, s visszaszerezze őket a Sárkány fogságából. A vakmerőség, akár csak a bú-bánatból eredő világgámenetel, mellőzi a józan ész, a higgadt megfontolást, inkább a felindulás, mint sem a belátás velejárója. Descartes *A lélek szenvedélyei CLXXIII. cikkelyének Hogyan függ a Merészség a Reménykedéstől* című részében⁴² szoros összefüggést teremt a bátorság és az elérendő cél sikere között. Lévinasnál nem a cselekvő és a tárgy/cél viszonyában, hanem a cselekvő önmagához való viszonyában válik értelmezhetővé a bátorság, melynek készítésére a hős „szinte vakon nekiugrik” a másoknak, s „meglepetésszerűen, tört vetve

a másik fölébe keveredik”.⁴³ Ennek lehetünk tanúi az egyik Baranya-Dráva-szög menti *A tőgyfa vitéz*⁴⁴ című mesében azt látjuk, hogy a családért és lánytestvérekért vállalt felelősségen túl, az őszinteség (nyíltság) és a reménységből fakadó kitartás az alapja a bátorságnak. A gazdag, de 71
iszákos apa hagyóná családját szétzülleni, ám a három lány és a fiú
igyekeznek megművelni a földet, de Szél alakjában a sárkány elrabolja
a lányokat, s a fiú a nyomukba eredve megismerkedik három vitézzel, akik
bátorság próba elé állítják: No, ti híros vitézöknek tartitok magatokat, már
pár éve ide jártok hozzám, alva is találtatok, ébren is találtatok, de még ilyen
bátrak nem voltatok, mint a Tőgyfa vitéz, aki odagyött hozzám és
álomban megcsókolt háromszor. De hát tudjátok még, hogy mátu
fogva ennek a felesége vagyok.” Tőgyfa vitéz nem csak az ismeret-
len/idegen alvó lány meghódításakor bátor, de miután az egyik vitéz
rászedi és megszegi a hitvesének tett fogadalmat, s ezért elrabolja a
sárkány, ötször megy vissza érte, mert a boldogságáért kell megküzd-
nie.

A vakmerőség máskor a külvilág és rettenetes/ijesztő ellenfelek támasztotta félelem nem ismeretéből, felfüggesztéséből, pontosabban a hős lelkéből „kivettségéből” fakad. Cifra János meséje: *Rájner* arra világít rá, hogy az idegen világban, ahol sötét/gonosz erők vezetnek az embert, uralkodnak fölötte, csak egy ördögnél is erősebb befolyással rendelkező lény tudja irányítani a hős lépteit, mégpedig úgy, hogy kiveszi belőle a félelmet.

De a félelmet kivette belőle [az öregasszony, aki nézi (ez az élet olyan, hogy még a vénasszony is a férfiakat szereti. Nézi: „Jaj, be szép vagy! Ezt az egyet nem pusztítja el”)]. Frustrkot ad neki: Na Rájner! Te megindulsz ebbe a keresztútba, né! Mész, de nem magad erejiből. Ahová én mondom, a magad erejiből egy esztendeig is kéne még menj. ⁴⁵

A félelemmentesség ekként egy „nagy tudású” lény támogatásából, vagy a sokat tapasztalt ember bölcsességéből (a szókratészi alapállásból: halandó létezésén túl nincs mit elrabolni tőle, s ha az életét veszik is, semmi olyasmit nem veszít, amit nem veszítene el idővel) fakad, amely a mesehőstől egyfajta elszántságot és a küldetésnek hivatástudattá emelését feltételezi.

Jakab hőse megörvendezvén az első munkájáért kapott három aranyban (ami messze nincs arányban az általa elvégzett munka bérével), valahányszor szolgálatba áll, a kilenc embernek járó étek mellé mindössze három aranyat kér, amivel hazaszaladhat az anyjához, hogy megörvendeztesse és megmutassa: képes eltartani magát és szegény éhező anyját: „De felséges

királyam, de nekem három arany is kell még hozzá, me haza kell szaladjak vélle hamarabb anyámhaz. Mert nincsen szegény anyámnak, amiből éljen.” Az együgyűségét, és a közösség számonkérése miatt érzett korábbi szegényét egyszerűen felváltja az öröm (mely a lélek megszabadulása egy nehéz 72 tehertől: az egyre halmozódó adósságtól) és az örömszerzés (mely az anyában eladdig élt aggodalom és rémület eloszlátása), ezek együtt a gyermeki lélek „specializálatlanságának” megszűnőben levését és a közösség normáira nyitottságát jelzik. Az anyának adás, az anyai megajándékozás hősrünk részéről olyasfajta nemes gesztus, mely egyfelől viszonzás a tőle ajándékba kapott létért, a viszonzásban a korábbi bensőségesség meghoszszabbítását és a későbbi oltalomba vevést jelenti ki; másfelől szemérmes bejelentés, annak kinyilatkoztatása, hogy az anya gondoskodása nem volt hiábavaló, „megérett” az idő, hogy saját lábára állva, kezének munkájával szerezzék meg a kenyerét: „– Na, édesanyám, hoztam én most nem három aranyat, sem hatat, hanem egy egész vékával. Még ételmezt is hoztam és kenyeret is hoztam, ennivalót is, amit pakolt a király, de itthon nem ülek, mert mejek, hogy még szerezzek még egypár aranyat. Maga pedig lassan hozzá, és kezdjen, amit akar ezzel a véka arannyal, most már nyugodt vagyok, hogy egy darabig van magának is, amit megegyék.” Az erdélyi szász mesében, a *Vasjankó*ban a hős kicsit faragatlan, egyszer s mindenkorra le akarja tudni az egykori adósságát, már amennyiben a nevelésért járó hálát és viszontgondoskodást kifizetendő adósságként értelmezzük. „– Hozok nektek egy kis ajándékot – szölt az anyjához és apjához. – Nem akarom, hogy bárki azt mondhasssa: ingyen etettetek!”⁴⁶ Ez esetben az adósság kiegyenlítése a családi köteleknek, a bensőséges társasságnak a felszámolását, vagy legalábbis meglazítását is jelenti; az adósságfizetés olybá tűnik előttünk, mint a megajándékozást devalváló törlesztés. Kitétszik, hogy a külső elvárásoknak való engedelmesség nem feltétlenül jár együtt az őszinte belső szándékkal, az ajándékozás nyílt és önzetlen gesztusával.

Az együgyűségtől, mint én-előttiségtől a kifejlett emberig, a próbák/feladatok elvégzésétől a hivatástudat kialakulásáig, továbbá a küldetés felelősséggel vállalásáig hosszú út vezet (mind a hős személyiségfejlődésében, mind a mesei narratívában), melyet akkor tudunk igazán nyomon követni, ha a többi fenomént és megvizsgáljuk.

¹ René Descartes, *A lélek szenvedélyei*, ford. Dékány András, Ictus, Bp., 1994, 81.

² „...a mai antropológia az embert alapvetően fogyasztásainak szökevényeként határozza meg, aki csak kompenzáció révén képes egzisztálni.” (Odo Marquard, *Fölmentések*, in Odo Marquard, *Az egyetemes történelem és más mesék*, ford. Mesterházi Miklós, Atlantisz, Bp., 2001, 294.)

³ A kettő mégsem ugyanaz, az első esetben a *mi* megközelítésünkéből, észlelésünkéből, látószögünkéből tűnik együgyűnek a szemrevételezett lény, meglehet, korábbi rossz vagy helytelen egzisztenciaterlemezésből fakadó személyes tapasztalataink befolyásolják ítéletünket; a másodikban áldozatai

vagyunk egy előttünk zajló eseménynek: az „együgyű viselkedésnek”, mondjuk a „behúzódásnak” vagy a descartes-i értelmű végtelen csodálkozásnak, mely szándékosan vagy akaratlanul is a megtevéstésünkre irányul, magyarán nem engedi, hogy azonosuljunk vele, magunkba fogadjuk valódi létét.

- ⁴ A szlovák *Popolvár* mesében a legkisebbet ekként jellemzi a mesemondó, illetve a hős apja: „[...] a legkisebbik ostoba. Iskolába se járt, csak a hamuban játszott naphosszat. [...] – Ugyan hová mennél, te töklélütött? Mit tudsz te, amikor naphosszat csak a hamuban játszol?” (*A harmatban fogant hajadon: Szlovák fantasztikus mesék*, vál. Mária Kosová-Kolečányi, ford. Körtvélyessy Klára, Európa, Bp., 1988, 20–21.) Kovács Károly *Nagyerejű Jancsi* meséje is bizonyos szempontból kivételt képez a többi változathoz képest: „Egyszer volt, hol nem volt, a hetedhét országon is túl volt, volt egy szegény ember. Volt neki egy fia. De olyan együgyű volt, semmiféle munkára nem volt alkalmas. Egyszer aztán azt mondja neki az édesapja: - Édes fiam elég erős vagy, elmehetnél dolgozni. Látod, én már öreg ember vagyok, s nem tudok dolgozni, s ezért nyomorban vagyunk.” (Dobos Ilona, *Gyémántkigyó*, Szépirodalmi, Bp., 1981, 370.)
- ⁵ René Descartes, *A lélek szenvedélye*, i. m., 81.
- ⁶ Emmanuel Lévinas, *Teljesség és végtelen*, ford. Tarnay László, Jelenkor, Pécs, 1999, 127.
- ⁷ Gaston Bachelard, *Le complexe de Prométhée*, in Gaston Bachelard, *La psychoanalyse du feu*, Éd. Gallimard, Paris, 1949, 24–25.
- ⁸ Arnold Gehlen, *Az ember*, ford. Kis János, Gondolat, Bp., 1976, 85.
- ⁹ „A filozófia egyszerűen nem hagyhatja figyelmen kívül [...] az ontogenezis bizonyos tényeit, azt, hogy a gyermek, még mielőtt képes lenne gondolkodni, már észlel, hogy kezdetben álmait a dolgokra, gondolatait másokba vetíti, hogy az életet a többiekkel való olyan közös egységként képzelel el, ahol az egyes perspektívák még nem különülnek el egymástól.” (Maurice Merleau-Ponty, *Reflexió és kérdezés*, in Maurice Merleau-Ponty, *A látható és a láthatatlan*, ford. Farkas Henrik, Szabó Zsigmond, L'Harmattan, Bp., 2007, 24.)
- ¹⁰ Walter Benjamin, *Angelus novus*, ford. Bence György et al., Magyar Helikon, Bp., 1980, 62.
- ¹¹ „Annak szegény asszonynak volt egy leánya. Az már húszéves volt, de még soha, semmit se csinált. Ha felült az ágyra, neki még az is munka volt. Már a szegény anyja mind a falut járta, hordta neki az ételt. Egy nap megátkozta a leányát: - Nem bánom, még ha egy kutya jön, ahhoz is férjhez adlak.” (*A rest leány*, Puji János meséje, in *Zöldmezőszárnya, maroszentkirályi cigány népmesék*, Nagy Olga gyűjtése, Európa, Bp., 1978, 185.)
- ¹² „...a tudatnak a tudattalanhoz való dialektikus viszonya az Anyaság-Nőiség és a fiúgyermek közötti küzdelem szimbolikus, mitológiai formáját ölti, a fiú növekvő ereje pedig megfelel az ember fejlődésében a tudat egyre nagyobb erejének.” (Erich Neumann, *A Nagy Anya*, ford. Turóczy Attila, Ursus Libri, Bp., 2005, 164.)
- ¹³ „A velünk szemben támadó feleletigény válaszádra indít, készlet, sőt kényszerít; nem kötelez azonban arra, hogy válaszoljunk. Az a kötöttség, amely belőle számunkra fakad, nem iltó kötelesség jelentését. Értelme sokkal inkább az *elkerülhetetlenség*.” (Tengelyi László, *Élettörténet és sorsesemény*, Atlantisz, Bp., 1998, 264.)
- ¹⁴ I. m., 265.
- ¹⁵ Arnold Gehlen, *Az ember*, i. m., 83.
- ¹⁶ I. m., 86.
- ¹⁷ Uo.
- ¹⁸ Emmanuel Lévinas, *Teljesség és végtelen*, i. m., 123.
- ¹⁹ „Valamilyen bonyolult mozgássorozatot – s kezdetben minden mozgás veszélyességgel jár – először teljes terjedelmében figyelemmel kell kísérni, mert bármely pontján megzavarodhat, vagy gátlás alá kerülhet.” (Arnold Gehlen, *Az ember*, i. m. 268.)
- ²⁰ Jakab meséje, *A síró gyermek*, utal erre a testi adottságra: „Telt-múlt az idő, annyira felcseperedett a gyermek, olyan erős lett, hogy már ahol ment, rendszeren a házba is sülydedett be térgyig a földbe.” *A Babszem Jankó I*-ben pedig ezt olvassuk: „Leült Jankó az út közepire, hát olyan kús testje vót már Jankónak, hogy se szekér, se ótó, semmi az útan el nem tudatt menni, mert Jankó az egész útnak a szélességét elvette.”

²¹ Másutt már érintettem a kemence/anyaméh/has párhuzamot; itt érdemes megemlíteni, hogy Róheim az ausztráliai beavatások kapcsán leírja: „*az ég felé dobás*” után a gyermek az idő nagyobb részét az anyai hason fekve tölti, miközben szemléli a férfiak által végzett rituális tevékenységeket. In.: Géza Róheim, *Psychanalyse et anthropologie*, Éd. Gallimard, Paris, 1967, 113.

²² Walter Benjamin, *Angelus Novus*, i.m. 62.

74

²³ Emmanuel Lévinas, *Diakronia és megjelenítés*, in Emmanuel Lévinas, *Nyelv és közelség*, ford. Tarnay László, Jelenkor, Pécs, 1997. 199-200.

²⁴ Odo Marquard, *Fölmentések*, i. m., 63.

²⁵ I. m., 70.

²⁶ Tanulságos ebből a szempontból minden olyan halmozott mese, melyet az etnográfusok szeretnek a „*típuskombináció*” megjelöléssel illetni, holott valójában arról van szó, hogy a konkrét mese továbbbszövődik egy ilyen értelemben vett fátum-toldással. De a „*kigyóvőlegény*”- típusú mesékben az átok-átruházás maga is kiváló példa erre.

²⁷ Walter Benjamin, *Angelus Novus*, i. m., 298.

²⁸ Odo Marquard, *Fölmentések*, i. m., 59-60.

²⁹ I. m., 57.

³⁰ A mélyen katolikus hívó cigány Cifra Jánosnál mindig istenítéletről van szó, ellentétben vele Jakab István egy archaikusabb mitikus világszemlélet okán a sorscsapást helyezi előtérbe.

³¹ Carl-Gustav Jung, *A szellem jelensége a mesében*, in Carl-Gustav Jung, *Az archetipusok és a kollektív tudattalan*, Scolar, Bp., 2011, 220-221.

³² Walter Benjamin, *Angelus Novus*, i. m., 295.

³³ Tengelyi László, *Tapasztalat és kifejezés*, Atlantisz, Bp., 2007, 32.

³⁴ Vö.: Bálint Péter, *A hallgatás és felelősségvállalás a népmesében*, in Bálint Péter (szerk.), *Identitás és népmese/Identity and the Folktales*, DEGYFK IKKA Tanszék, Hajdúböszörmény, 2011, 9-41.

³⁵ Emmanuel Lévinas, *Teljesség és végtelen*, i. m., 162.

³⁶ A nőiség edény jellege, melynek egyként megfelel a barlang, a ház „bentlét érzését nyújtja, valamint védelemet, melegséget ad – minden esetben létrehozta a kapcsolatot az anyaméhben tartózkodás emlékével.” (Erich Neumann, *A Nagy Anya*, i. m., 154.)

³⁷ Maurice Merleau-Ponty, *Reflexió és kérdezés*, i. m. 25.

³⁸ Joachim Ritter, *A nevetésről*, in Joachim Ritter, *Szubjektivitás*, ford. Papp Zoltán, Atlantisz, Bp., 2007, 87.

³⁹ Lévinas a „bent-léte”, a „behúzódást”, mint a Másik elsődleges feltárukozásának lehetőségét is feltételezi. (Emmanuel Lévinas, *Teljesség és végtelen*, i. m., 123.)

⁴⁰ Odo Marquard, *Fölmentések*, i. m., 299.

⁴¹ *Széki népmese*, gyűjtötte Nagy Olga, Kriterion, Bukarest, 1976. 249.

⁴² „...bár a Merészség tárgya a nehézség, amelytől a Félelem, vagy akár a Kétségbeesés rendszerint menekül, úgyhogy a legveszélyesebb és a legreménytelenebb ügyekben használjuk a legtöbb Merészséget és Bátorságot: de azért ahhoz hogy erőteljesen szembeszálljunk a nehézségekkel, amelyekkel találkozunk, mégis szükség van arra, hogy reméljünk, vagy hogy bizonyosak legyünk abban, hogy a kitűzött célunk sikerülni fog.” (René Descartes, *A lélek szenvedélyei*, i. m., 147-148.)

⁴³ Emmanuel Lévinas, *Szabadság és parancsolás*, in Emmanuel Lévinas, *Nyelv és közelség*, ford. Tarnay László, Jelenkor, Pécs, 1997, 21.

⁴⁴ Penavin Olga, *Jugoszláviai magyar népmesék*, Akadémiai, Bp., 1971, 57-72.

⁴⁵ Nagy Olga, *Cifra János meséi*, Akadémiai, Bp., 1991, 155.

⁴⁶ *A csodálatos fa: Erdélyi szász népmesék*, gyűjtötte Josef Haltrich, ford. Üveges Ferenc, Európa, Bp., 1979. 42.

Öreg volt 2010, alig tudott járni. Járókerettel bicegett. Így van ez minden decemberben. Ez a dolgok rendje. Fehér haja a földet söpörte, de volt miért bicegnie. Már várták a kastélyban. Számolták lépéseit, hurrázták, biztatták. Több ezer év. Tizedesek, századosok, ezredesek. Ünneplőben. Az ő nevében gyűltek össze. Tapsolták, és konfettit szórtak rá, mikor belépett az ódon, babonás ajtón; leültették, fotellal és pezsgővel kínálták, körbeállták, meséltették. Ott pletykáltak mind az évek. Csupa színes, lebzselő pofa. Mondták a nagyot, mondták a kicsit. Mint egy lelátó: zúgott a bálterem.

Pollágh Péter 75

LÁZÁR ERVIN JANUÁRJA

A tél tükrén csúszkálók, miközben ezekre gondolok. Porcukor az autók tején. Ez már 2011 első arca: a Január. A nagy korcsolyás. Még karácsonyilátú. Oázó csecsemő, szaloncukros baba. Hófűtött, fehér rugdalózójában egyre visít. De nem bántóan. Frissít a hangja, mint egy jéghideg tejkávé, mesehabbal, habzó éggel a tetején. Előre köszönök neki, megadom a módját. Mint a régiek. Mint a régi papák. Megpaskolom az arcát. De csak ha engedi. Nem nyomok barackot a fejére, nem illetlenkedek, nem teszek fel felnőtt kérdéseket.

Aztán összehúszom magamon a barna bundát, s hazafelé veszem az irányt. 5 órára várom Teddy Beart, személyesen. A medvék és én: régi, nem kopó történet. Egy Teddy Bear-küldöttség is elférne nálam: sok jó medve, kis helyen. De persze csak egy jön, semmi csoportozás. Gőzölgő, mézzel bélelt teával várom. Be is robog sebbel-lobbal, két mancsa közé kap, brummog, beszélni kicsit magyar. Adok neki angolnát is a tea mellé, de udvariasan hárt, most nem kér, tele a bendő.

Ő kérdez rá Ervin úrra. Hogy hát mi van vele? Merre is lóg? Hol kószál? Hol álmodik, hol morog e régi lord? Mert hogy őt számon tartják. Szép temetés volt, ott volt Ló Szerafin, Vacskamati, Mikkamakka, Bruckner Szigfrid, Dömdödöm. Színesek és fekete-fehérek: mindenki, aki számít, s az is, aki nem, de oda vágyott. Csak soroljuk a négyszögletű és kerek neveket, nem is érünk a végére. Fülíg ér a száánk, míg sípol a teáskanna, s forró fürdőt vesz a sokadik, öreg filter. De ahogy elütik a hatot, menni kell. Az esti templom harangjai konganak, megrezdítenek egyszerre több szférát. Templom mellett lakni jó.

De a medve még odasúgja, hogy hallottam-e a pimasz hobbitról, aki odaállt az óriás elé, s így kiáltott: „Ervin bácsi, segíts nekem! Megfoghatom a bajszodat?” S megfogta, mint kezet, vagy mankót kell. Talán még most is fogja.

Ott lóg azon a bajszon, akkor is, mikor a ködmönös Lázár együtt sétál a hősipkás Tolkiennel. Néha meg-megállnak, s ugyanazt dörmögik egymásnak a szélben, valami olyasmit, hogy „Ha maga nem volna, ki kéne találni”.

A Teddy Bear után nézek a korasötétben. Nem teszem mérlegre, amit látok, hisz mérhetetlen szürke. Nem látszik még, milyen a Január, felajánlom hát Lord Lázár Ervinnek, színezza meg, pacázza össze ő.

Gyere, átmegyünk Nagypához és a Lassú Báróhoz, súgta Sára, a meselány Balázs fülébe.

Miért?, kérdezte ijedten az örök kisleány.

Kártyázik a két öreg, de nem közönséges kártyajáték, amit játszanak, hanem a Képzelt kártya, a világ egyik legizgalmasabb dolga, majd meglátod.

Hopp.

Gyorsan felmásztak a jó szándékú sziklafalon. Na, jó, a sziklafal azért segített nekik: elfintorította az orrát, lett egy kapaszkodó, elhúzta a szája szélét, lett belőle egy perem. Majd a két gyerek kopogás nélkül belépett a kastélyba, és kész. Hahá, a két betolakodó, mondta kedvesen a Báró, kerüljetelek beljebb, üljetelek le, maradjatok csendben, esetleg inthettek Lujzának, hogy hozzon nektek kakaót, most hoztam a Rablóvidékről, csuda finom.

Nagypa és Lassú Báró egy hatalmas kártyaasztalnál ültek az udvar közepén. Kártya alakú kártyaasztalnál, bizony. A Báró otthoni zakóban, éjfekete nadrágban és krokodilbőr cipőben pompázott, hegyes bajusza csillogott a bálnaszírtól, és hegyesre volt fésülve.

Színre szín, süvöltötte, majd megpöckölte csiptető szemüvegét, mintha valami varázsmozdulatot gyakorolna éppen. Bedobott egy kártyalapot az asztal közepére, majd az egész udvar úgy fordult körbe, akár egy körhinta. A két gyerek dermedten nézett, azt sem vették észre, hogy Lujza mosolygósan bejött, és két kakaót nyomott a kezükbe.

Ügyes, egészen ügyes, dörmögte Nagypa, szédült vagyok, de szédülős az nem, barátom. Blöffre mumus, harsogta ősz szakála mögül, majd ő is kártyalapot dobott középre, pont a Báró lapjára, milliméter pontosan. Aztán az asztal alól hatalmas lángcsóva csapott föl, és a két kártyalap szempillantás alatt elégett.

Hűű, húúúú, lepődött meg Balázs.

Psztt, kismöszijő. Itt komoly játék folyik, teremtette le a kisleányt a Báró.

Bocsánat, mondta megszeppenten, és egy kis kakaó csöppent a cipője orrára.

Aha, szólt a bocsánatkérést meg sem hallva Lassú Báró, a möszijő már megint a csatatéren van gondolatban.

Báró, nem vagyunk egyedül, erről nem beszélünk mások előtt, nem emlékszel?, pöfögött Nagypa.

Sára, a meselány még mindig nem mert megszólalni, sőt, megmozdulni is alig, csak sóhajtott egy nagyot és megmarkolta Balázs kezét.

Sopotnik Zoltán 77

A KÉPZELT KÁRTYA

Jól van, jól van, felelte a Báró, csatázzunk tovább, szemében mintha a pajkosság csillant volna meg. Csipp-csupp ügyekkel nem foglalkozunk, villámgyorsan ismét belenyúlt a kártyái közé, kivett egyet, és már lendítette is, na, ehhez az Ászhoz mit szól őszakállása?

78 A kártya Nagyapa feje fölé szállt, egy pillanat alatt felhővé változott, amiből el kezdett zuhogni az eső. Zuhogott, zuhogott, de hiába egy csepp sem esett belőle Nagyapa fejére, akárha láthatatlan esernyő védte volna a csoda öreget.

Kiszámítható vagy, Bárókám, az Ászod nem rossz, de nem vált be, hoppáré. Sára és Balázs még mindig nem tértek magukhoz, úgy ültek ott, mint két kiállított sakkfigura.

Már egy napja ezt csinálják, lépett gyengéden a hátuk mögé Lujza a szakácsnő, nem is esznek, csak kávé hajlandóak fogyasztani, ez a játék kezd az agyukra menni, suttogta a gyerekek fülébe.

Tessék, madám?, zengte a Báró, mondott valamit, netán?

Áááá, öööö...semmit, semmit, csak a bögréért jöttem, uram.

Mégis, milyen játék ez?, kérdezte halkán Balázs.

Ismered a kő-papír-ollót, kisműszíj?, kérdezte a Báró, na, ugyanolyan, csak egy kicsinykét teljesen más, mennydörögte.

Közben újabb lapok repültek az asztal közepére, sárkányok lebegtek át az udvaron, aztán katonák jöttek lecsapni a sárkányok fejét, a két öreg meg nagy vidáman dobálta a kártyákat, és egymást ugratták közben. Percenként váltották egymást a mese- és csodalények, törpék és gonosz hastáncosnők.

És honnan tudják, hogy ki a győztes?, kérdezett ismét Balázs.

Lujza egész közel hajolva mondta, szerintem nem tudják, egyszer csak abba hagyják, és annyi.

Nanana!, mennydörgött Nagyapa, hallottam ám, Lujzácska, hallottam ám, mindeközben alig tudott megállítani egy a treff nyolcascból előbukkanó úrhajót, ami majdnem megpörkölte a szakállát.

Ez a határtalan fantázia játéka, fordult a gyerekekhez, az egészen kicsikben és a nagyon öreg emberekben van meg leginkább a képesség.

Akkor bennem meg Balázsban is, nem igaz?, kérdezte mohón Sára.

Igen, benned Sárika különösen, válaszolt Nagyapa. De nagyon veszélyes, ti még nem játszhattok, ha esetleg az lenne a következő gondolatod.

Kár, mondta sírós hangon Sára, bár a szabályokat sem ismerjük.

Mert minden egyes játéknál mások a szabályok madám, szólalt meg a Báró. A képzeletet nem lehet karóhoz kötni, mint a kutyát, de nem ám.

Egy vicsorgó kutya lépett ki az egyik kártyából ekkor.

Mész vissza, csapott az orrára a Báró, na, erről beszélek.

A kutya visszament, de csak a kártyalap mögé, ó jajj, mögé bizony. S pár pillanat múlva még vicsorgósabban ugrott elő, szájából csorgott a dühös nyál.

Nem tudni, hogy, nem tudni, miként, merre, Sára közelebb lépett az asztalhoz, gyorsan lehúzott egy lapot, középre dobta, aztán a kutya elé állt, belezett a szemébe:

Szép kutya, jó kutya, uzsgyi, vissza, ha mondom!, rikkantotta, a dühös négylábú pedig nyüszítve loholt vissza a kártyába, amiből előjött. Vahúúúúúúú!

Majd csönd.

A Bárónak majd leesett az álla.

Nagyapának majd leesett az álla.

Balázs sírt volna legszívesebben, de egy hang nem jött ki a torkán.

Lujza elejtette az ezüst tálcát a bögrékkel. Csörömp-csör, dubb!

A legyek megálltak röptükben, ejha!

Hozok még kakaót, szólt lábremegve Lujza. És úgy sétált be a konyhába, ahogy mi kisétálunk ebből a meséből, a titkot magunkkal cipelve. Jó?

79

Új Forrás 2012/10 – Sopotnik Zoltán: A képzelet kártya

Az elvarázsolt park – ha épp kedve szottyán – egy elátkozott, régi papot kelt életre. A földből gondolatok párolognak, az álmokból lett levelekben fejfájás elleni szérum lötyög. Árnyakon át közlekedő perzsa küldönc közvetít az iker-

80 Vass Norbert

NOTESZ-MÍTOSZOK, AVAGY Z. RETORIKA- NYOMOZÓ NYUGTALAN FELJEGYZÉSEI

Sopotnik Zoltán: *Saját perzsa*

és tudatgözös katalán snittek készülnek róluk. „(E)nnnek semmi / köze az értelemhez.”

A *Saját perzsa* nem könnyű darab. Mintha rádiónk keresőjét csavargatnánk frekvenciára, műsorra vadászva, és az állomások közti sistergés, meg a szünetjelek után itt-ott egymástól teljesen elütő zenezúzálékra akadnánk. Ilyen érzésünk támad, miközben Sopotnik Zoltán kötetét olvassuk. Aztán újra és megint. Valami ódon, fájdalmas ritmust lop a napunkba. Egyszerre kakofón és dallamos, atonális, de folyvást a helyes hangnemet kereső. Sopotnik újrarahangszereli néhány korábbi szerzeményét, de először felbukkanó tételekből is azonnali remixet készít. Következetlen misztikát kever, lazán vált sávot. Kommersz barackkal átvészelt taxissztrájkra kocsmái hip-hop recitálást húz. Versbeszéd és a próza között felvert szabadtéri színpadán szerelembe menekülés és tanácstalan tépelődés lökdösi egymást. Olyasmi élményt kapunk könyvétől, mintha egy kifestett glam-banda szimfonikusokkal kiegészülve játszana dzsessz-sztenderdekét meg SKA-alapokra írt protest dalokat. Egy-egy kiállást a régi idők emlékére öldöklő trash-téma követ, a színpalak mögött pedig egy csintalan kiscickó időről időre az erősítőt is lehúzza. Mire a lábunk dobolni kezdene, másutt tart már a zavaros igéket kántáló MC. Nem könnyű vele menni.

Sopotnik negyedik kötetének két-két versciklusa közé egy prózai rész, a *Lassú társas* című – egy 2007-es interjúban már emlegetett, tehát akkor már körvonalazódó, készülő – hosszúnovella, vagy ha úgy tetszik, kisregény ékelődik. Hagymalevelekként óvják, fedik a köréje írt lírai szerzemények. A *Saját perzsát* mintegy kettészelő prózabetét ugyanis nemcsak a könyv leg-erősebb része, de megkockáztatom: annak váza, magva is. A szöveget körül-ölelő versek pedig mintha a *Lassú társas* kulcsmomentumait játszanák vissza,

testvérek között, a kisbaltban iróniát árusítanak. Nem csoda hát, ha egy kislánynak valahogy félrecsúszott az aurája, de az sem kérdés, hogy a üvegfüjőknak új lelkük sarjad minden reggel. A vers migrénbe ragadt, a sarokból kafkányi történeteket lehet kívágni. A vénekből a háború emléke nem távozik többé,

s jobb-rosszabb modulációkban (újra)szcenírozva azokat markánsabbá, referéncszerűvé tételükről gondoskodnának. A rövid epizódokból építkező, szürreális elemeket valóságos szituációkkal összeeresztő, keresetlen, gyors és meglepő, az archaikus-transzcendens nyelvréteget bárdolatlan-blaszfém megszólalásokkal elegyítő próza rágódó-merengő, a keserűséget 81
íroniával palástoló, meditatív-lassú-álmos versbeszédben visszhangzik. Utóbbi ismerős lehet Sopotnik előző, *Futóalbum* című könyvéből, előbbinek pedig a *Krokodil* című első kötet táján lelhetünk tán gyökereire. Az üvegbe suttogott félelmek, a feltárt sebek, a szavak, a nyelvek és a hit keresése ugyancsak régóta jelen vannak Sopotnik műveiben. A legújabb kötet beszélője árnyakkal néz szembe, a múlt sötétjébe merül, vágya „(e)lérni az események szélére, s onnan / görgetni fel mindent, akár a megunt perzsaszőnyegét.” Legendákba kapaszkodik, hogy kevéssel később le is bontsa a belőlük emelt falakat. Célja, küldetése – ahogy az a *Képradar* című versben megfogalmazódik – „(m)egfejtteni egy / ismeretlen, / felbőszült családot, / majd visszamenőleg / elképzelni / benne a gyereket.” Tisztában van azzal, hol tart, arra kíváncsi inkább, hogy került oda. A *Futóalbum*ban megszólaló én a megtisztulás vágyával körözött a szorongás tótájékán, ám a frusztrációt lebírni nem győzte. És így jár a *Saját perzsa* beszélője is. Kétely és ironia mardossa. Birkózik bár a démonokkal, szabadulni tőlük nem tud.

Új terepen is megmérkőznek mindenesetre ő meg az árnyak. És Sopotniknak szemmel láthatóan jól áll a próza. A *Lassú társas* törzsi gyárromantikáját, konyakszagú apahiányát, nyúlvéres udvarát, UFO-ít, farkasembereit, kamaszkori hóbörgéseit, vagyis a benne foglalt birkózást a nyelvvel, emlékezetrel valami fésületlen, sámáni kémia teszi koherenssé. Működik. A szöveg itt-ott Pozsonyi Ádám „*A Lenin-szobor helyén bombatölcsér tátong*” című könyvecskéjének kisrealista, kelet-európai punk-groteszkekjeit idézi, másutt Cserna-Szabó András nagyotmondós, epés-hányós kocsmajelenetei derengenek fel, legjobb pillanataiban pedig Bodor Ádám tárcáinak archaikus-anarchikus, az irrealitás napi rutinjában létező vak kisközösségeit juttatja eszünkbe. Sopotnik ebben a részben hányaveti naplójegyzeteknek ható, néhány centivel mindig a valóság felett járó, de a mítoszt rendre leleplező, a pátoszt alaposan hókon vágó, bizsergető, zsigeri mesét ír. Múltban ragadt hősének, mielőtt továbbindulna, muszáj visszanéznie.

Gyárkaput, kápolnát, üvegfúvókat, dörzsölt vajákosokat, világháborús veteránokat lát. Egy elveszett apát és egy elvesztett ikertestvért keres. Kérdéseket tesz fel, helyzeteket, helyszíneket vizsgál. Nyomozásba fog, de tudja jól, nincs egyszerű dolga. „Felkapcsolja a sáros villanyt, / pont a nappali alatt. Elkezd / végre beszélgetni, magával.” Felásott föld, buja vegetáció,

árnyak, köd és templom. Pont, mintha egy baljós pszicho-thriller kelléktárát vennénk számba. Ám mindez jobbára kifejtetlen, funkciótlan díszletelem marad. Ebben a kísértetjárta vázlat-világban indul a *Saját perzsa* narrátora családjá – s végső soron saját maga – keresésére.

82 Ha már családnymozásról esett szó, nem érdektelen tán a *Saját perzsát* Áfra János ugyancsak a Könyvhétre megjelent *Glaukóma* című verseskötetével olvasni össze, melynek Sopotnik szerkesztője is volt. Mindkét kötetre jellemző a fentebb már említett balladisztikus-töredékes naplószerűség, de hasonlítanak abban is, hogy öndefiníciós, önsorsértelmező, terápiás szándékkal vágnak családtörténetet elmesélni. Míg Áfra verseinek központi figurája mások szeméből tükröződik, alakját az emlékezet zöldhályoga mossa el, mesélői mintha egymásnak adnák a szót, addig a Sopotnik-kötetben maga az elbeszélő próbál emlékei közelébe férkőzni, ő kíséri meg sziszüphoszi rendületlenséggel és hiábavalósággal oksági láncca fűzni a rá maradt múltat. Mindkét könyv testi-lelki örökséggel vet tehát számot. Sopotnik kötetében a migrén a kapocs, Áfránál a testi hiba. A kízó fejfájás a *Perzsa rutin*ban alakkal bíró, fájdalmas stigma. Másfelől olvasva viszont a kiválasztottság szimbóluma. Ha a felmenők nem a perzsákkal, hanem a rómaiakkal állnának kapcsolatban, cognomenjük bizonyára „fejfájós” volna.

Íroniát azért mer jelen szöveg bátran használni, mert a *Saját perzsa* is fontos kötetsszervező – vagyis inkább kötet-dekonstrukciós – szerepet szán a szarkazmusnak. Alighogy az elbeszélő magasztos mondatokkal festené magánmitológiájának meghatározó morzsáit, rögvest ott terem a gúny lándzsája, hogy vészjóslna csillogó, éles hegyével távol tartson a fennkölttől, bagatellizálja, profanizálja azt. A kötet első számú konfliktusa szerintem az, hogy a lírai/prózai én próbál ugyan töprengeni, közel hajolni a rá maradt történetekhez, ám a múlt megértését illetően mindvégig székszis munkál benne. Elemi vágya bár a kibeszélés, magára olvasás, a mesélés örömeinek mégsem adja át magát teljesen. Tisztában van ugyanis azzal, hogy az egyszersmind menekülés is. Gondoljunk csak a *Fokhagyma* emelkedett gondolatfutama utáni versvégi, kijózanító, kacagó bonmot-ra: „mintha közöm lenne / a történethez, mintha / bennem működne tovább. / Pedig csak a fantáziám / gyorsabb, mint az átlag.” Bár az is igaz, hogy a versbeszélő olykor a csináltág ellenére ragaszkodik világához, jól esik abban elvesznie: „Persze csak ő találta ki az egészet, de / hát miért fosztaná meg magát a saját / perzsáitól?” – olvassuk a *Perzsa rutin* című versben. Jellemző, hogy a *Migrén* című versben egymás mellett tűnik fel Babits és Kassák alakja. Ha akarom, mint a formai mívség és az azt szétvető-felülíró anarcho-avantgárd lelkesültség antagonisztikus figurái.

A kötet leírható konstrukció és dekonstrukció, harag és jó kedély, felidézhető és elbeszélhetetlen ellentéppárjaival – lásd még a perzsa vallás

Szent és Romboló Szellemének örök harcát – is. Dualizmusának hevessége magyarázza tán félbehagyott, félig gondolt gondolatait, valamint azt is, hogy egyes részeket túlbeszél, mást kifejtetlenül hagy, vagyis néhol arányt téveszt. A versekben sűrűn változik a narrátori pozíció – olykor versen belül is –, de a kötet központi szimbóluma is (transz)formálódik. A perza elő- 83
ször bensőben lakó szellem, akivel a narrátor beszélget, ő pedig válszolni képes, máskor az üvegfüvők leszármazottaira vigyázó nép random reprezentánsa, s eztán nyeri csak el a két testvér közti telepátiikus csatorna funkcióját. Eddigre viszont már nem beszél, dress code-jával jelel csak. Nem beszélve arról, hogy – amint a *Radír* című vers is mutatja – a narrátor-én előző életeit is könnyű szerrel képes bejárni. A kötet fikciójába be- hozza ezzel lélekvándorlás lehetőségét, s ezzel feleslegessé is tesz bárminemű ragaszkodást a felmenőkhöz, hisz akkor ők sem lehetnek többek jó-rossz karmával bíró megunt, magányos lézengőknel. Következetlenségével – úgy tűnik – önnönmagát vérezteti ki a szöveg.

Csakhogy adódik a kérdés: kérhetünk-e épp következetességet számon a *Saját perza* meséjén? Hisz olvasása közben sokszor úgy érezhetjük inkább magunkat, mintha véletlenségéből egy fülbegyónásba hallgatnánk bele, vagy egy próféta lefordíthatatlan noteszlapjai kerülnének elénk. Hit és kétely egyszerre harsan a kötet elbeszélőjében. Narrációjának lüktetése épp a világba kiáltott intim beszédmód pulzálásának tudható be. Mindazonáltal a könyv szándékolt, vagy véletlen elrajzolásai roppantul megnehezítik a befogadást, eltávolítanak

a történettől, végig bizonytalanságban tartanak, és roppant küzdelmessé teszik az olvasást.

A kötet elbeszélője több ízben említi, hogy az általa olvasott könyvek legnagyobb részét a kertjében ássa el. Azért tán, hogy szikárabbra rágcsálja őket pár földmélyi, szőrös fog. Kíváncsi vagyok, a *Saját perza* könnyed-nehéz világból miféle újabb mítosz hajt majd ki! (*Libri Kiadó, Bp. 2012*)

BABELE

Felhőrönk – busa
szekerce hasogatta.
Szürkésfehér szakállú
titánok munkája.
Nem közel van. Itt az ég.
Tömény, fehér fény.
Izzó égben állok. Azúrvihar
csapdossa ingujjam.
Tenyeremhez simulnak
a száraz kőhátak.
Idegen titkukkal
a hegy tehenei
bólogatva, némán bandukolnak.
Szikla-szfinx,
éteri zuzmó mentén.

„A tündérmesék nagyon is igazak, mondta egyszer G. K. Chesterton.
Nem azért, mert azt mondják, léteznek sárkányok,
hanem mert azt mondják, a sárkányokat le lehet győzni.” (Neil Gaiman)

Halmai Tamás 85

AMIKOR A VILÁGNAK VÉGE LETT

mesék tündéreknek
és nagyobbaknak

NYÁRI ZÁPOR

Mikor az első esőcsepp a vízre hullt, Zorka felkacagott.

– Fa! – kiáltotta. És a következőknél is, szapora sorban:

– Fa, fa, fa!

Az apja fölfont szemöldökkel, de mosolygós kíváncsisággal nézett rá.

– Fák? A tavon? – És közben kinyitotta fölébük a nagy ernyőt az egyre nagyobb záporban.

– Ó, apa... – A kislány türelmesen sóhajtott, azután megmagyarázta: – Láthatatlanok, de az *évyűrűik* elárulják, hogy ott vannak!

A férfi most már bólogatott. Az esőcseppek gyűrűzte vízből valóban fák nőttek ki, láthatatlanok és éig érők.

– Hát ezért nem úsznak csónakok a vízen, s nem röpülnek madarak az égen...

Még eltévednének ebben a rengetegben! – ölelte magához a kislányt.

Úgy esett, olyan aprólékos sietséggel, mintha a tavat egy másik tó kívánná meglátogatni az égből. Az esernyőnyi tisztás két lakója, egymáshoz bújva a láthatatlan erdő partján, még hosszasan ámult a vendégségen.

ANGYALÖSVÉNYEN

– Miért tartod olyan furcsán a kezed, Zorka?

– Fogom az angyalom kezét. *Mi* így szoktunk sétálni.

– Akkor már értem...

– Mit, apa?

– Hogy miért tartja olyan furcsán az angyal a kezét!

SZÁRNY HELYETT NYELVET

– Az ember olyan angyal, aki szárny helyett nyelvet kapott, hogy repüljön.

86 Olyan angyal, akit versek, mesék, imádságok emelnek a magasba – vigasztalta az angyal Zorkát, miután a kislány tetemes erőfeszítés árán sem szakadt el jöttányit sem a földtől, hiába igyekezett megrebben-teni márványszép lapockáit.

AKIK AZT MONDJÁK

– Akik azt mondják, a mennyország csak mese, megfeledkeznek arról, hogy a mesék igazak – vigasztalta Zorka az angyalt, aki ugyan nem szorult vigasztalásra, de mindig örült, ha Zorkát lehunyt szemmel álmodozni és megnyílt szívvel örvendezni látta.

ÉL

– Mesét írok, és az angyalom is segít!

– Hogyan tud segíteni?

– Tanácsolós megjegyzésekkel. Nagyon szép ám a kézírása! Majdnem mint anyáé.

– Nem látom, Zorka...

– Persze, hogy nem, apa. Az angyalok a lap *élére* írnak!

FÉNY CSISZOLTA

Ha olvasott, Zorka arca olyan ártatlan lett, tiszta és könnyörületes, akár egy fény csiszolta szó. Legalábbis Rudolf ilyennek látta. (Rudolf Zorka nyakában himbálózott, és színes kis kerámiamanó volt, és Zorka nyakában himbálózva a legboldogabb színes kis kerámiamanónak érezte magát a földön és az égen.)

KANTÁTA

*Isten lábánál
énekel, ki
kantátát kántál,*

kántálta Zorka, és nem hagyta abba, és táncolt is hozzá, és közben – észre sem vette – körbeszökdécselte Isten lábát.

AZ ÉJSZAKA UTASAI

*Uram, bízz angyalodra!
Angyal, vezess,
ahogy az Isten mondja!*

87

suttogta Zorka elalvás előtt mindig, azután elaludt, de az ágyban fekvé is fogták a kezét, és vezették, és vigyáztak rá nagyon, különben hogyan is találhatott volna vissza reggelre az ágyába?

SZAVANNAI TÖRTÉNET

- Az elefántomat Franciskának hívják.
- De neked nincs is elefántod, Zorka...
- Országom sincs, mégis Brazíliának hívják.
- Az más.
- Tudom. Brazíliának nincs ormánya.
- Tehát van egy elefántod, ami nincs, viszont Franciska a neve.
- Nincs, mert elbújt az ágy alá.
- Olyan kicsi?
- Olyan félős.
- Tőlem igazán nem kell tartania...
- Nem is miattad bújt el, apa.
- Hát?
- Hanem mert félős.
- És nem szükös ott neki?
- Nem, szavannát is vitt magával.
- Az ágy alá?
- Néhány hold esőerdővel. Úgy otthonosabb.
- Érdekes ágyad van, kislányom.
- Dehogy. Az elefántok szeretik a szavannákat és az esőerdőket, ebben semmi különös nincs.
- Egyszer bemutatasz neki? Kíváncsi vagyok ám rá!
- Persze. Amúgy nagyon barátságos elefánt. Szeret ismerkedni.
- Lehetek én is a barátja?
- Lehetsz. Csak ne hívd Brazíliának. Azt nem szereti.
- Megígérem.
- És ne ijedj meg az ormányától. Akkor se, ha beletrombitál a fülkagylódba.
- Nem fogok.
- Köszönöm, apa. És tudod, mit? Az oroszlánomnak majd te adhatasz nevet!

Új Forrás 2012/10 – Halmi Tamás: Amikor a világnak vége lett
mesék tündéréknek és nagyobbaknak

ATYAI FELELŐSSÉG

88

- Apa, bemutatom a szerelmemet.
- Üdvözlöm, fiatalember!
- De apa, ő egy mackó.
- Örvendek, mackó úr!
- Plüssből van. Nem úr. Csak egy játék.
- Szia, maci!
- Apa, gyerekesen viselkedsz.
- A szerelmi életedet komolyan kell vennem, Zorka. Ez atyai felelősségem.
- Gyere, Bambuszházi Jenő, apával nem lehet komolyan tárgyalni.
- Éljen az ifjú pár!
- Ne is figyelj oda, kedvesem. Majd bemutatlak az ajtófélfának, ő nem ilyen *duhaj*.
- Most sajnálom igazán, hogy nem ajtófélfának születtem...
- Szia, apa.
- Sziasztok, Bambuszházi család!

AMIKOR A VILÁGNAK VÉGE LETT

Amikor a világnak vége lett, Zorka épp nem volt sehol. Szépen, sorban kihunytak a csillagok, a tengereket fölitta az örök éj, a városokat elnyelte a föld. Mire Zorka előkerült, a leves is kihűlt. De Zorka hidegen is szerette a levest, és világ nélkül is a szüleit, hiába fogadták korholó tekintettel és összevissza biggyesztett szájszéllel.

Az isteneknél csak a gyerekek bölcsebbek, szeretnivalóbbak és csibészebbek.

Mire az ebédnek vége lett, Zorka újra nem volt sehol.

20. kicsi halak a tóban
anyu fogta hálójával
kisütötte őket olajban
apu megette most férfi

Tóth Kinga 89

22. 1-2-3 mi vagyunk a sorban
kő, papír olló ütés
ütés ütés eggyel kevesebb

ZSÚR

23. hosszú farkú kismalac
kurta farkú kismalac
csavarós farkú
milyen amelyiknek nincsen?

más mondókák

24. olyan kerek mint az alma
olyan mély mint a csésze lyukja
még a király összes lova
sem tudja betömni

A FÉSZEKHAGYÓ

szükségem lett volna erre a nyárra, szükségem, hogy az elásott tojást megtaláljam, amelyből madárnyi madár bújt volna elő, de nincs már szükségem az édes-tojóra, a halk csipogásra,

mert kell az egyszerű repülés, nem lehetek fészked. nincs ideje költésnek, nincs ideje az ősz-öregnek, a nap ízű nyálnak, amit apró csőrök várnak, tátognak és tátognak, míg

elszárad a nádas, de mégis: szükségem van az elszáradt falevélrakásra, a hosszú repülés után legyen hova lehullani, pattanni, mint egy *mókus ejtett*-makknak, elférjen a tél is.

ALTATÓ, KISLÁNYOKNAK

fél a lány, fél és harmat gyenge.
semmi sem jó, ülve alszik el.
Petinek hívja magát, azt hiszi
nincs benne semmi báj,

mi több, elszendereg, de jaj,
hát izgalmában bepisilt, sír,
mint a kisfiú, ki ügyetlen, ha
sírni kell, kéjes az arcán a

vigyor, mert örül, hisz miért
ne, ha egyszer végre rá
emlékeztetem, azt mondja,
fogjam meg derekát és

addig rázzam, amíg el nem
ájul, álomországba száll
rózsaszínen innen és túl,
nem lát mást csak két fiút.

bölcső a testem, fiús lepel
van rajta, pedig egy kislány
alszik el bennem, akit oly
gyakran gyötrök e dallal.

A magyarok meséje

Voltak egyszer a magyarok. Bingó! Volt olyan is, amikor nem voltak. Lesz olyan is, hogy nem lesznek. De ezzel most ne foglalkozzunk. Elég az hozzá,

92 Darvasi László

A HÁROM EMELETES MESEKÖNYVBŐL

hogy a magyarok sokat versenyeznek.

Ki tud többet enni, inni?

Ki tud mérgeesebb lenni?

Ki tud szomorúbb lenni?

Ki tud hangosabban bőfizni?

Ki tud az autóból hango-
sabban kiabálni?

Ki tud rosszabbul focizni?

Ki tud többet felejtani?

Ki tud kevesebbre emlékezni?

Ki tud jobban zászlót lengetni?

Ki tud jobban Himnuszt énekelni?

Ki tud jobban rózsát szagolgatni?

Ki tud a gazdagabb lenni?

Ki tud a szegényebb lenni?

Ki tud a legmagyarabb lenni?

Zalhúber Tibike kijelentette.

- Ez mind nagyon szép. Én is magyar vagyok. A legjobban mégis zalhúberti-
bikézni tudok!

A magyarok történelme, első rész

Amikor a magyarok belovagoltak a Kárpát-medencébe, az egyik nyikorgós
szekér mélyén üldögélt egy kislány, aki szerette a rózsavirágot.

Amikor a magyarok megkeresztelkedtek, jóllehet nem mindahányan, volt kö-
zöttük egy kislány, aki szerette a rózsavirágot.

Amikor a tatárok gyilkolásták a magyarokat, megmenekült a nádasban egy
kislány, aki szerette a rózsavirágot.

Amikor a törökök sarcolgatták a magyarokat, pad alá bújt, és nem esett baja
annak a kislánynak, aki szerette a rózsavirágot.

Amikor a páncélos osztrákok kaszabolták a magyarokat, bebújt a kemencébe
és megmenekült egy kislány, aki szerette a rózsavirágot.

Amikor a magyarok vonatra rakták és halálos táborokba küldték a többi ma-
gyarokat, megmenekült egy kislány, aki szerette a rózsavirágot.

Amikor a reszketi-ruszkuti kaszabolták a magyarokat, megmenekült egy kis-
lány a kényszermunkától, aki szerette a rózsavirágot.

Amikor a magyarok kaszabolták a magyarokat, akkor is megmenekült egy kislány, aki szerette a rózsavirágot.

És az a kislány ma is él.

És ma is szereti a rózsavirágot.

Szia, kislány!

- Szia, kislány, neked van az a híres, nevezetes rózsavirágod?
 - Nekem, pupák, bizony nekem!
 - Megmutatod azt a híres, nevezetes rózsát?
 - De nem rabolsz el, nem kaszabolsz le, nem nyelsz le szőröstől-bőröstől?
 - Nem, nem, hova gondolsz!
- A kislány megmutatta a rózsavirágot. Ilyen volt:

Szépséges rózsza volt! Milyen illatos volt!

- Kislány, szia, most megyek, te meg vigyázz a rózsára.
- Ezer éve vigyázok rá, csak nem gondolod, hogy most esik baja?!
- Hogyan lehet egy kislány ezer éves? - ellenkezett a Mesekönyv, és én áldottam az Istent, hogy nem Zalhúber Tibike kérdezi, mert abból a faggatózásból soha nem keveredünk ki.
- Úgy, kedves Mesekönyv, hogy rózsza van nála - válaszoltam.
- Akkor már értem - tűnődött a Mesekönyv, és folytatódott.

A magyar hajvándorlás

Egyszer Juju Koszta megkérdezte a nagypapáját, hova lett a haja. Döce Papának ugyanis nem volt haja. Vagy volt, na. Tüsis is volt a feje búbja. Döce Papa megnézte egy versenyrugós, stopperes, bőrszifjas karórán, hány óra van, aztán egy másik, jobbra-balra tiki-takkolós órán is megnézte, aztán egy harmadik, éppen berekedt kakukkos órán is megnézte a mutatók állását, és megvakarta a tüsis feje búbját.

- Nem látod, Juju Koszta, a hajam az arcomra költözött?! Volt egyszer egy jó kis népvándorlás. És volt egyszer egy igrumburgum tatárjárás, egy lófarkas törökhdulás, egy reszketi-ruszkuti tivornyázás, egy komonikomiszkodás! És volt egyszer egy magyar hajvándorlás!

Az akkor volt, amikor a hajam a fejem búbjáról az arcomra vándorolt. A drágalátos nagymamád távcsővel nézte! Így:

Ó, kisunokám, Juju Koszta, ez a hajvándorlás évekig tartott. Gondolhatod, mit szólt az orrom, amikor átvándorolt rajta az összes hajamszála! De a hajam most jól érzi magát odalent, az államon!

Amikor a magyarok hadakoztak a szlovákokkal, találkoztak egy fodros szoknyás szlovák kislánnyal, aki szerette a rózsavirágot. Nem is bántották. Tovább lovagoltak, gyí, Pací, gyí, Ráró, hő, hó, nem erre, amarra!

Amikor a magyarok hadakoztak a románokkal, találkoztak egy román kislánnyal, aki kék házikóban lakott, a házikó tetejéből kémény füstölgött, a füst is kék volt, ennek a kislánynak is volt rózsavirága. A kardos magyarok nem is bántották.

Amikor a magyarok hadakoztak a szerbekkel, élt egy szerb kislány a Duna partján, aki szerette a rózsavirágot. Nem is bántotta senki, egyetlen hős magyar se mondta neki, hogy hé, hó, Marjica, ide a rózsával, különben bamogír és dungabír!

Ez eddig rendben is van.

De akkor mi a baj?! A baj az, hogy akár a magyar hadakozik, akár a román katona kardozik, akár szerb hadfi viaskodik, akár a szlovák huszár lövöldözik, gyakorta elfeledkeznek a rózsáról.

És mi a nem baj? Hát az, hogy egy rózsaszál itt is és ott is, illetve amott is, megmaradhat!

A magyarok Istene

Abban minden magyar 1-etért, hogy a magyarok istene szigorúbb, mint Einstein Géza, a fizika tanár, aki egyszer mérgében bekapta a kísérleti vasgolyót, és le is nyelte. Másnap hozta vissza.

A magyarok sokat könyörögnek az Istenükhöz. Kérnek tőle pénzt, hitelt, ingyen belépőt, fizetésemelést, üdülési csekket, labdarúgó győzelmet, kevesebb náspángolást, nagyobb országot. Főleg arra igyekeznek rávenni, hogy a másik pupák magyart ütögesse és sanyargassa, ne pedig őt. A magyarok Istene zavarban van a kívánságtól. Évszázadok óta így megy.

De az nem lehet, hogy az egyik magyarnak ad tockost, a másikat meg tejben, vajban, tejszínhabban fűrosztgeti. Sajnos a magyarok Istene nem tudja megkülönböztetni a megverendő magyart attól, akit nem kell verni. Ennek is kunyorodik bajusza, annak is keféskedik a szakálla. Az is visel kalapot, ennek is libeg a fejkendője! Ennek is piszemisze, annak is krumplibumbi az orra.

Sokan arra is kíváncsiak, hogyan fest a magyarok Istene. Hogyan néz ki. Talán sok vonalka, vagy egy karika. Úgy néz ki, mintha kidurrant volna egy teherautó kereke. Egy föltűzött sárga csillag. Mint a megmenekülő rózsavirág! Mint két hős vecsési káposzta! Mindegy, hogy néz ki. Az a lényeg, hogy a magyaroké.

A magyarok állatai

A magyaroknak mindig voltak sárkányai, de még egyfejű sárkánya is volt, ő a Süsü. Voltak a magyaroknak dereshátú paripái, s a kerti málnabokor mellett ott nyihogott Ló Szerafin is. Ne feledjük Vackor Macit, Vukot, a Kockás fülű Nyulat, Mirr-Murrt! Hakapeszi Makit! Misi Mókust! A régi Tévé Macit!

A magyaroknak voltak elegáns csodaszarvasai, tockos mangalicái, racka juhjai, szürke marhái, kormoránjai, bölényei és aranyhörcsögei. Na, és voltak pontyaik és veresszárnyú keszegeik.

Volt fogasuk a Balatonban.

De az nem ruhafogas volt.

A magyaroknak voltak bolhái, poloskái, tetvei, bodobácsai, hétpettyes katicái, királygyilkos vaddisznói, kutyái, macskái, búbos bankái, gólyái, kanáriai, és természetesen volt a magyaroknak 1 Gombóc Artúrja, illetve itt van még a hebrencs Mazsola és a málé Tádé, róluk sem szabad elfeledkezni.

Volt a magyaroknak egy különleges madara is, ő volt a Gurulmadár. Különleges madár volt ez, lehetett gurigatni.

Már a Honfoglaláskor maguk előtt gurigatták a magyarok!

Hó, hó, gurul!

Hó, hó, gurul!

A betyárját, veselkedj neki, Géza!

Toljad te is, Béla!

Ne lustálgodj, Elemér!

Nyomjad már, a rézfánfűlyülőjét, szentem, galambom, a betyárját, Pista bátyám!

Hó, hó, gurul!

Hó, hó, gurul!

Nem borul, nem gurul!

Hogy a görcs álljon bele, nem moccan, cövek! Cövek!

Ajajaj, kirelejszum, de nagyon pogány!

- Árpád vezér! Árpád vezér! - kiáltoztak rémülten magyarok -, mert a Gurulmadaruk, a jó hétszázát, beszorult a Vereckei szorosba!

- Nem tudunk továbbmenni, nem tudunk honfoglalni, nem tudunk kalandozni! Hú, nem tudjuk Európát végigrabolgatni! – kiáltoztak a magyarok kétségbeesetten.

Addig lökdösték, addig csiklandozták, mígnem a Gurulmadár hatalmas sóhajtással átpréselte magát a keskeny Vereckei szoroson, és büszkén begurult a Kárpát-medencébe!

Hurrá! Hurrá!

Gurulmadár! Gurulmadár!

Akkor a magyarok, Géza, Sári, Pista, Mari, Zsuzsi, Béla, Elemér, Pista bátyám, Áron és a többiek, addig gurigatták hegyről le és hegyre fel, amíg az bele nem hengeredett egy háborúba. Sajnos. A magyarok sok vesződés árán kigurigatták a háborúból, megmenekítették. A Gurulmadár belgurult egy unatkozásos békébe. A béke tele volt karosszékekkel, puha ágyakkal, 97 virágos házakkal, kolbászokkal és oldalasokkal megtömött kamrákkal, volt wifi is. Bocsánat. Akkor wifi még nem volt, csak templomi füstölő meg sámános füstölő. A magyarok innen is elgurigatták, és a Gurulmadár megint belekerült egy háborúba. Sajnos. Végül onnan is sikerült kigurigatni. A magyarok azóta is ide és oda gurigatják a Gurulmadarukat. Békéből a háborúba, háborúból a békébe. Tegnap előtt, kiskedden, éppen oda-gurigatták, ahol a rózsaágyásnak kellene lennie. Sajnos.

A háború

A háborúban mit csinálnak az emberek?

A háborúban harcolnak, megsebesülnek, keveset esznek, amikor lehet, túl sokat esznek, menekülnek, rabolnak és fosztogatnak, visszatérnek az otthonukba, a hideg ég alatt alszanak, gyászolnak, sírnak, félnek, fáznak, és többnyire meghalnak.

És aki nem hal meg a háborúban? Sajnos a háborúban az is meghal kicsit, aki nem halt meg. Mintha meghalna benne a kedv, a derű, a nevetés, az érzés. A háború ilyen durvaság. A háború halálos, pupákok!

A Magyar Történelem szomorúsága

Úgy találtam rá a Magyar Történelemre, hogy potyogtak a könnyei, bömbölt szegény. Így:

Loholva értem a padhoz. A Magyar Történelem ugyan tud búslakodni, panaszkodni, mohácsolni, de ez most komolyanak tűnt.

- Mi baj? Mi baj? - öleltem magamhoz.

- Nézz rám! - bömbölte, tényleg szomorú látványt nyújtott. Össze-vissza volt vagdalva, nyirkálva. A lábát megkurtították. Az oldalát jól megnyesték.

A gömbölyded pocakját visszanyomták. A hátából is lefaragtak.

- És ez még nem is elég! - bömbölte a Magyar Történelem

- Mert még mi történt?!

- Idetáncikált hozzám egy kislány, jaj nekem!

- Volt nála rózsza? - kérdeztem reménykedve.

- Nem volt nála rózsza!

- Viola, zsálya, katángkóró?

- Viola, zsálya, katángkóró sem volt nála!
- Jaj, Magyar Történelem, mondd hát, mi a baj!
- Megalázott az a csúfondáros kislány - hüppögött a Magyar Történelem.
 - Miféléket csúfolódott?

98 - Trinyanon, Trinyanon!, ezt rikoltozta, ezt rikácsolta az a szörnyű kislány - szipáskolt a Magyar Történelem, és bizony nemigen lehetett megvigasztalni.

A színekről szóló mese

Volt egyszer egy kék ház. A kék házban élt a piros arcú ember. A cicája rózsaszínű nyelvével lefetyelte a fehér tejecskrét. Ha a piros arcú ember elment sétálni, barna cipőt húzott. Ha hideg volt, magára öltötte az okker színű kabátkáját. Egyszer fekete szakálla nőtt, göndörödött is. Elment az orvoshoz, aki megvizsgálta. A piros arcú, fekete szakállú embernek vörös volt a torka. Sötétbarna gyógyszer kellett innia. Jaj, de keserű volt. Amikor meggyógyult, vett egy pár karmazsin színű zoknit. Büszke volt, a házban egyedül neki volt ilyen színű zoknija. Tavasz lett, és nézte, hogyan lesznek a kertben a rügyecskéből nagy zöld levelek. Az egyik bokor alatt valami szürke mocorgott. Hopp egy elcsatangolt nyuszi! Talán a szomszédból szökhett el. Ő hazavitte a szürke nyuszit.

Este a piros arcú ember bámulta az éjszakai ég sötétjében halványkodó csillagokat. Álmodozott, mesélgetett.

Egy napon aztán ő is kapott egy csillagot. A csillag sárga volt, a mellére kellett tűzni, a kabátjára. Majd nem sokára a piros arcú, fekete szakállas, barna cipős ember, akinek sárga csillag volt a kabátjára tűzve elment, és soha nem jött vissza.

Nem tudom, milyen színű, ha valakit elvisznek, és többé nem jöhet haza. Pedig ennek a dolognak is van színe! Ahogyan van az égnek, a földnek, az éjszakának, a pozsgás pirkadatnak. Elvitték, a piros arcú embert, és talán ő volt a nagypapa vagy az apuka. Vagy a sepregetős szomszéd néni, mondjuk, akkor a szakáll kimarad. Mindenesetre nem jött vissza.

Jaj, jaj, nem jött vissza semmiféle szín.

A Don-kanyar kiegyenesítése

Hol volt, hol nem volt, Zalhúber Tibike egyszer megkérdezte a Tanító nénit, nem lehetne-e kiegyenesíteni a Don-kanyart.

- Nem lehet - jelentette ki a Tanító néni.
- Miért nem? - kérdezte Zalhúber Tibike.
- Ott nagyon sok apuka, nagypapa és dédpapa halt meg.

- Miért haltak meg? - kérdezte Zalhúber Tibike.
- Mert háború volt - mondta Tanító néni.
- Azért ment az a nagyon sok apuka, nagypapa és dédpapa a Don-kanyarba, mert annyira háborúzni akart?
- Nem azért ment, mert háborúzni akart, hanem mert háború volt - 99 sóhajtotta a tanító néni.
- Vagyis, Tanító néni, a háborúban nem akar mindenki háborúzni, és mégis háború lesz - állapította meg Zalhúber Tibike.
- Úgy szokott lenni, Tibike, hogy először sokan akarnak háborúzni. Aztán amikor már háborúznak, elmegy tőle a kedvük. A háború kegyetlen dolog. A háború addig tűnik szépnek, amíg bele nem masírozunk.
- A Don-kanyarba is azért masíroztak az apukák, a nagypapák, és a dédpapák, mert háború volt, de aztán már nem tudtak hazajönni, mert meghaltak?
- Hát igen, így történt, Zalhúber Tibike - mondta a Tanító néni.
- Ezért nem lehet kiegyenesíteni a Don-kanyart? - hümmögött Zalhúber Tibike.
- Így valahogy - bólogatott a Tanító néni.
- De azért - tűnődött Zalhúber Tibike - egy apuka csak hazajött abból a girbe-görbe, dermesztően hideg Don-kanyarból, és hozott rózsát.
- Ahogy mondod, Tibike - szólt a tanító néni, és fölcsillant a szeme, mert a nagypapájára gondolt.

Az iskolai ünnepség és a Himnusz

Az iskolai ünnepségen Zalhúber Tibike odaugrándozott a Tanító nénihez.

- Fogjuk énekelni a Himnuszt? - kérdezte
 - Igen, Tibike énekeljük.
 - De a mi Himnuszunk elég szomorú, nem?
- A Tanító néni bólogatott.
- Hát igen, Tibike, a magyaroknak eléggé bánatos a Himnusza.
- A kisfiú szeme mégis csillogott.
- Tetszik tudni, eléggé megvisel ez a görög hajós kapitányos dolog. Ma valahogy mégis vidám vagyok. Virágos a kedvem. Tessék mondani, énekelhetem vidáman a mi szomorú Himnuszunkat?
- A Tanító néni megkönnyebbülten bólintott.
- Persze, Tibor. Énekelj vidáman a mi szomorú Himnuszunkat, ha úgy tartja a kedved.

Folyóiratunk
a NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAMJÁNAK
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HÍRKER RT.
és alternatív terjesztők

Főszerkesztő
JÁSZ ATTILA

Szerkesztők
NÁDOR TIBOR
SZÉNÁSI ZOLTÁN

Online szerkesztő
MIKLÓSVÖLGYI ZSOLT

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Tiszteletbeli munkatársak

CSOKITS JÁNOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PÉTER

ÚJ FORRÁS
IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁRÓM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer
Alapítva ezerkilencszázhatvan kilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626. Levélcím: Tatabánya, Pf. 136
E-mail: info@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága. 1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél és az Új Forrás Kiadónál.
E-mailek: hirlapelofizetes@posta.hu; faxon: 06-1/303-3440. További információ: 06/80/444-444.
Előfizetési díj egy évre 5000 Ft. INDEX: 25959, HU ISSN:0133-5332.
Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.

Nemzeti
Kulturális
Alap